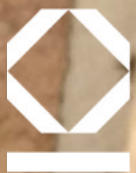

Patrimoniul Imaterial și Cultură Tradițională Buletin Informativ

Institutul
Național al
Patrimoniului
Ministerul Culturii

Ediție online, Editura: *Patrimonia*

ISSN 2668-6104, ISSN-L 2668-6104

nr. 7 - 2022

CERCETARE APLICATĂ

Dr. Corina Mihăescu, *Practici și semnificații de Martie. Mărțișorul meu, Mărțișorul nostru - un experiment didactic*

STUDII

Dr. arh. Iris Ganea-Christu, *Elemente definitorii în arhitectura religioasă a Moldovei din secolul al XVII-lea*

Folclorul românesc (Arhiva „Învie Tradiția”)

Steliana Bălțuță, *Ceramica tip Kutu - arie de răspândire (Arhiva „Învie Tradiția”)*

PROIECTE

Mirela Mihăilă, *„Învie Tradiția” - Proiect național de susținere a meșterilor populari*

ECOURI

Conf. univ. dr. Ioan Dănilă, *Un acord de colaborare cu roade târzii, dar bogate (II)*

IN MEMORIAM

Dr. Andreea Buzaș, *Corneliu-Ioan BUCUR - ambasador al identității*

APARIȚII EDITORIALE

Rubrică de dr. Dorina Onica

REVISTA PRESEI

Dr. Iuliana Băncescu, *Țara de Sus*

EVENIMENTE

Evenimente culturale organizate de centrele județene pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale/centrele culturale

SEMNAL - EVENIMENTE VIITOARE

Practici și semnificații de Martie. Mărțișorul meu, Mărțișorul nostru - un experiment didactic

Definit în legislația națională și internațională ca fiind totalitatea practicilor, reprezentărilor, expresiilor, cunoștințelor și abilităților, referitoare la ansamblul culturii tradiționale, patrimoniul cultural imaterial implică atât instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale prin care se perpetuează cunoștințele amintite, cât mai ales comunitățile care le întrețin și le performează, alcătuite, la rândul lor, din indivizi care configurează prin experiența personală, adăugată la cea comunitară, acest tip de patrimoniu pe care cu toții îl recunosc ca parte integrantă a moștenirii lor culturale, manifestată într-o relație complexă de la individual la Universal.

Este și cazul *Mărțișorului*, element de patrimoniu înfățișat într-o mare diversitate simbolică, morfologică, semantică și funcțională, asociat diferitelor practici în areale extinse, de 1 Martie, care a căpătat dimensiune universală prin înscrierea lui pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial UNESCO, în cadrul unui dosar multinațional (România, Republica Moldova, Bulgaria, Macedonia de Nord), în anul 2017.

Experimentul didactic realizat cu studenții și cu masteranzii Facultății de Litere de la Departamentul Studii Culturale-Etnologie, Universitatea din București, pune în valoare, printr-o sumă de experiențe, semnificații, credințe, practici, evenimente și amintiri, un element de patrimoniu a cărui recunoaștere mondială coboară până la scara individuală pentru a-i lumina și dovedi de la acest nivel importanța și valoarea acumulate de-a lungul multor generații.

Acest test de identitate culturală și de apartenență patrimonială la o practică răspândită la nivel național de 1 Martie completează, într-un registru plin de sensibilitate și genuitate, domeniul vast al manifestării unui element recunoscut de patrimoniu cultural imaterial de la experiența și valoarea personală, individuală la cea familială și de reprezentare comunitară.

Suma contribuțiilor celor care „își exprimă mărțișorul” din perspectivă personală, reprezintă, dincolo de duioșia evocărilor, de empatia trăirii actului de a confecționa, de a primi și a dăru, de apelul la tradiție prin

readucerea în prezent a unor practici vechi și emoționante și încercarea de a configura, prin textele prezentate, aspecte privind originea, funcțiile și semnificațiile unui fenomen cultural de largă cuprindere spațială și temporală în unitatea și diversitatea sa.

Intervențiile personale ce urmează reprezintă fragmente din lucrările elaborate de studenții din anul I la cursul de Etnografie, precum și de masteranzii din anul II la cursul Patrimoniu și patrimonializare, de la Facultatea de Litere, Universitatea din București.

Ei analizează în primul rând prin prisma experiențelor personale un element prețios de patrimoniu cultural imaterial sub toate aspectele sale care, în ciuda trecerii timpului, continuă să lege generațiile prin cel puțin două semnificații majore: Mărțișorul - practică tradițională și obiect simbolic.

Fragmentele selectate alcătuiesc un mozaic cu multiple fațete, luminând neașteptat și expresiv un subiect reprezentativ de cultură tradițională ale cărui funcții sunt dezvăluite rând pe rând, ca într-o paletă cromatică și ornamentală de trăiri individuale, actualizând o listă oficială de sensuri și reprezentări, „printr-o funcție protectoare într-un prag temporal important, o funcție festivă de marcare a unei date din calendarul popular (cap de primăvară), o funcție socială de solidarizare a membrilor comunității, o funcție identitară, de recunoaștere a apartenenței la un grup regional omogen (sud-est european) (...); o funcție economică, generată de comerțul cu mărțișoare la scară largă; o funcție afectivă de împărtășire a bucuriei începutului primăverii și de comunicare a afecțiunii pentru persoanele (...) cărora li se dăruiesc mărțișoare (...)”¹.

Dr. Corina MIHĂESCU,
Patrimoniu Imaterial și
Cultură Tradițională - INP

¹ Ioana-Ruxandra Fruntelată, *Inventarul național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial*, 2013.

Dincolo de valențele populare și simbolice pe care le îmbracă Mărțișorul, aș vrea doar să precizez câteva aspecte legate de această sărbătoare a reînvierii, așa cum le percep în acest moment.

Mi-ar fi plăcut să le pot dărui persoanelor foarte dragi un simbol de primăvară, care să le aducă bucurie și zâmbet în suflet. Cum situația actuală nu-mi oferă o foarte mare libertate de mișcare, nu pot decât să mă bucur împreună cu ele printr-o lungă și binecuvântată empatie.

Mărțișorul îmi trezește amintiri deosebite din perioada copilăriei, când data de 1 Martie reprezenta cu adevărat un triumf al primăverii și al reînnoirii. Cea mai mare satisfacție era atunci când primeam mărțișoare în formă de trifoi cu patru foi, ghiocel sau coșar, legate de binecunoscutul fir bicolor, pe care le fixam de sarafan, într-un grandios gest al bucuriei. Mă făleam cu ele, ca și cum nimic nu mai conta în acea zi decât mulțimea mărțișoarelor prinse în materialul textil al uniformei. Totuși, mai presus de aceasta sunt momentele când dăruiesc la rândul meu mărțișoare. Nimic nu se compară cu surâsul inocent de pe chipul celor care primesc astfel de obiecte simple și pline de dragoste.

Dar timpul m-a adus cu rapiditate în prezent, când ziua dedicată Mărțișorului este umbrită de pandemia de Coronavirus și de războiul dintre Rusia și Ucraina. În aceste clipe, nu-mi doresc decât un mărțișor cu puteri supranaturale, capabil să readucă echilibrul și liniștea de care toți oamenii au nevoie.

Appreciez gestul propriilor copii de a-mi oferi un mărțișor, fie și sub forma unui mesaj, a unei felicitări create de ei sau a unei flori. Când erau mai mici, îmi aduceau flori din hârtie, realizate la ora de desen. Și acum îmi dau lacrimile de bucurie când primesc astfel de daruri neprețuite, însoțite de o îmbrățișare caldă. Primul gând care-mi trece prin minte este să imortalizez aceste clipe și să le iau cu mine oriunde. Este cel mai drag și scump odor. Probabil că peste mulți ani voi strânge cu melancolie și dor la piept aceste mărțișoare.

Și da, îmi place ritualul aninării în copac al șnurului alb-roșu, prin care am speranța că pot atrage prosperitatea și bunăstarea în propriul cămin. În definitiv, doar gesturile cele mai simple contează cu adevărat în fața provocărilor cotidiene. Și am o preocupare sau o obsesie, nu știu exact unde să o încadrez: păstrez unele mărțișoare care evocă vreo amintire specială, mărțișoare primite de la oameni minunați, obiecte care poartă chipul sincerității.

Gina BADEA

Îmi aduc aminte cu drag de vremea în care descopeream mărțișorul. Eram foarte mică, dar încă îmi aduc aminte de acele timpuri.

Când eram mică locuiam într-un sat lângă Nehoiu. Bunicii mei lucrau destul de mult, fie la câmp, fie la serviciul pe care îl aveau atunci. Bunica lucra la tribunal, iar bunicul, după finalizarea construcției barajului de la Siriu, a fost angajat la CFR. În fiecare an aduceau acasă mici figurine cu șnur alb-roșu. La început am crezut că sunt jucării. Apoi bunica mi-a povestit că în timpurile vechi trăia o babă în munți. Torcea lâna și țesea cămăși albe pentru oamenii câmpului ca să-și poată duce traiul departe de lume. Într-o zi un cosaș a rugat-o să-i țină coasa pentru puțin timp, iar baba s-a tăiat. Firul tors s-a înroșit. Baba și-a zis „cum o împleți Dumnezeu timpul, așa să se împletească și firul meu roșu”. De atunci la fiecare început de primăvară dăruia baba firul împletit cu alb și roșu trecătorilor, urându-le sănătate și voioșie ca roșul din firul ei, și puritate ca albul țesut de ea.

La noi în sat nu erau magazine. Era doar o brutărie. În fiecare sâmbătă venea târgul în sat. Numai sâmbăta găseam la târg toate cele necesare pentru o săptămână.

Erau câteva grupuri de meșteri care vindeau niște obiecte mici cu șnur împletit alb cu roșu. Ei făceau inele, ceaune, cercei și mărțișoare. Făceau mărțișoare din cupru, aluminiu și sticlă. Am păstrat mulți ani o lebadă mică de sticlă cu șnur de lână, cumpărată la un târg dintr-o sâmbătă de martie. S-a pierdut la un moment dat, dar îmi aduc aminte perfect imaginea aceea de lebadă, cu mici defecte, cu ciocul înmuiat în cerneală portocalie și cu un punct de tăciune pe post de ochi, cu un șnur de lână împletit și legat la gât.

Șnurul era dăruit de băieții fetelor și legat la mână cu fundă chiar pe 1 martie, iar fetele trebuiau să-l poarte până la final de lună. Astfel că fiecare fată purta funda dăruită în prima zi de primăvară până în ultima zi de martie. În ultima zi de primăvară același băiat dezlega șnurul și îl lega de crenguța unui pom fructifer. Dacă pomul avea să înflorească se credea că cei doi aveau să fie fericiți împreună tot anul și urma o căsătorie fericită. Dacă pomul era roditor se credea că aveau să aibă copii frumoși și sănătoși.

Au trecut anii și am venit în oraș și am descoperit alte mărțișoare și alte tradiții. Am confecționat, la rândul meu, mărțișoare în scopuri comerciale și am început să nu-mi mai placă în mod special perioada începutului de primăvară. Am descoperit partea de comercial din spatele mărțișorului și faptul că oamenii au uitat semnificația lui. Mai mult decât atât, când începusem școala, una din surorile bunicii era profesor de limba română. În fiecare an venea în vizită la surorile ei de la țară. Aducea în portbagajul mașinii câte ceva de la oraș, provizii neperisabile și sacoșe pline cu mărțișoare de la elevii ei. Mă bucuram de ele cumva, dar mă făcea să nu mai vreau să dăruiesc profesorilor nimic. Pentru că vedeam cum sunt aruncate și mi se părea o risipă. Pentru ea nu însemnau nimic. Iar eu, ca elev, mă chinuiam să găsesc ceva deosebit.

În zilele noastre văd mărțișorul o afacere. Nu mai văd nicăieri simplitatea, nu mai regăsesc legende și puțini sunt copiii care mai aud legende sau care mai știu ce semnificație are. Noi, ca părinți, în mare parte suntem prea ocupați sau preocupați să le mai povestim, iar ei cam dezinteresați de ce reprezintă mărțișorul.

Mie, personal, îmi place să port un șnur simplu și discret la mână. Și ficei mele la fel. Dar nu pot să nu observ femeile care poartă broșe pe haină sau toate mărțișoarele primite. Mi se par puțin amuzante, dar le și apreciez asumarea cu care își poartă urările de bine.

Le păstrez pe celelalte pentru că mi-a povestit o doamnă la un moment dat că mărțișoarele sunt urări de bine. Ele sunt dăruite ție și nu le poți înstrăina, nu le poți dăruia pentru că își pierd puterea de urare de bine. Nu mai au efect mai departe.

Alina BOCA (POPA)

1 Martie este pentru mine o sărbătoare specială, care deschide parcă un nou târâm al aceluia an, un început pe care îl simt mult mai puternic decât de Anul Nou. În toți anii am celebrat primăvara prin dăruirea simbolului specific anotimpului, mărțișorul, care i-a dat în timp și numele sărbătorii. Chiar dacă în ultimii ani de Mărțișor a fost mai mereu ger și vremea semăna a iarnă, atmosfera și mireasma florilor ce așteaptă nerăbdătoare să fure un surâs de fată sau de femeie mă îmbată. Acel balsam care năpădește străzile an de an ne face să sculptăm în sufletele noastre tabloul viu al renașterii naturii și, privind copacii încă neînmuguriți, eu am senzația că le pot auzi foșnetul șăgalnic și că pot măsura cu urechea-mi ciripitul păsărilor proaspăt dezmeticite de un lung ocol, timpuriu.

Cu toate acestea, când mă gândesc la Mărțișorul copilăriei mele, cea mai vie amintire este a împletirii a două șnururi de mărțișor din câte două bucați de fire, alb și roșu, chiar pe data de 1 martie, lucrute alături de mă-măița pentru vacuța din ogradă și pentru vițelul cu care vaca era gestantă, întrucât, fie în această lună, fie în primele zile ale lunii următoare, vacuței din gospodărie îi venea sorocul și acest șnur era pus atât la gâtul ei, cât și la gâtul vițelului, pentru a-i feri de deochi și de boli. Bunica mea spunea că dacă lucrăm șnurul pe 1, vaca va avea o fătare bună, laptele vacii va fi gras, numai bun pentru produse precum brânza, cașul, smântâna, iar vițelul va crește repede și familia va avea parte de el.

Așadar, amintirea șnurului vitelor este vie pentru mine de Mărțișor, pentru că prin acest șnur noi întâmpinam și sărbătoream viața, celebrăm belșugul gospodăriei și ne exprimăm grija față de vitele noastre. Aș vrea să spun că îmi este un dor nemăsurat de a mai împleti măcar o dată un astfel de talisman gospodăresc, care îmi stârnește melancolie și în lipsa căruia simt să mi s-a stins o lege patriarhală.

Maria BORCĂIAȘ

Un simbol al renașterii naturii, al primăverii, și al tuturor păsărilor care prevestesc bucuroase anotimpul. Cum totul are un început pozitiv, și acest simbol are unul, și voi încerca să pun în lumină importanța, semnificația, frumusețea, istoricul și povestirile care fac din acest simbol un adevărat dar (mai mic sau mai mare), elegant și special. Dar, întotdeauna este unul aparte și ne aduce (fetelor și femeilor) un zâmbet pe buze, un gând la fel de frumos și chiar o energie pozitivă, și de aceea mi-am propus să-i expun părțile speciale și să-l fac „să zâmbească”, să se simtă apreciat.

Mărțișorul a fost și este un element distinctiv în tradiția românească și pot spune că adaugă un plus de eleganță acestei tradiții. Primăvara este anotimpul în care se face remarcat și Mărțișorul îi oferă un sens aparte, de aceea el devine tot mai important (și sper să rămână așa). Acesta nu este deloc singur, ci este oferit împreună cu florile timpurii de primăvară, cel mai reprezentativ este ghiocelul. Atât el cât și sora lui, zambila (mov, alb, roz) promit să aducă acest anotimp cu privescările sale mirifice. Dar, semnificația mărțișorului este aceasta: „În vechime, pe data de 1 martie, mărțișorul se dăruia înainte de răsăritul soarelui, copiilor și tinerilor - fete și băieți deopotrivă. Șnurul de mărțișor, alcătuit din două fire de lână răsucite, colorate în alb și roșu, sau în alb și negru, reprezintă unitatea contrariilor: vara-iarna, căldură-frig, fertilitate-sterilitate, lumina-întuneric. Șnurul era fie legat la mână, fie purtat în piept. El se purta de la 1 martie până când se arătau semnele de biruință ale primăverii: se aude cucul cântând, înfloresc cireși, vin berzele sau rândunelele. Atunci, mărțișorul fie se lega de un trandafir sau de un pom înflorit (ca să ne aducă noroc), fie era aruncat în direcția de unde veneau păsările călătoare, rostindu-se: „la-mi negrețele și dă-mi albețele”². Unele legende povestesc că Mărțișorul ar fi fost tors chiar de Baba Dochia în timp ce urca cu oile la munte. Acestui șnur, odată cu trecerea timpului, i s-a adăugat și o monedă de argint, astfel *Mărțișorul* ajunge să fie un simbol și al focului, al luminii și deci al soarelui. Criticul literar și poetul nostru George Coșbuc, afirma într-un studiu dedicat mărțișorului: „Scopul purtării lui este să-ți apropie soarele, purtându-i cu tine chipul. Printr-asta te faci prieten cu soarele, și -l faci binevoitor să-ți dea ce-i stă în putere, mai întâi frumusețe ca a lui, apoi veselie și sănătate, cinste, iubire și curăție de suflet... Țăranii pun copiilor mărțișoare ca să fie curați ca argintul și să nu-i scuture frigurile, iar fetele zic că-l poartă ca să nu le ardă soarele și cine nu le poartă are să se ofilească”. Iar, cu bănuțul de la șnur se cumpărau pâine, vin roșu și caș proaspăt pentru ca purtătorii acestui simbol să aibă fața albă precum cașul și rumenă ca vinul.

În schimb, o parte din istoricul mărțișorului, Tudor Arghezi afirma în volumul „Cu bastonul prin București”: „...La început, atunci când va fi fost acest început, mărțișorul nu era mărțișor și poate că nici nu se chema, dar fetele și nevestele, care țineau la nevinovăția obrazului încă înainte de

² Mărțișorul, <https://m.crestinortodox.ro/datini-obiceiuri-superstitii/martisorul-origi-ne-semnificatie-68808.html>, Accesat în data de : 10. 06. 2021.

acest început, au băgat de seamă că vântul de primăvară le pătează pielea și nu era niciun leac. Cărturăresele de pe vremuri, după care au venit cărturarii, făcând «farmece» și făcând și de dragoste, au învățat fetele cu pistrui să-și încingă grumazul cu un fir de mătase răsucit. Firul a fost atât de bun încât toate cucoanele din mahala și centru ieșeau în martie cu firul la gât. Vântul ușurel de martie, care împeștița pleoapele, nasul și bărbia, se numea mărtișor și, ca să fie luat răul în pripă, șnurul de mătase era pus la zinții de marț. Dacă mai spunem că firul era și roșu, înțelegem că el ferea și de vânt, dar și de deochi”.

De altfel, voi expune trei dintre legendele despre Mărtișor.

Prima se numește „Voinicul care a eliberat Soarele”: este un mit care povestește cum Soarele a coborât pe Pământ în chip de fată preafrumoasă. Dar un zmeu a furat-o și a închis-o în palatul lui. Atunci păsările au încetat să cânte, copiii au uitat de joacă și veselie și lumea întregă a căzut în mâhnire. „Văzând ce se întâmplă fără Soare, un tânăr curajos a pornit spre palatul zmeului să elibereze preafrumoasa fată. A căutat palatul un an încheiat, iar când l-a găsit, a chemat zmeul la luptă dreaptă. Tânărul a învins creatura și a eliberat fata. Aceasta s-a ridicat înapoi pe Cer și iarăși a luminat întregul pământ. A venit primăvara, oamenii și-au recăpătat veselia, dar tânărul luptător zăcea în palatul zmeului după luptele grele pe care le avuse. Sângele cald i s-a scurs pe zăpadă, până când l-a lăsat pe tânăr fără suflare. În locurile în care zăpada s-a topit, au răsărit ghiocelii - vestitori ai primăverii. Se zice că de atunci lumea cinstește memoria tânărului curajos legând cu o ață două flori: una albă, alta roșie. Culoarea roșie simbolizează dragostea pentru frumos și amintește de curajul tânărului, iar cea albă simbolizează ghiocelul, prima floare a primăverii”.³ În aceasta, se evidențiază lupta tânărului pentru a salva Soarele precum și curajului, ambiția lui. Se pune în evidență și acea frumusețe „ascunsă” a celor două fire, alb-roșu.

A doua legendă se numește „Lupta primăverii cu iarna”: „Conform unui mit care circulă în Republica Moldova, în prima zi a lunii martie, frumoasa Primăvară a ieșit la marginea pădurii și a observat cum, într-o poiană, într-o tufă de porumbari, de sub zăpadă răsare un ghiocel. Ea a hotărât să-l ajute și a început a da la o parte zăpada și a rupe ramurile spinoase. Iarna, văzând aceasta, s-a infuriat și a chemat vântul și gerul să distrugă floarea. Ghiocelul a înghețat imediat. Primăvara a acoperit apoi ghiocelul cu mâinile ei, dar s-a rănit la un deget din cauza mărcinilor. Din deget s-a prelins o picătură de sânge fierbinte care, căzând peste floare, a făcut-o să reînvie. În acest fel, Primăvara a învins iarna, iar culorile mărtișorului simbolizează sângele ei roșu pe zăpada albă.” În această legendă sunt în prim-plan culorile și gingășia acestora. Dar, și despre triumful binelui asupra răului.

Cea de a treia este „Fratele și sora hanului”: „Legenda Mărtișorului este foarte veche, datând pentru Bulgari din perioada primului han. Pe când sora sa și fratele său se aflau în prizonierat, hanul le-a trimis un

șoim care avea legat un fir de ață albă pentru a-i înștiința că îi va ajuta să evadeze. Cei doi au reușit să fugă, însă în apropiere de malul Dunării, el a fost ucis de urmăritori și ea atunci a dat drumul șoimului care avea legat de picior firul de ață albă înroșit de sângele fratelui său, pentru a-i da de veste hanului despre moartea fratelui. La aflarea veștii, de durere, hanul a poruncit ostașilor să poarte un fir de lână albă și unul de lână roșie pentru a-i feri de necazuri, eveniment care ar fi avut loc la 1 Martie 681.”⁴ Aici se referă, mai cu seamă, la mărtișorul bulgăresc (denumit Martenița) dar aduce în prim-plan o altă însemnătate - protecția (are capacitatea de a-i feri de necazuri și alte rele).

De asemenea, am mai învățat în cadrul cursului foarte multe informații interesante (pentru mine), de poveste și în cele ce urmează voi enumera câteva. Ele se regăsesc în Inventarul național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial (National Inventory of Active Intangible Cultural Heritage Elements): Mărtișorul este un element de patrimoniu cultural imaterial (Cultural Practices Associated to the 1st of March).

Termenul standard este Mărtișor. Denumirile locale/regionale: Marț, Marțu, Mărțic, Mărțug, Mărțiguș. Arealul de manifestare: Elementul este răspândit pe tot teritoriul țării, fiind atestat în peste 500 de localități, conform datelor din „Atlasul etnografic român”. Într-adevăr câteva comunități reprezentative pentru practicarea elementului se află în orașul București și în comunele: Buciumi, jud. Sălaj, Ceplenița și Cucuteni, jud. Iași, Giurgița, jud. Dolj, Mihail Kogălniceanu, jud. Constanța.

Descriere sumară: Tradiția de început de primăvară, transmisă încă din Antichitate, de a confecționa și a purta un șnur împletit din două fire de lână, bumbac sau mătase, unul alb și unul roșu, este caracteristică practicilor culturale asociate zilei de 1 martie. Acest șnur, numit în România „mărtișor”, era făcut de femei și dăruit membrilor comunității, care-l purtau începând cu 1 martie, la gât, la încheietura mâinii, la gleznă sau, mai târziu, prins cu un ac în piept. Perioada de purtare varia de la două-trei zile la câteva săptămâni, în funcție de zonă. Apoi, mărtișorul este depus pe o creangă înflorită, sub o piatră, aruncat în fântână sau pe brazda verde. Mărtișorul se putea prinde și în coarnele animalelor sau la intrările în gospodărie, casă sau grajd, crezându-se că are o funcție de protecție și asigurare a sănătății în anul vegetațional și agrar ce urma. În mediul urban, Mărtișorul a suferit transformări semnificative, sub influența culturilor media și de consum. Șnurul alb-roșu a început să fie confecționat din mătase, la scară industrială și i s-au adăugat mici pandative din materiale diverse (metal, lemn, sticlă, textile etc.), fiind dăruit în principal persoanelor de sex feminin.

Funcțiile principale ale elementului sunt: o funcție protectoare într-un prag temporal important, o funcție festivă, de marcarea a unei date importante din calendarul popular (Cap de primăvară); o funcție socială, de solidarizare a membrilor comunității; o funcție identitară, de recunoaștere a apartenenței la un grup regional omogen (sud-est european), ce a

³ <https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Mărtișor>, Accesat în data de 10.06.2021.

⁴ *Ibidem*.

Mărțișoare din ceramică cu motive tradiționale.

evoluat în condiții istorice asemănătoare; o funcție economică, generată de comerțul cu mărțișoare la scară largă; o funcție afectivă, de împărtășire a bucuriei începutului primăverii și de comunicare a afecțiunii pentru persoanele de gen feminin cărora li se dăruiesc mărțișoare; o funcție de patrimonializare, exprimată prin acțiunile de salvagardare a elementului, la nivel comunitar și instituțional. De precizat este faptul că el este propus pentru înscrierea pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial pentru sesiunea UNESCO din noiembrie, 2015, în cadrul unui dosar multinațional.

Sinceră să fiu îmi place să ofer și să primesc aceste adevărate simboluri ale primăverii. Chiar dacă este unul mai mic sau mai mare (pentru mine, nu are importanță), eu îl apreciez, la fel și gestul. Mereu m-am bucurat la revederea acestuia și eram convinsă, de fiecare dată, că el va aduce toate acele calitățile pozitive. Și îndeosebi, nu contează cât trebuie să-l porți, ci cât și cum ști să-l prețuiești (și să întorci acele gânduri pozitive ale celui care ți l-a oferit).

Așadar, sunt de părere că cel mai important este să păstrăm această sărbătoare în suflet și să nu uităm nici semnificația lui și nici ceea ce poate aduce cu el, renașterea tuturor ființelor mici sau mari și a naturii. În fond, un Mărțișor te poate învăța cum să apreciezi și lucrurile mai mici dar deosebite (și astfel nu-l vei uita niciodată). El poate deveni, după ce este prins de o creangă înflorită, un „copil” al naturii care, cu siguranță va avea grijă ca dorințele noastre să devină realitate, dacă noi îl ocrotim.

Diana Marinela CĂBESCU

Deși pare o zi obișnuită, ca toate celelalte, 1 Martie se remarcă prin farmecu-i aparte. Încă de la prima oră este agitație în casă. Mama caută măștișoare pentru tata și pentru mine. Pentru ea caută timp să se aranjeze, deoarece o vor întâmpina multe sufletele dornice să își împărtășească iubirea.

După o înviorare corespunzătoare, ne tragem cu toții sufletul, iar eu împreună cu mama pornim spre școală. Lucrurile prind contur, băieții dăruiesc șnurul alb-roșu acompaniat de un obiect semnificativ, iar fetele se bucură și experimentează primii fiori ai „îndrăgostelii”.

La finalul zilei, plini de entuziasm, ne retragem spre case, în timp ce numărăm măștișoarele primite. Tot holul răsună: „Eu am zece”, „Eu am șapte”, „Ha, ha. Eu am 12!”. O dată ajunsă acasă, o aștept pe mama să desfășoare fiecare punguliță primită. Competiția nu este una strânsă... nici pe departe. Ea are plase întregi, pe cât eu le pot cuprinde pe ale mele în mâini. Este absolut fascinant cum reține fiecare nume al persoanei care i-a oferit simbolul primăverii. Cum i se citesc emoțiile pe față. Cum îi tremura glasul și mâna de bucurie. Acela a fost momentul când mi s-a conturat dorința viitoare: profesor. Timpul a trecut ca gândul, iar acum, după mai bine de 15 ani, trăiesc aceleași emoții cu care mama venea acasă. Sunt la fel de nerăbdătoare să ating fiecare măștișor în parte și să mă revanșez cu o îmbrățișare.

Gestul lor îmi conturează și îmi vestește anotimpul care stă după ușă: primăvara. Fără doar și poate, măștișorul este și va rămâne un simbol al iubirii, al sincerității și al primăverii.

Ștefania CIUCULESCU

Măștișorul nu reprezintă doar o tradiție artefact întâlnită în culturile care celebrează înnoirea vieții, fertilitatea, dragostea și vivacitatea, ci concretizează și elanul primitiv al omului de a cinsti natura și fenomenele ei într-un cadru mistic și relațional. În cultura română tradițională, Măștișorul a fost și continuă să fie un simbol al unor valori creatoare identitare. Sărbătorit într-un context festiv relevant pentru etapa liminală a sfârșitului de iarnă, Măștișorul își trage numele de la luna asupra căreia își exercită influența. Martie devine, astfel, reprezentativă datorită tradiției care o însoțește de la început până la sfârșitul ei.

Ca etapă liminală importantă, trecerea de la anotimpul rece la primăvară era marcată în vechime, pe lângă indicii temporali, de manifestări ceremoniale specifice domeniului agrar. După cum se cunoaște deja, romanii sărbătoreau anul nou la 1 martie, moment în care se deschidea sezonul activităților agrare, pentru care se desfășurau ceremonii de fertilizare a ogoarelor, cu intenția augurală de a asigura prosperitatea și bunăstarea

întregului an. De aceea, sărbătorirea primăverii capătă o importanță semnificativă, având în vedere contextul augural și activitățile dominante în cadrul societăților agrare.

În ceea ce privește evoluția semnificației și a practicii Măștișorului de-a lungul timpului, în cultura autohtonă celebrarea lui a devenit predominant simbolică, fiind transferată în mediul citadin, în care sensul nu numai că a fost estompat, ci a fost redus la o formă de relaționare între oameni, sub diferite pretexte. Cu toate acestea, oferirea măștișorului ca dar de 1 martie rămâne o tradiție ale cărei semnificații își au originea în relația omului cu natura și se reflectă asupra modului de înțelegere a valențelor simbolice ale universului. Măștișorul continuă să fie oferit, deși nu este confecționat manual chiar de cel care îl oferă, ca altădată. El continuă să fie primit cu sens și cu aprecierea cuvenită, deși modelele și materialele din care este confecționat s-au diversificat considerabil.

Aceste schimbări în modul de prezentare a lui nu îi anulează, sub nicio formă, simbolistica originală. Pentru cei care acordă importanță acestei tradiții, practica lui are efecte divinatorii ce asigură buna funcționare a lucrurilor. Împletirea celor două fire simbolizează echilibrul dintre bine și rău, frumos și urât, cald și rece. Cu alte cuvinte, firul de măștișor amintește de o armonizare a contrariilor, nu într-o formulă oximoronică, ci mai degrabă ca o reconciliere a vieții cu moartea, a noului cu vechiul etc.

Nicoleta DANȚIȘ

Pentru mine sărbătoarea Măștișorului semnifică venirea primăverii. Pot spune că încă din copilărie am avut multe amintiri frumoase legate de această sărbătoare.

Tradiția de a da măștișoare și flori fetelor este din punctul meu de vedere un obicei foarte frumos, care aduce după sine bucurie și voie bună. Îmi aduc aminte cu drag că, atunci când eram copil, îi ofeream mamei măștișoare și flori, iar asta o făcea fericită. Eu însămi eram încântată să primesc măștișoare la școală, iar la rândul meu ofeream câte un măștișor prietenelor mele. Amintiri mai puțin plăcute legate de această sărbătoare se referă la obligația de a face acele poze/magneți/insigne pentru mame, dar mai ales la cea de a contribui la nelipsitul „cadou” pentru educatoare sau învățătoare.

În copilărie am participat la târguri de 1 Martie, unde am confecționat măștișoare și decorațiuni specifice. De-a lungul anilor am colecționat o serie de măștișoare, iar la unele din acestea, care au pentru mine o mare încărcătură sentimentală, nu voi renunța niciodată.

Atunci când am crescut, am început să mă întreb de unde a apărut această sărbătoare, ce legende a inspirat și cum ar trebui de fapt să ne raportăm la ea. Mai întâi am căutat informații pe internet, unde am găsit foarte multe variante, rămânând oarecum nelămurită. Am întrebat-o apoi

pe mama despre legenda mărtişorului și am aflat o variantă care mi s-a părut foarte interesantă:

„Baba Dochia își pune cu cruzime nora la munci foarte grele. Astfel, în fiecare an pe data de întâi martie o trimitea pe fată să meargă la râu. Acolo trebuia să spele lâna albă până se va face neagră și pe cea neagră până se va face albă. Odată, Domnul Iisus Hristos a văzut-o pe fată cu mâinile sângerânde de la spălatul lânii în apa înghețată și a oprit-o. Impresionat de culoarea roșie a sângelui fetei în zăpada imaculată, a decis că de întâi martie se va purta acel șnur alb-roșu.”

Mai târziu, în liceu, am auzit de la profesoare și alte variante, dar toate aveau la bază faptul că șnurul alb-roșu reprezintă sângele vărsat în zăpadă. Atașat la un mic dar simbolic - un trifoi cu patru foi, un coșar sau o potcoavă semnificând norocul, o inimioară, o semilună sau o steluță semnificând iubirea, o floare, o pasăre sau o găză semnificând natura - șnurul alb-roșu e podoaba lunii martie.

Cea mai importantă semnificație a Mărtişorului mi se pare a fi marcarea sosirii primăverii și revenirii la viață a naturii, iar purtarea și oferirea acestuia e o dovadă de bucurie și de apropiere între oameni.

Mărtişorul este și va rămâne mereu în sufletul meu ca una din sărbătorile preferate, pentru că, în zilele lui, toată lumea devine mai darnică, mai bună și, din câte am observat eu, mai fericită.

Isabela Gabriela DUDĂU

Pentru mine, în copilărie, mărtişorul a însemnat felul în care spuneam: Bună dimineața primăvară! Era ziua pe care o așteptam foarte mult, deoarece nu îmi place iarna, și nici frigul iernii. Îmi plăcea să dăruiesc, dar și să primesc mărtişoare, deoarece le consider vestitori ai primăverii.

Am lucrat patru ani la Palatul Copiilor din Slobozia la Cercul de Picătură. Aici am avut ocazia să cunosc oameni deosebiți de la care am învățat cum să lucrez cu copii. Încă din luna februarie lucram cu copii mărtişoare pe diferite suporturi în funcție de vârstă și abilități. După ce trecea 1 Martie, copiii mă întrebau dacă mai putem realiza mărtişoare. Acolo am învățat eu și copii, că pentru a realiza un mărtişor este nevoie de multă răbdare, imaginație și bunătate.

De ce spun bunătate? Deoarece nu toți copiii aveau la dispoziție toate materialele necesare pentru realizarea mărtişoarelor. Dar toți copiii voiau să lucreze toate tipurile de mărtişoare, pe toate suporturile. Așa că trebuiau să se împrumute de la un coleg de ce avea nevoie și în același timp să ofere unui alt coleg ce are acesta nevoie. La început nu a fost ușor, dar copiii se adaptează foarte repede la exemplele oferite de cei din jurul lor. A fost de ajuns ca un singur copil să ofere altuia ce avea nevoie, că ceilalți i-au urmat exemplul. Am participat la diferite concursuri, iar mărtişoarele realizate de copii au fost premiate, răsplătind astfel și munca celor mici.

Acum lucrez la Muzeul Național al Agriculturii, unde împreună cu colegile realizăm mărtişoare pe diferite suporturi. La muzeu copiii vin să lucreze mărtişoare din diferite materiale. Eu am realizat mărtişoare pe suport ceramic.

Liliana IDRIS

La fel cum așteptam Crăciunul să mergem la colindat cu fetele și băieții din sat, chiar dacă uneori era ger sau ninge, sau Anul Nou să mâncăm portocalele așezate pe șifonier, așa așteptam ziua de 1 Martie. Cu aceeași nerăbdare așteptam și ziua Mărtişorului chiar dacă uneori era lapoviță, ninge sau era soare. Știam de la doamna învățătoare că este simbolul primăverii și odată cu el o să vină primăvara, și odată cu ea va

reveni la viață tot ce este mai frumos: pomi înfloriți, păsări, o mulțime de flori și copii veseli ce se vor juca pe străzile satului.

Mergeam să cumpărăm măștișoare eu și sora mea, pentru al le dăruim doamnelor învățătoare, prietenelor și colegilor de clasă.

Ne-am fi dorit să le luăm pe toate acasă, dar nu puteam. Când ajungeam acasă aveam un întreg ritual: le înșiram pe pat și începeam să le alegem, le suceam și le învârteam pentru a ști cui le dăruim. Îmi aduc aminte de măștișoarele care reprezentau coșarul sau trifoiul cu

patru foi, gărgărița sau o florică. A doua zi eram emoționată, deoarece trebuia să merg la doamna învățătoare să îi ofer primul măștișor, apoi le dăruiam colegelor și prietenelor.

Când ajungeam acasă le desfăceam din piept și le număram să știm cine are cele mai multe, dar și cele mai frumoase. După ce le purtam, le păstram până vara când începea vacanța și le găseam întrebuințare la diferite costumații ce le confecționam păpușilor.

Peste ani, măștișorul a rămas pentru mine tot un simbol al primăverii. Am realizat cu fiica mea cea mică măștișoare dintr-o anume plastilină (Y Clay) care se solidifică după ce este modelată, pe care le-am dăruit prietenelor. Unul din ele este acest buchețel cu micșunele.

Nicoleta IDRIS

Măștișorul reprezintă pentru mine simbolul primăverii, anotimp în care natura revine la viață după o lungă perioadă de stare latentă. Cele două culori simbolizează trecerea de la iarna friguroasă la primăvara călduroasă. Modul în care e înfășurat măștișorul reprezintă fuziunea dintre cele două anotimpuri și starea meteorologică a lunii martie: zile posomorate cu ninsoare, dar și zile vesele cu soare.

Obiceiul presupune, în Muntenia, zona din care sunt, ca băieții și băieții să ofere fetelor și femeilor măștișoare și ghiocei, reprezentative pentru începutul sezonului călduros. Ba mai mult, tot aceștia trebuie să le și prindă, fiindcă asta ar aduce noroc.

Încă din copilărie, data de *1 Martie* aducea cu sine o serie de superstiții. Una dintre ele este *obligativitatea* persoanelor de sex feminin de a purta toată luna un măștișor în piept sau la mână, pentru a fi protejate de forțele nefaste care își reiau activitățile, după o perioadă în care au *hibernat*. Argintul trebuia purtat, de asemenea, deoarece avea capacitatea

să țină vrăjile și farmecele deoparte, care se *prindeau* de femei în această perioadă foarte repede.

Pe lângă acestea, îmi amintesc și de o serie de interdicții de ordin fonetic: nu era bine să pronunți denumiri ale unor animale sau insecte, că- rora oamenii le dădeau conotații negative, pentru că de ele ai fi avut parte tot anul. Astfel, specii precum șoareci, păienjeni, șerpi, viermi etc. intrau în categoria cuvintelor ce nu trebuiau menționate în această lună.

Baba Dochea influența și ea parcursul anului, iar de *1 Martie* toată lumea trebuia să își aleagă *trei babe* între zilele 1-8 ale lunii, care erau asociate trecutului, prezentului și viitorului. Ultima *babă* era cea mai importantă, fiindcă dacă ziua aleasă era frumoasă, așa avea să fie tot anul.

Abordând acest subiect, realizez că principala mea grijă era să am câte un măștișor pe fiecare haină pe care o purtam. Mai apoi, spre sfârșitul lunii, le adunam pe toate și le agățam într-un pom înflorit.

Astăzi constat cu nostalgie că trifoiul cu patru foi, potcoava, coșarul și alte simboluri despre care se crede că poartă noroc au fost înlocuite cu bijuterii foarte scumpe, dulciuri, buchete de flori sau brățări al căror șnur este în totalitate roșu.

Cu supărare realizez că am uitat să îmi aleg și *babele*, dar măcar brățara de la mână are culorile de odinioară...

Florina Cristina ILINCA

Măștișorul este prin definiție un șnur de ițe împletite, de culoare roșu și alb ce reprezintă puritate și fertilitate, ce se oferă fetelor și femeilor odată cu venirea primăverii. Acesta este dăruit ca simbol de iubire și respect la începutul lunii martie. De-a lungul generațiilor, *măștișorul* a avut adaptări specifice vremurilor, adăugându-se firului elemente decorative, broșe, mărgel și chiar elemente ce nu pot fi purtate pe corp.

Pentru mine, în Constanța, măștișorul era o formă de iubire către mama, deoarece ei îi ofeream florile și măștișorul fără obligativitate. Mi-a fost explicat că acesta ar fi un simbol al primăverii și feminității, iar în cadrul familiei mele nu exista să nu primim măștișor sau flori. Cel puțin din partea familiei tatălui meu se ofereau chiar măștișoare suflate cu aur. Mi se atrăgea atenția că trebuie să cumpăr măștișor pentru rude.

În primii ani de școală generală, I-VIII, am primit de la băieții din clasă măștișor, iar învățătoarei și profesoarelor le cumpăram, pe lângă măștișor, și flori, cadouri. Se țineau ședințe foto pentru 8 Martie pentru mama, de Ziua femeii. Abia așteptam să facem poze și să le oferim mamei drept cadou, încă le am și acum în albumul de poze. Uitându-mă înapoi, îmi dau seama cât de costisitoare era pentru părinții noștri aceea perioadă, cadoul dirigintei de cele mai multe ori fiind extrem de pompos. Îmi amintesc de răutatea băieților ce dădeau măștișoarele doar fetelor pe care le plăceau, era dureros să nu primim și să fim marginalizate.

Ce-mi amintesc din școala generală este că ne legam șnurul de la mărțișor la mâna stângă, trebuia legat de un băiat și îl țineam la mână toată luna martie. La sfârșitul lunii legam acest șnur la ramurile unui pom fructifer.

În anii de liceu băieții au încetat să ne mai aducă mărțișoare sau flori, însă fetele făceau schimb de mărțișoare cumpărate din piață ca semn de prietenie și iubire. Le purtam în piept atunci și mai erau la modă brățările. Profesoarele îi întrebau dacă au cumpărat fetelor din clasă mărțișoare, iar răspunsul acestora era de cele mai multe ori foarte urât la adresa fetelor din clasă. Realizez acum că preferau ca de banii aceia să facă altceva, mărțișoarele erau și încă sunt destul de scumpe, iar clasa noastră era majoritară de fete.

Mamei mele i-am cumpărat de cele mai multe ori flori, serviciul ei cu uniformă nepermițându-i să îl poarte la muncă, însă în afara serviciului a purtat cel puțin șnurul de mărțișor la piept. În perioada în care am fost plecată în afara țării, am primit mărțișor și urări de la colegile bulgăroaice, abia atunci am aflat că acest element cultural îl împărtășim și cu alte țări.

În ultimii ani de zile, fiind implicată în proiecte de conservare a culturii românești dobrogene, am început să împletesc fir roșu cu alb de lână și să leg o monedă de un ban acestuia. Tata mă ajută cu găuritul monezii cu bormașina și cumva e o tradiție de familie să mă ajute în procesul de a face aceste mărțișoare. Eu le ofer tuturor femeilor cu care iau contact ca semn al culturii noastre și ca semn de primăvară. Am ales forma arhaică a mărțișorului ca formă autentică, contrar mărțișoarelor găsite pe piață. Mama poartă mereu la mână mărțișorul făcut de mine și se laudă că este făcut de mine, fiind foarte mândră de munca pe care o depun în proiectele la care lucrez.

Tata îmi oferă flori, fără fir de mărțișor, însă mereu îmi spune că sunt flori de mărțișor. El a crescut astfel și a avut două surori mai mari care l-au învățat să ducă mai departe acest obicei. Nu mai primesc mărțișoare ca-n copilărie, însă am fost surprinsă acum doi ani, înainte de a intra în pandemie, când am primit din partea a doi colegi flori și mărțișor.

Pentru mine mărțișorul reprezintă un simbol cultural împărtășit și cu alte țări vecine și el trebuie dus mai departe, în ciuda stereotipurilor negative căpătate în timpul școlii și a celor care se folosesc de el pentru a face bani. Rămâne ca un ecou al trecutului, o legătură cu familia ce nu mai este alături de noi, prietenii legate în liceu și chiar o nostalgie. Ce este frumos și din inimă trebuie dus mai departe și generațiilor viitoare. Ce este frumos să nu piară!

Simona-Elena ION (NICULESCU)

Într-o încercare timidă de a defini mărțișorul, trebuie să spun că involuntar asociez acest obicei cu perioada copilăriei și cu primii ani de școală. Întâi martie a marcat întotdeauna debutul primăverii, evadarea din timpul profan și pătrunderea în zona sacralului. Un sacru în care, indiferent de vremea de afară, de faptul că poate aveam două ore de matematică și multe teme, ne bucuram că puteam să dăruim și să primim. Însă cel mai frumos aspect, pe care îl conștientizez abia acum, este faptul că toți copiii, indiferent de grupul etnic din care făceau parte, ofereau mărțișoare colegelor, învățătoarelor și profesoarelor. Pentru fetițe, ziua de întâi Martie se transforma într-o competiție înverșunată: cine primește cele mai multe mărțișoare, de la cine și cum arată ele. Bineînțeles, cele mai norocoase primeau un trifoil cu patru foi, o potcoavă, un coșar sau o inimă, un ghiocel ori o rândunică. Păstram mărțișoarele de la an la an, ascunse bine într-un dulap, de unde le mai scoteam în timpul anului doar să le admir.

Perceput ca un dar simbolic, mărțișorul este astăzi oferit împreună cu urări de fericire și de sănătate. Constat o desacralizare a obiceiului: în prezent, mărțișorul marchează în mod special statutul social al celui care dăruiește și al celui care primește. De la șnurul alb și roșu în care se împleteau bucuriile și durerile femeilor de odinioară, mărțișorul a suferit numeroase transformări: în primul rând, a căpătat o amuletă - flori, personaje din legende și din viața cotidiană, animale sălbatice și domestice - lipsită uneori de semnificații, ba chiar a fost înlocuit cu diverse alte obiecte și a devenit un simbol pentru momentele-cheie din viață: obiecte vestimen-

Sursa imaginii: Arhiva de Imagine MȚR.

tare, parfumuri, flori, mobilă de bucătărie, prețuri reduse și promoții, felicitări online - postate pe rețelele de socializare, venirea primului copil, obținerea permisului de conducere etc.

În perioada copilăriei mele, mărțișorul era purtat cu mândrie la mână, pe piept sau la reverul hainei timp de nouă zile, după care era oferit mai departe unei crenguțe de pom înflorit, ca într-un schimb simbolic, pentru îmbunarea vremurilor viitoare, căci toți copiii știau: anul va fi îmbelșugat pe cât de frumos/roditor va fi pomul ales de ei. Acest șnur împletit, purtător al unei identități, avea deci și rol de protecție. Însă cel mai clar marcat atribut al său era acela de a transfera autoritatea rituală de la masculin spre feminin, de a pune în valoare femininul, forța creatoare, purtătoare și dătătoare de viață. Nu întâmplător martie este „luna femeii”. În duelul dintre iarnă și primăvară, dintre încremenire și impuls, mărțișorul simboliza viața, reînnoirea timpului, sacrificiul făcut pentru a dăru.

Adelina-Elena IOSIF (DOROBANȚU)

Mărțișorul este unul dintre semnele care anunță sosirea primăverii. Dacă ar fi să dăm o definiție am spune că mărțișorul este un obiect format din două fire împletite și colorate în alb și roșu. Acesta anunță începutul primăverii și este asociat fertilității datorită culorilor sale, alb și roșu.

Bunica mea îmi povestea că demult mărțișorul era compus din culorile alb și negru, aceste culori semnificând viața și moartea, noaptea și ziua, binele și răul ș.a.m.d.

În vremea Imperiului Roman, Anul Nou începea la data de *1 Martie*, numele acestei luni din an provine de la Zeul Marte care nu era doar zeul războiului, ci și a fertilității și al virilității. De la acest nume derivă și numele de mărțișor pe care îl putem privi ca un diminutiv al cuvântului de proveniență.

În comunitățile românești, dar și în toate comunitățile din sud-estul Europei încă se păstrează obiceiul mărțișorului care, în paralel cu ghioceul, prevestește bucuria venirii primăverii. În satele românești *Mărțișorul* se poartă în piept din data de *1 Martie*, dată care marchează prima zi de primăvară, până în data de 8 martie.

În zona Clujului, la *1 Martie*, fetele oferă băieților mărțișoare, urmând ca de 8 Martie băieții să le ofere fetelor câte o floare sau dulciuri. Acest obicei se practică încă în satele din această zonă, dar tinde spre dispariție odată cu schimbarea vremurilor și aspirațiile tinerilor spre noile obiceiuri adoptate de către aceștia din surse externe.

Îmi amintesc cu drag de anii copilăriei când așteptam cu multă emoție ziua de *1 martie*. În acea zi, conform tradiției, renunțam la încălțăminte de iarnă și încălțam pantofi noi. Era o tradiție ca fetele și băieții să poarte încălțăminte nouă de 1 martie.

De asemenea, îmi amintesc cu drag că în ziua de *1 Martie* mama îmi împletea cozile lungi, iar la baza lor îmi punea funde mari albe sau roșii. Acestea mi le confecționa chiar dumneaei, din voal cumpărat la metru pe care îl așeza pe masă, apoi lua o sticlă tip liniar din vitrina de la mobila Bistrița pe care o așeza sub material. Cu o lumânare plimba flacăra pe sub sticlă, astfel obținea panglici late din care mai apoi confecționa fundele. Cu o seară înainte îmi coseam mărțișorul adus de tata de la oraș pe jersey sau bluza pe care o purtam a doua zi. Începând de pe la 5-6 ani fiecare fată știa să coasă. Era mare rușine pentru o fată „să nu știe să țână acul în mână”, spunea bunica mea. Mărțișoarele de pe vremea copilăriei mele erau cu o potcoavă, coșar, trifoi cu patru foi, scară, ghiocei și inimioare. Semnificațiile acestora sunt ușor de intuit, cum ar fi aducătoare de noroc, primăvară și iubire. Aceste sentimente erau foarte importante tocmai de aceea se respectau, simbolisticile acestora nefiind risipite prin prezența diferitelor figurine din vremurile prezente care, de multe ori, nu mai semnifică... nimic.

O amintire pe care o păstrez mereu este aceea că în diminețile de martie mă opream și miroseam mugurii copacilor în drum spre școală. Mai

târziu, venind la studii la oraș, în diminețile de primăvară făceam același lucru, uneori chiar dacă vedeam că unii trecători mă privesc ciudat... Acum pot să spun că am proprii mei pomi. Îi îngrijesc, îi privesc și îi miros de câte ori doresc. Am și brazi pe care simt nevoia să-i îmbrățișez..., iar altele le cânt... Asta simt de mult fără să fi știut ceva.... Nu de mult am citit în niște studii realizate de către un grup de medici americani, că îmbrățișarea copacilor primăvara, înmăpătează și revitalizează corpul uman. Toate aceste trăiri le asimilez *mărțișorului*, prin mirosul mugurilor și al ghiocelor dătători de putere și energie, prin sucii de urzici consumat două săptămâni care, după cum spunea bunica „schimbă sângele”, prin îmbrățișarea copacilor, iar la toate acestea se adaugă cântatul cucului și al păsărilor, conturând atât de frumos zilele și serile de primăvară.

Adriana Emilia IRIMIEȘ

Există o părere conform căreia doza elementului folcloric dintr-un obiect, locuință, dintr-un decor, amplasament sau din straiile cuiva este suficientă să dea marca naționalului, a apartenenței la o zonă, semnificând astfel în direcția unei conduite civice sau patriotice. În această privință, o îndeletnicire străveche ce încorporează măiestrie și simț artistic este chiar *mărțișorul*. Cu siguranță că *mărțișorul* nu este un simplu obiect ce se dăruiește de 1 martie, ci indiferent de formă ar îmbrăca, în el stau încorporate străfulgerări nebănuite de poezie, de artă și filosofie. Când spun *mărțișor*, mă gândesc doar la obiecte lucrate în totalitate manual, migălite cu dragoste și pricepere de româncele noastre.

Mărțișorul este o comoară folclorică, mai ales în contextul istoric actual, când tehnologia rapidă și globalizarea lasă în urmă, de multe ori definitiv abandonate, elemente și valori care ne-au construit, în secole de existență, specificul național.

Dincolo de istorie, de origine, de memorie, de derulare a actului creator stau secole de existență, experiență de viață și de cunoaștere, discernământ artistic, elevație morală și un neîntrecut dar de a interpreta și asimila filosofic viața. Cei care iau parte la realizarea unui *mărțișor* ar trebui să fie nu numai conștienți, ci și demni de valoarea lui și de semnificația lui.

Cătălina JIANU

Înainte de abordarea propriu-zisă a temei privind „*mărțișorul*”, se impune a face precizarea că tema *mărțișorului* în sine reprezintă o subiect vast și profund, iar eu, cu siguranță, nu aș putea să o abordez în totalitatea ei și nici nu aș avea cum, însă ceea ce-mi propun este să pot exprima și prezenta, pe baza cunoștințelor dobândite la curs și a informațiilor din bibliografie ceea ce consider eu a fi esențial, referitor, bineînțeles, la *mărțișor*, dar voi încerca să descriu și amintirile, impresiile, trăirile, senzațiile mele legate de *mărțișor*.

În demersul meu mă voi folosi de notițele de la curs, de lucrările din bibliografia recomandată, de alte lucrări care abordează și această temă, de anumite surse din mediul online (pe care le voi indica, desigur), precum și de fotografii din arhiva personală.

În DEX, *mărțișorul* este definit astfel:

MĂRȚIȘÓR, (1) *mărțișoare*, s. n., (3, 4) *mărțișori*, s. m. 1. S. n. Mic obiect de podoabă legat de un fir împletit, roșu cu alb, care se oferă în dar ca semn al sosirii primăverii, mai ales femeilor și fetelor, la 1 martie; marț2. 2. S. m. (Pop.) Martie. 3. S. m. Plantă erbacee din familia rozaceelor, cu frunzele crestate adânc și cu flori galbene (*Geum montanum*). 4. S. m. (Bot., reg.) Ament (de salcie, de răchită etc.) – Marț2 + suf. -ișor⁵.

Mărțișorul reprezintă un element de patrimoniu cultural imaterial, înscris de UNESCO, în anul 2017, în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității în urma candidaturii unui dosar multinațional (Cultural Practices Associated to the 1st of March - România, Bulgaria, Macedonia, Republica Moldova).

Mărțișorul este un vechi obicei cu caracter lunar și feminin, răspândit pe tot teritoriul României, dar practicat și în alte zone sud-est europene. Inițial, șnurul împletit, un fir roșu și unul alb, era confecționat de femei și oferit în familie și în comunitate, dăruit în principal persoanelor de sex feminin.

În actualitate, *mărțișorul* este dăruit atât copiilor, cât și adulților pentru a fi sănătoși, este dăruit de băieți fetelor pentru a fi frumoase și dragăstoase, de bărbați femeilor, de copii mamelor, bunicilor, rudelor, de fete și de femei altor fete și femei. În unele zone din Moldova și Transilvania, *mărțișorul* este dăruit și bărbaților.

Mărțișorul este întâlnit și sub numele de: Marțul, Mărțugul, Mărțigușul. *Mărțișorul* tradițional este o amuletă alcătuită dintr-un bănuț de ar-

⁵ <https://dexonline.ro/definitie/m%C4%83r%C8%9Bi%C8%99or>

gint, prin care trece șnurul ale cărui culori simbolizează: albul - puritatea începutului, roșul - atribut al vitalității, al sănătății, al frumuseții, al iubirii, dar și victoria soarelui asupra frigului, care marchează renașterea naturii. Mărțișorul se poartă la mâna stângă sau în piept, aproape întreaga lună martie, după care se leagă de ramura înmugurită a unui pom roditor. Dacă pomul nu rodește în acel an, e semn rău. De asemenea, mărțișorul poate fi purtat până la sosirea berzelor când se spune: „Na-ți negrețile și dă-mi albețele!”.

Mărțișorul, în credința populară, are o funcție magică, protectoare într-un prag temporal important - primăvara și o funcție festivă, care marchează o dată importantă din calendarul popular, căci el este supranumit Cap de primăvară. Mărțișorul se prindea în coarnele animalelor sau la intrările în gospodărie, în casă sau în grajd, în credința că poate asigura sănătatea în anul ce urma.

Astăzi semnificațiile principale ale Mărțișorului sunt de natură simbolică. Amuleta însoțitoare a șnurului particularizează mesajul simbolic și alegoric al mărțișorului: floarea simbolizează frumusețea, coșarul și potcoava sunt purtătoare de noroc, iar fluturele, gingășia. Păstrarea și transmiterea obiceiului de a dăruii și primi acest simbol al sosirii primăverii este încurajată prin învățare informală, în cadrul familiei, în ateliere de creație, în cercuri și programe școlare.

Încă din copilărie am iubit mărțișorul, abia așteptam 1 Martie, să primesc și să dăruiesc mărțișoare. Primeam mărțișoare de la tata, de la mama, de la bunica, de la unchi și mătuși, de la prietene și colegi și, la rândul meu, ofeream cu inima deschisă mărțișoare mamei, bunicii, mătușii, doamnelor profesoare, prietenelor și colegelor. Purtam mărțișorul toată luna martie, ceea ce fac și astăzi. De la bunica am învățat că mărțișorul trebuie purtat toată luna martie, apoi trebuie agățat într-un pom fructifer. Se zice că, dacă pomul rodește, vei avea un an bun și plin de realizări.

Dintre mărțișoarele primite de-a lungul anilor, este unul pe care de 10 ani îl port în fiecare lună martie. Mărțișorul nu mai este ca atunci când era nou, dar el are o semnificație aparte pentru mine, mi-a fost dăruit de soțul meu care acum nu mai este pe această lume. Îmi aduc aminte cu câtă bucurie mi l-a oferit, deoarece știa că mă va amuza, fiindcă înfățișează un piscoi, iar mie-mi plac pisicile.

Despre mărțișor am și o amintire nu tocmai plăcută și inedită, cred eu, petrecută cu ceva vreme în urmă, când m-am înscris la un curs de limbă străină. Cursul era frecventat de diferite persoane, printre care și un student în ultimul an, la arhitectură. Cu puțin timp înainte de 1 Martie, acesta a venit în sala de curs cu o pungă plină de mărțișoare și s-a prezentat în fața fiecărei fete, fără niciun fel de excepție. Și-a început incursiunea din spatele clasei către fața clasei; eu stăteam în prima bancă, astfel încât am putut vedea și auzi tot. Colegul trecea pe la fiecare fată, o îmbia să-și aleagă un mărțișor, apoi îi spunea că el le-a făcut, îi spunea cât costă și că așteaptă să i se dea banii pentru mărțișorul ales. Când mi-a venit și mie rândul să fiu îmbiată să-mi aleg un mărțișor, am răspuns politicos, că

Mărțișorul cu piscoiul.

Mărțișorul cu 5 bănuți de argint, cumpărat de mine anul acesta de la MNȚR și purtat la mâna stângă și cireșul din grădină în care am agățat șnurul de mărțișor pe care l-am purtat la gât.

Mărțișoare primite anul acesta.

Mărțișoarele mele.

Imagini de la MNȚR - martie 2021 - când am vizitat Târgul de mărtișor, foto Ruxandra Marinescu.

sunt foarte frumoase, dar că eu deja am cumpărat mărtișoarele pe care intenționez să le dăruiesc.

Mărtișorul a fost, este și va rămâne una dintre cele mai frumoase tradiții populare românești.

Ruxandra MARINESCU

Mărtișorul. Ce este? Conform Inventarului național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial (National Inventory of Active Intangible Cultural Heritage Elements):

„Tradiția de început de primăvară, transmisă încă din Antichitate, de a confecționa și a purta un șnur împletit din două fire de lână, bumbac sau mătase, unul alb și unul roșu, este caracteristică practicilor culturale asociate zilei de 1 martie. Acest șnur, numit în România «mărtișor», era făcut de femei și dăruit membrilor comunității, care-l purtau începând cu 1 martie, la gât, la încheietura mâinii, la gleznă, încins peste pântec sau, mai târziu, prins cu un ac în piept. Perioada de purtare varia de la 2-3 zile la câteva săptămâni, în funcție de zonă.”

Comercializarea tradiției

Ziua de 1 martie, sărbătorită prin mărtișor, vestitorul primăverii, a avut o creștere în sectorul comercial în ultimul deceniu. Ca Valentine's Day, versiunea pur comercială a Dragobetelor, Mărtișorul s-a îndepărtat de tradiție și a ajuns să fie „înlocuit” de o versiune diluată a tradiției de care au profitat comercianții.

Tradițional, mărtișorul era dăruit celor dragi și era, în cele mai multe cazuri, lucrat manual. Avea un scop simbolic și era un mic dar, fizic și metaforic. Lucrul manual, timpul depus în realizarea mărtișorului făceau parte din magia lui și se adăugau la darul dat. O mare parte din mărtișoarele din ziua de azi sunt produse en-gros. Am deviat de la standardul tradițional pentru a crește profiturile și a diminua efortul depus în producție.

În mediul urban

Conform Inventarului național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial (National Inventory of Active Intangible Cultural Heritage Elements):

„În mediul urban, Mărtișorul a suferit transformări semnificative, sub influența culturilor media și de consum. Șnurul alb-roșu a început să fie confecționat din mătase, la scară industrială și i s-au adăugat mici pan-

dativ din materiale diverse (metal, lemn, sticlă, textile etc.), fiind dăruit în principal persoanelor de sex feminin”.

Modernizarea comerțului

Comercializarea măștișoarelor s-a modernizat odată cu apariția și simplificarea platformelor de comerț online. În prezent oricine poate porni un magazin online prin care să vândă orice.

Măștișorul ca bijuterie

Unele magazine au elevat cumpărarea măștișorului la nivelul cumpărării de bijuterii. Un stil de brățară din șnur roșu cu o mică tăbliță decorativă au devenit un cadou comun de măștișor. Șnurul roșu pretinde a înlocui șnurul tradițional împletit roșu cu alb, iar plăcuța reprezintă măștișorul. Magazinele de bijuterii rulează campanii în perioada sărbătorilor de 1 martie cu scopul de a satisface piața cumpărătorului care vrea să impresioneze cu ocazia acestor sărbători.

Măștișoare en-gros

Și comercializarea de măștișoare cumpărate en-gros cu scop de a fi vândute la bucată, fie în târguri sau în magazine, devine din ce în ce mai ușoară prin apariția online a angrosiștilor dedicați acestor daruri simbolice. Website-urile vând pachete de 100 de broșe sau brățări împachetate individual așezate într-un display convenabil pentru plasarea lângă casa de marcat a oricărui magazin. Un astfel de website este MagazinuldeMăștișoare.ro.

Categorii de măștișoare disponibile online

Prin comercializarea în masă a măștișorului, devierile de la natura tradițională a acestuia a dat naștere la multiple subcategorii ale „noului măștișor”. Aceste pot fi găsite on-line, pregătite să satisfacă nevoile exacte ale cumpărătorilor.

Protejarea măștișorului

Măștișorul nu este lasat de izbeliște să supraviețuiască singur.

Măsurile de salvagardare/protejare preconizate în Inventarul național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial (National Inventory of Active Intangible Cultural Heritage Elements) includ: dezvoltarea, în continuare, a cadrului legislativ ce poate facilita salvagardarea elementului; modernizarea arhivelor naționale de folclor și etnologie cu privire la element; continuarea anchetelor de teren pentru actualizarea informației cu privire la element; stimularea tinerilor în vederea derulării unor proiecte culturale ce vizează salvagardarea elementului; promovarea elementului prin realizarea unor manifestări științifice de profil, a unor întâlniri între experți, membrii comunităților și operatori media, pe tema salvagardării elementului și prin publicarea unor studii despre element în mai multe limbi de circulație.

Măsuri existente/Cadru legislativ

Prin Ordinul de Ministru nr. 2436/8.07.2008 se aprobă Programul național de salvagardare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial, iar prin Ordinul de Ministru nr. 2491/27.11.2009, Regulamentul de acordare a titlului de Tezaur Uman Viu. Comisia Națională

pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, subordonată Ministerului Culturii, a realizat primul volum al Repertoriului Patrimoniului Cultural Imaterial din România, publicat în ediție bilingvă, română-franceză, în 2009, reeditat în 2012 și cuprinzând referiri la Măștișor (vezi cap. Sărbători, obiceiuri și ritualuri).

Contribuția instituțiilor

Transmiterea elementului este încurajată prin învățare informală, în cadrul familiei, vecinătății sau atelierului creatorului, dar și prin cercuri școlare sau programe de pedagogie muzeală, cum ar fi atelierele interactive pentru copii organizate de Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”. Acțiuni de identificare, documentare și cercetare a elementului au fost derulate în special de Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” al Academiei Române, în perioada 1963-2022. Cercetările s-au realizat pe teren și au dus la implicarea directă a membrilor comunităților reprezentative în identificarea și documentarea elementului. Din anul 2008, studenții la Etnologie de la Facultatea de Litere, Universitatea din București, au participat la un proiect de cercetare dedicat practicilor culturale asociate începutului primăverii în București, în urma căruia s-a realizat o sesiune de comunicări la care au luat parte și câțiva creatori de măștișoare. Conservarea și protejarea elementului este realizată prin proiecte ale instituțiilor de cultură, care pun accent pe menținerea aspectelor tradiționale ale acestuia. Un bun exemplu este Târgul măștișorului de la Muzeul Național al Țăranului Român, unde au acces, pentru a vinde, doar creatorii care respectă principalele caracteristici morfofuncționale ale elementului.

Contribuția organizațiilor nonguvernamentale

Asociația folcloriștilor, Asociația de Științe Etnologice din România (ASER), precum și Fundația Culturală „Mușata Armână” au derulat activități ce au dus la o mai bună cunoaștere a elementului și a necesităților de salvagardare a acestuia. Printre aceste activități, menționăm: realizarea unor cercetări de teren, finalizate cu înregistrări ale elementului in situ și în timp real; diseminarea rezultatelor cercetărilor etnologice de teren, prin comunicări științifice susținute la manifestări naționale; colaborarea cu experți din domeniul patrimoniului cultural imaterial pentru identificarea constantelor și a trăsăturilor dinamice ale elementului.

Contribuția comunităților și a indivizilor

Membri ai comunităților reprezentative colaborează cu experții, în cadrul cercetărilor de teren, facilitând culegerea, notarea și înregistrarea informației. De asemenea, ei participă la training-uri organizate de factorii locali de cultură, cu scop de a identifica principalele probleme cu care se confruntă viabilitatea elementului. Promovarea și consolidarea elementului este asigurată de organizarea, pe plan local sau regional, a numeroase expoziții de măștișoare, cum ar fi expoziția „Măștișorul la români - simbol și mesaj”, organizată de Muzeul de Artă Populară Constanța sau expoziția dedicată, organizată de Primăria comunei Heleșteni, jud. Iași. Primăria Municipiului București, precum și alte primării din România

alocă anual fonduri și resurse pentru a asigura buna desfășurare a practicilor culturale asociate zilei de 1 martie. De asemenea, deținătorii de colecții particulare contribuie la protejarea diversității și dinamicii istorice a mărtișoarelor.

Mărtișorul pendulează, se pare, între vechi și nou. Ca multe elemente de folclor este nevoit să-și găsească locul în lumea modernă. Un lucru se poate vedea în schimb - mărtișorul nu va dispărea.

Irina PREDA

Primele amintiri legate de mărtișor sunt asociate perioadei școlare. Pentru copila de atunci, *mărtișorul* reprezenta o „zi altfel”. Așteptam încolonați pe două rânduri să oferim mărtișorul doamnei învățătoare, repetând în gând ceea ce mama mă învățase de acasă: „Cu ocazia zilei de 1 Martie vă doresc «La mulți ani!» și să aveți o primăvară frumoasă. V-am adus un buchet de flori însoțit de tradiționalul mărtișor”. Nu eram însă singura, mai toți copiii repetau mișcând ușor buzele. În cei patru ani petrecuți alături de doamna învățătoare nu cred că a fost vreunul în care să reușesc să spun cele două-trei propoziții învățate de acasă fără a amesteca cuvintele, fără a împrumuta alte cuvinte neînțelese de la colegi sau fără să omit un cuvânt sau altul. Admir răbdarea, zâmbetul încurajator și îi mulțumesc doamnei Cărună pentru amintirile legate de acele zile.

Ziua de 1 Martie era mereu la fel: schimburi de mărtișoare între colega și prietene, chicoteli și obraji înroșiți când vreun coleg își făcea curaj să ne ofere mărtișorul - inimioară, alegerea colegului care să lege șnurul alb-roșu la încheietura mâinii. Întotdeauna doamna învățătoare ne povestea despre semnificația mărtișorului, apoi cântam cântece de primăvară în timp ce lucram manual un mărtișor pentru mame.

Deși am păstrat bucuria sosirii primăverii, de-a lungul timpului persoanele cărora le ofer mărtișorul sunt din ce în ce mai puține (familie sau prietene foarte apropiate cu care mă întâlnesc în ziua respectivă). De primit, primesc - de la soț și copii. Pe băieții mei i-am învățat să ofere mărtișoare și acum, cât sunt mici o fac cu drag. Sper să simtă și ei aceeași bucurie și emoție pe care o simțea copilul din mine acum câțiva ani, să asocieze mărtișorul atât cu un nou început, cu trezirea la viață a naturii, cât și cu bucuria de a dăru.

Raluca Mihaela MARIN (SCARLAT)

Recunosc că această practică/sărbătoare vine pentru mine la pachet cu multe sentimente contradictorii. De ce spun asta?

Fac parte dintre acei copii terorizați de tot ceea ce însemna mărtișorul din punct de vedere cultural, social, dar și financiar pe vremea când eram în clasele primare sau în gimnaziu. La liceu, Slavă Domnului, lucrurile erau mult diferite și nu de amploarea celor din anii precedenți.

În primul rând, nu îmi amintesc ca părinții sau bunicii mei să fi sărbătorit acest moment în familie. Nu purta nimeni mărtișor acasă, doar când mergeau în oraș sau la muncă. Eu purtam, evident, la școală. Așadar, mărtișorul era pentru mine o sărbătoare mai degrabă socială. Cred că era singura sărbătoare de acest fel.

Datorită acestui caracter strict social, presiunea era foarte mare. Spun asta pentru că și eu, și colegii mei, trebuia să facem față cumva cât mai bine acestei „datorii”. Așadar, efortul financiar era considerabil pentru un copil de vârsta mea. Într-o oarecare măsură, pot să spun că era doar al meu, adică părinții mei nu reușeau în fiecare an să aloce sumele necesare acoperirii obligațiilor, așadar trebuia să le acopăr eu din modesta mea sumă de bani de mâncare la școală. Câte zile nu am făcut foamea doar pentru a nu fi mai prejos decât ceilalți... numai eu știu... Iar 1 martie era doar începutul... Mai venea și 8 martie...

Cele mai dure conflicte cu ai mei din acea perioadă erau din pricina cadourilor și fotografiilor care se făceau cu această ocazie în loc de mărtișor... Toată tevatura începea cu mult înainte de 1 martie și se termina de abia după 8, când ne bucuram că am scăpat și anul acesta...

Pur și simplu ne „obligau” prin presiune („nu se poate să nu faci...”, „ești singura din clasă care nu face asta...” etc.). Am cedat. Prin urmare, am fost nevoită să merg acasă să îi cer mamei bani pentru acea fotografie... Nu a fost simplu deloc. M-a certat că nu am prevenit-o din timp. Problema era că nu am avut cum să o fac. Te trezeai cu fotograficul în clasă. Făceai în ziua respectivă, bine. Dacă nu, nu mai venea. Îmi amintesc că într-un an i-am promis mamei mele că nu voi mai ceda presiunilor de a face vreo fotografie cu acea ocazie. Așa am făcut. Am fost singura din clasă fără poză atunci. Tot nu m-am simțit mai bine, dar măcar nu trebuia să mai cer nimănui bani pentru a o achita. Era și acesta un câștig.

Am și amintiri plăcute legate de ziua de 1 martie. În primul rând, mă bucuram enorm că venea primăvara. Încă o mai fac. Florile mă atrăgeau cel mai tare. Îmi aduc aminte că întreg orașul era cuprins de o forfotă și de un entuziasm aparte. Îmi plăcea să mă plimb printre tarabele cu mărtișoare și să îmi imaginez că le am pe toate. Ce copil eram...

Mărtișoarele de azi sunt de altă natură pentru mine. Sunt alte bucurii simple. Cu toate acestea, primesc în fiecare an un mărtișor de la tatăl meu. Este un fel de tradiție a noastră. Sentimentul pe care îl am e același ca în copilărie: 1 martie e un nou început!

Adriana MELINTE

////////////////////

Ce reprezintă pentru mine mărtișorul ? Un cuvânt atât de mărunț, dar foarte însemnat, plin de încărcătură emoțională, în ceea ce mă privește.

Mi-aduc aminte cât de nerăbdătoare eram să vină primăvara cât mai repede, dar mai ales ziua de *1 Martie*.

În Bucovina, în județul Suceava, fetele dăruiesc mărtișoare băieților. Pe perioada școlii, la începutul lunii martie, îmi pregăteam o listă cu numele băieților cărora trebuia să le dăruiesc un mărtișor, urmând ca mai apoi, ajungând acasă, mama să mă întrebe dacă nu am omis vreun coleg. Era o mândrie pentru fiecare fată, o concurență între noi, care era vizibilă pe 8 Martie, când era rândul băieților să ofere fetelor cadouri simbolice, dar nu mărtișoare, iar noi, le numărăm de față cu colegele.

Tot în Bucovina, vorbind cu străbunica, mai demult, îmi spunea că, după război, din cauză că materialele erau greu de găsit, mărtișorul era confecționat din fire de lână, vopsite din plante naturale, ca de exemplu sunătoarea, coaja de ceapă.

Îmi aduc aminte că, în clasa a 8-a, când am pornit și pe acest drum frumos al cusutului cu mărgelile, mi-am propus să îmi realizez mărtișoarele manual... m-am apucat de cusut toate simbolurile care vestesc primăvara, dar nu am uitat și de simbolurile prezente pe cămășile populare de Bucovina: carnele de berbec, ochiul, romburile, motive zoomorfe, fitomorfe.

Personal, mă simțeam superioară și împlinită față de celelalte colege, deoarece, dăruindu-le acest tip de mărtișor și profesorilor, aceștia la rândul lor, îl purtau cu mândrie, mai ales pentru că era cusut manual. Ulterior s-a desfășurat și un mic curs, în cadrul căruia eu eram, să zicem, invitatul special, cea care îi învăța pe copii să coasă cu mărgelile mărtișoare. Bineînțeles că și mărtișoarele pe care părinții mi le aduceau acasă (ei fiind învățători), nu treceau neobservate de mine, le analizam și mi le păstram pe cele mai frumoase. În liceu, am desfășurat, împreună cu colectivul clasei, format din 31 de fete și un singur băiat, un proiect, intitulat „Dăruind, readucem zâmbete”, iar tot ceea ce trebuia să facem era să împărțim câte un mărtișor fiecărei persoane care ne apărea în cale. Bucuria, mai ales a celor vârstnici, era sinceră și profundă, ochii le erau scunfundați în lacrimi.

Începând cu luna martie și până la sfârșitul acesteia, fiecare persoană poartă mărtișorul prins în piept. Tot în Bucovina, mărtișorul, mai demult, era format dintr-o monedă de aur sau argint, legată cu șnur împletit în alb și negru.

Pentru mine, mărtișorul aduce cu sine un bagaj de optimism, revitalizare, energie și multă voie bună, de care avem nevoie în perioada primăverii. Odată cu luna martie, luna renașterii, totul revine la viață, iar pentru mine, trecerea de la frig la cald, reprezintă un nou început.

Din păcate, în acest an am constatat și am ajuns la concluzia că, din cauza timpurilor pe care le trăim, oamenii au uitat să mai prețuiască ceea ce ne reprezintă pe noi, ceea ce ne face unici față de alte popoare, am uitat să prețuim și să dăruim acest mic simbol al dragostei și al fericirii. Dacă în anii trecuți, peste tot era plin de tarabe, de unde puteai să îți alegi

mărtișoarele preferate, anul acesta nu am mai avut parte de așa ceva, din păcate... Lumea uită, odată cu trecerea timpului de anumite simboluri și tradiții sugestive și semnificative pentru zona și țara în care trăim.

Diana-Anastasia SESERMAN

////////////////////

Mărtișorul la ȘCOALĂ: Îmi amintesc primii ani de școală (´80), când la început de primăvară primeam de la colegii mei (băieți) o mulțime de mărtișoare: în forme diferite (floare, buburuză, coșar, alte reprezentări); mărtișoarele erau făcute fie din hârtie/textile colorate, fie din lemn, sticlă ori pietricele șlefuite; aveau șnur răsucit alb-roșu și întotdeauna erau „prinse” pe mici felicitări făcute manual dintr-o jumătate de coală de hârtie scrisă frumos de mână, cu cerneală. Doamnei învățătoare îi ofeream întotdeauna un buchet de flori, de care era prins șnurul alb-roșu.

Mărtișorul din VECINI: Dacă eu, ca fată, primeam la școală mărtișoare, acasă eram de fiecare dată cel puțin contrariată (pe atunci!) că nu eu (ori mama), ci fratele meu primea mărtișor de la vecinii noștri. Aceștia se mutaseră în București din Piatra Neamț și ofereau „mărtișoare la băieți, cum e obiceiul moldovenesc”, spuneau ei.

Mărtișorul în FAMILIE:

Întotdeauna m-a încântat Mărtișorul pe care tata îl oferă în fiecare an mamei: un mic și gingaș ghiocel din argint, mereu același, legat cu șnur alb-roșu. Târziu, când am aflat că ghiocelul „data” din primul an de căsătorie, am înțeles că acel Mărtișor, mai mult decât un simbol al primăverii, devenise un simbol al iubirii părinților mei și, cumva, prin repetabila oferire de *1 Martie*, reînnoia legămintele de odinioară.

Mărtișorul SOCIAL:

O acțiune comunitară inedită la care am participat în urmă cu câțiva ani: la apelul asociației copiilor de pe lângă biserică, la care au răspuns foarte multe persoane, am „donat” mărtișoare „vechi” pe care copiii le-au recondiționat și apoi le-au oferit în diferite spații sociale: biserică, cămine de bătrâni, maternități. Nu

mică a fost bucuria să descopăr acele mici „felicitări” din hârtie și frumoasele mesaje de primăvară, scrise de mână, cu cerneală.

Mărțișorul CORPORATE:

În mediul de business, Mărțișorul este un motiv în plus pentru relaționare. Dacă în primii ani ai activității mele, ofeream/primeam „mărțișoare” *personale*, întodeauna însoțite de flori și un mic cadou, precum și un scurt mesaj „de primăvară”, în ultimii ani, odată cu apariția marilor „office buildings” din nordul capitalei, cu spații de birouri „open space” (20-30+ persoane), mărțișorul a devenit unul *colectiv*, ca sărbătoare a primăverii pentru toți. Partea frumoasă este însă că, în acest fel, *Mărțișorul* a revenit cumva la ideea tradițională: mărțișoare tradiționale însoțite de mesaje de primăvară pentru parteneri, plus, de exemplu, brioșe pentru tot „biroul”.

Orice formă ar avea și în orice context ar fi oferit/ primit, pentru mine, *Mărțișorul* este un simbol al primăverii, al reînnoirii, al bucuriei, al amintirilor frumoase. Cel mai frumos Mărțișor pe care îl păstrez în suflet este un șnur alb-roșu pe care odată, bunica din partea tatei mi l-a prins, simplu, la mână. Poate și de aceea, port la mână în fiecare Martie, un șnur alb-roșu.

Iuliana SPERIATU

Pentru mine, sărbătoarea Mărțișorului a avut întotdeauna o semnificație foarte importantă. De mic copil am ținut foarte mult la această sărbătoare, ca la un rit de trecere spre noul an, care mereu începe cu primăvara, în concepția mea spirituală. După deprimantele luni de iarnă, după sărbătoarea Crăciunului, prima zi de primăvara nu o pot vedea decât ca pe o binecuvântare, puternic asociată cu mărțișorul.

Pe lângă dimensiunea ce are legătură cu renașterea naturii, *mărțișorul*, pentru mine, este și un prilej de exprimare creativă. De când aveam 13 ani, am oferit în fiecare an, negreșit, mărțișoare create de mine, pentru că mi s-au părut mult mai încărcate, atât din punct de vedere estetic, cât și afectiv, în comparație cu cele din comerț.

De asemenea, particip la Târgul Mărțișorului, organizat de Muzeul Țăranului Român, de cinci ani, deja. Aici, în fiecare an, cunosc artiști noi și oameni noi, cu care îmi este foarte drag să interacționez. Am ocazia să intru într-un plin proces creativ și să mă bucur de această plăcere, aproape extatică, de a „meșteri”, a picta, a crea, pentru ca ulterior să mă bucur de aerul proaspăt al primăverii, în timp ce oamenii îmi apreciază munca asiduă. Cel mai mult îmi place să văd copiii, care vin și se bucură atât de sincer de mărțișoarele colorate de pretutindeni, într-o atmosferă plină de voie bună.

Mărțișorul, pentru mine, este o sărbătoare foarte importantă, căci personal, trăiesc „Anul Nou”, din toate punctele de vedere, abia pe 1 Martie, odată cu natura.

Andreea-Smaranda STOICA

Mărțișorul pentru mine este asociat cu imagini din copilărie. O copilărie trăită în perioada comunistă, când modelele de mărțișoare erau an de an aceleași: cu ghiocei, coșari, trifoi cu patru foi, flori, animale sau figurine.

Cu mama făceam propriile noastre mărțișoare. Îmi amintesc nostalgic cum așteptam ultimele zile de februarie, să vină curentul după orele de pauză impusă, să ne așezăm la masa din bucătărie a apartamentului nostru din blocul turn comunist, aflat în unul dintre cele mai frumoase cartiere ale orașului.

Mama aducea de la spital tuburi de perfuzie folosite și curățate. Le tăiam în bucățele nu mai lungi de un centimetru. Apoi, cu fir de papotă alb și roșu îmbrăcam cu grijă micile bucăți, iar la final aveam globuri în miniatură în culorile Mărțișorului.

Le puneam apoi cu ace de siguranță sau de gămlie pe bucăți de cartoane de mărimea unor cărți de vizită de acum. Scriam cu grijă numele fiecărei colege, fiecărei profesoare și, în clasele mici, fiecărui coleg cărora le ofeream mărțișorul făcut de mine și de mama.

Le făceam cu drag. Dar cel mai drag îmi era timpul petrecut cu mama, doar noi două, la masa din bucătărie. Mereu curată și pregătită cu tot ce aveam nevoie.

La școală făceam mărțișoare la orele de lucru manual. Băieții traforau bucăți de lemn în diverse forme pe care noi, fetele, le pictam mai apoi sau lipeam desene, hârtie creponată, mărgelile de toate culorile. Erau mărțișoarele, dar și cadourile pe care le dădeam mamelor noastre la serbările de 8 Martie.

O ultimă imagine a Mărțișorului meu, așa cum l-am trăit în copilărie, este cea a sarafanului de școală a cărui porțiune de sus era plină ochi cu toate mărțișoarele primite de la familie, prieteni și colegi. Le purtam cu mândria cu care soldații își poartă decorațiile. Era, în mintea mea de copilă, dovada că sunt importantă pentru cei din jur, că sunt iubită.

Andreea-Cristina TALMAZAN

În fiecare an, la 1 Martie, sărbătorim ziua mărțișorului ca o primăvară unde bucuroase pot fi mamele, bunicile, iubitele, soțiile de reîntinerirea simbolică a vieții lor.

În continuare, frumusețea mărțișorului a devenit un obicei atât de înrădăcinat în rândul oamenilor, încât, datorită lui iubirea și sentimentele rămân intacte între cupluri sau în familii, ceea ce arată forța sa simbolică demonstrată prin elementele sale.

Pentru mine, ideea de mărțișor reflectă respectul meu pentru cele mai importante ființe de pe planetă - mama, bunica, surorile și iubita mea

pe care le apreciez și stimez din toată inima, deoarece datorită lor sunt un om fericit și devotat în ceea ce fac.

În ceea ce privește simbolistica mărtișorului, consider că relația dintre culorile alb și roșu este una foarte strânsă, deoarece prima culoare înseamnă puritatea, în timp ce cea de-a doua reprezintă puterea și siguranța, respectiv *1 Martie* devine o nouă cale de a fi noi înșine.

Vlad TALPOȘ

Dacă ar fi să rezum în două cuvinte semnificația *mărtișorului*, atunci acestea ar fi viață și a dăruia. *Mărtișorul* se sărbătorește pe *1 Martie* și este un simbol al începutului, unii ar spune, potrivit vechilor tradiții, al noului an, iar pentru toți, în mod sigur, al momentului trecerii de la inertul iernii la începutul vieții primăverii. *Mărtișorul* este și despre a dăruia, pentru că se dăruiește de către bărbați femeilor, de către femei bărbaților, de către copii bunicilor, într-un semn de perpetuare a simbolismului celor două culori: albul, simbolul purității și roșul, simbolul dragostei.

Îmi plac mărtișoarele confecționate artizanal, care să aducă aminte de amuleta din vechime, când se dăruia șnurul de care era legat un bănuț. Îmi mai plac mărtișoarele care au un șnur împletit din cele două culori și care se termină cu canafi bogați sau măcar sunt din materiale textile, eventual din lână, așa cum era odinioară *mărtișorul* compus și folosit pe post de amuletă.

În Bucovina și Moldova, zonele pe care le cunosc cel mai bine, obiceiul este ca fetele/femeile să ofere *mărtișor* băieților/bărbaților în ziua de *1 Martie*, pentru ca bărbații care au primit *mărtișoare* să le ofere femeilor un mic dar o săptămână mai târziu, de *8 Martie*. *Mărtișorul* de care îmi amintesc cel mai bine este cel din doi canafi simbolizați printr-un el și o ea, cu el modelat din canaful de culoare albă, sugerând costumul popular masculin și cu ea modelată din cel de culoare roșie, în costum popular feminin. El, cu un mic pieptăraș și cu bârneț tricolor, ea, cu același bârneț și cu o fotă cu trei modele solare negre cu roșu, ținându-se de mână. Păreau pregătiți să încingă un joc pe o melodie populară, așa cum se mai puteau vedea cupluri de acest fel pe la nunțile țărănești de odinioară.

Marius TEODOSIU

Pentru oamenii acestei țări *mărtișorul* înseamnă începutul primăverii. În perioada copilăriei nu vedeam lucrurile așa simplu. *1 Martie* era o zi destul de grea pentru familia mea. Eu și surorile mele nu aveam cele mai frumoase *mărtișoare*, așa că nu întotdeauna tovarășele învățătoare primeau cu drag micul nostru vestitor al primăverii.

Experiența mea cu primul *mărtișor* oferit doamnei învățătoare mi-a marcat toată copilăria.

Am fost cea mai mică din clasa mea, de înălțime și vârstă, poate din acest motiv când am dăruit *mărtișorul*, am fost singura pe care doamna nu a îmbrățișat-o și a aruncat *mărtișorul* pe catedră. Atunci, eu am crezut că doamnei nu-i place și mi-am luat *mărtișorul* înapoi. Am fost foarte tristă și nu am uitat niciodată.

Așadar, în perioada adolescenței am primit și eu *mărtișoare*. Am înțeles că indiferent de situația materială, *mărtișorul* aduce pe lângă bucuria venirii primăverii, plăcerea de a dăruia și de a primi.

Primăvara cu copacii înfloriți, cu ghioceli, cu narcise, cu vioarele pe care le adunam din pădure pentru mamele noastre erau cele mai frumoase *mărtișoare* pe care natura le dăruia.

Astfel, de-a lungul vieții, după multe zile de *1 Martie* am aflat că *mărtișorul* are o poveste, un trecut și o însemnătate deosebită pentru noi românii, dar și pentru alte popoare vecine.

La cursurile din cadrul Facultății de Litere, la profilul Etnologie, am aflat că *mărtișorul* a fost înscris, în 2017, în Patrimoniul cultural imaterial al umanității UNESCO.

Nu am trecut ușor peste perioada în care nu aveam cu ce cumpăra aceste simboluri ale zilei de *1 Martie*. Pentru copilul meu nu a mai fost o problemă de ordin financiar. Copiii săraci văd sărbătorile altfel. Primăvara vine la fel pentru toți, dar posibilitățile financiare ale familiilor de la țară, în special, fac diferența. De câțiva ani lucrez la o școală de dans și primesc multe *mărtișoare* de la copii. Bucuria cu care cei mici oferă micile simboluri, urarea prezentă de fiecare dată „O primăvară frumoasă”, pentru mine este cel mai frumos *1 Martie*.

La școala de dans unde lucrez, suma strânsă din vânzarea *mărtișoarelor* este donată pentru situația tragică din Ucraina.

Geanina TOTOLAN

Crescând la țară (județul Dolj), nu îmi amintesc să-mi fi văzut bunicii purtând sau dăruind *mărtișor*. Singurul lucru care ar fi putut aminti despre șnurul roșu împletit cu alb ar fi fost ciucurii roșii pe care îi legau la coarnele animalelor pentru „a nu fi deochiate”.

Abia după ce am început școala la oraș am învățat despre *mărtișor*. A devenit un obicei pe care l-am păstrat cât timp am fost la școală, apoi cât timp copiii mei au fost la școală. În timpul copilăriei mele, *1 Martie* era așteptat cu nerăbdare, mai ales de către noi, copiii, care dăruiam *mărtișoare* cu emoție și bucurie și ne pregăteam cu o săptămână înainte, lucrând cu mâinile noastre uneori *mărtișoarele* pentru mama. Era o întrecere între noi: cine are cele mai multe și cele mai frumoase *mărtișoare*, aveam colecții care deveneau mai mari de la an la an. Fiecare copil dăruia *mărtișor*

profesoarelor și colegelor din clasă.

În adolescență, acest gest căpăta deja alte semnificații: dacă primeai un mărtișor mai deosebit de la un băiat însemna că te place.

După anii 2000, sărbătoarea mărtișorului a devenit mai mult o afacere pentru unii, iar pentru ceilalți o obligație, iar acest lucru l-am simțit în special după ce copiii mei au mers la școală. Ei nu au mai simțit bucuria pe care am simțit-o eu dăruind mărtișoare, dezamăgiți fiind de reacțiile neplăcute pe care le-au avut persoanele cărora le-au dăruit, pe care, fie le-au văzut aruncând mărtișoarele și florile la gunoi, fie le-au auzit declarându-se nemulțumite. În fiecare an băieții mei mă avertizează să nu le cumpăr mărtișoare pentru profesoare sau colege, pentru că nu le vor dăruia.

Anul acesta am primit un mărtișor (prin curier) și am dăruit mărtișoare, dar mai puțin decât în alți ani (poate și din cauza evenimentelor dramatice pe care le trăim acum, mărtișorul nu ne mai preocupă în mod special).

Singura persoană căreia copiii mei i-au dăruit cu bucurie mărtișor a fost bunica lor, care a primit de fiecare dată mărtișorul cu multă plăcere. Mie îmi dăruiesc flori.

Cristina ȚUGUI

Corina MIHĂESCU

**Mărțișorul
Povestea unei tradiții**

EXPOZIȚIE - ATELIER / 28 FEBRUARIE - 1 MARTIE 2022
FOAIERUL SĂLI DE PLEN A CAMEREI DEPUTAȚILOR

**Patrimoniul
imaterial,
salvgardare prin
legiferare**

DEZBATERE
1 MARTIE 2022 / ORA 13.00
SALA "DIMITRIE CANTEMIR"

PARTENERI MEDIA

Radio
TRINITAS

BASILICA.RO

DADEL & LUMINA

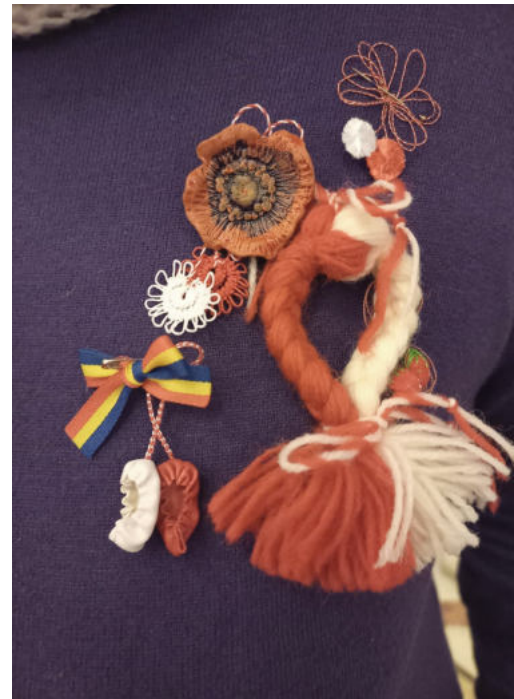
AGERPRES

Expoziția-atelier *Mărțișorul povestea unei tradiții*,
Foaiерul Sălii de Plen a Camerei Deputaților, 1 martie
2022, București.

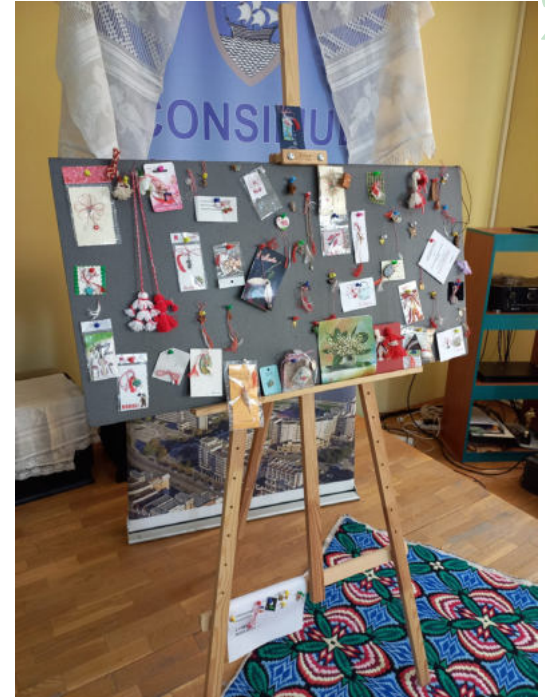

Fotografii de Corina Mihăescu

Atelier de mărțișoare organizat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Brăila, cu participarea Ansamblului Folcloric *Hora Măxinenilor*, Sala ProArte a CJCPCT Brăila, 4 martie 2022.

Elemente definitorii în arhitectura religioasă a Moldovei din secolul al XVII-lea

Introducere

În Moldova, arhitectura bisericească a avut o dezvoltare proprie, deosebită de cea din Țara Românească sau Transilvania. Ea are la bază elementul autohton, adică arta meșteșugarilor locali, concretizată în vechile și modestele biserici din lemn, care le-au precedat pe cele de piatră și zid. Peste acestea s-au adăugat influențe străine, dintre care cea fundamentală pentru formarea stilului moldovenesc este cea bizantină, manifestată în planul predominant al bisericilor (treflat sau drept) și în împărțirea lor, în sistemul de acoperire prin bolți și în multe din elementele decorului exterior.

Se poate realiza o etapizare din punct de vedere stilistic a realizărilor arhitecturale din domeniul religios în Moldova astfel:

1. Cele mai vechi biserici moldovene de zid¹ sunt din epoca întemeierii Moldovei (mijlocul secolului XIV): Sf. Nicolae din Rădăuți (probabil ctitorie a lui Bogdan Întemeietorul, din 1359) și Sfânta Treime din Siret, probabil ctitoria lui Lațcu Vodă (restaurată).

2. Epoca lui Ștefan cel Mare (a doua jumătate a secolului XV și începutul secolului XVI) aduce, cu aproape un secol mai devreme decât în Țara Românească, maturizarea și încheierea unui stil de artă constructivă propriu și original: stilul moldovenesc, care se distinge prin caractere specifice bisericilor moldovenești, ca de ex., sistemul moldovenesc al supraînălțării bolților (turlor) în interior prin suprapunerea arcelor încrucișate (în diagonală) și prin bazele stelate de la exterior sau bogatul decor exterior al fațadelor, obținut prin utilizarea inteligentă a materialelor de construcție: piatra (brută și de talie), cărămida (simplă sau smălțuită) și uneori ceramica.

3. Dezvoltarea artistică din epoca lui Ștefan se continuă în tot cursul secolului XVI, atingând apogeul sub Petru Rareș, când stilul moldovenesc evoluează, realizându-se un nou tip de biserici la care se generalizează gropnița de la Neamț și se adaugă tainița (ascunzătoarea sau camera tezaurului) de deasupra ei. Elementul nou și caracteristic al bisericilor lui Petru Rareș este pridvorul deschis, adăugat la fațada de vest, și minunata

pictură exterioară, care înlocuiește decorul sculptural al fațadelor. Întâlnim biserici ca: Probota (1530), Humor (1530), Moldovița (1532), Sf. Dumitru din Suceava (1534, cu pridvor închis), Sucevița (ctitoria Movileștilor 1582-1584) ș.a.

4. De la sfârșitul secolului XVI, începe decadența stilului moldovenesc în arhitectură, prin alterarea lui cu influențe noi, venite mai întâi din Țara Românească. Biserici zidite de aici înainte ca: Galata (ctitoria lui Petru Șchiopul, 1584), Aroneanu (1594 din Iași), Secu (1602), Barnovschi din Iași (1624), Adormirea din Ițcani ș.a. înlocuiesc zidul despărțitor dintre gropniță (pronaos) și naos cu o triplă arcadă sprijinită pe doi stâlpi, măresc numărul ferestrelor din naos și altar, lărgesc pridvorul în sensul lățimii bisericii (ca la biserica lui Neagoe din Argeș) și schimbă decorul moldovenesc al fațadelor cu motive ornamentale muntenești (brâu median, arcade oarbe, firide dreptunghiulare și rotunde etc).

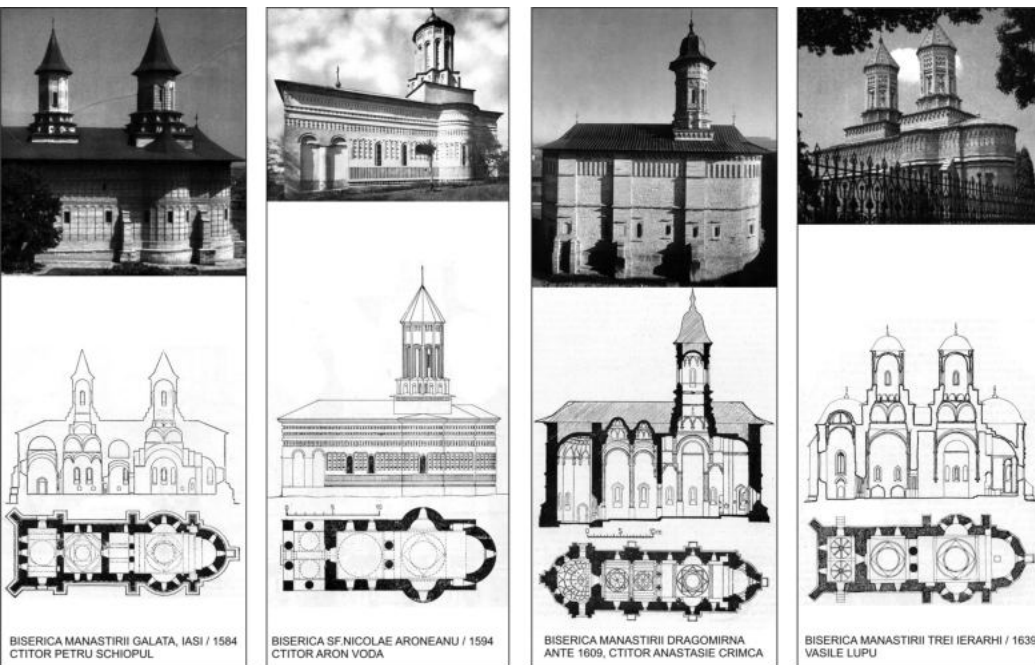
După creațiile mai puțin importante din a doua jumătate a secolului XVI (ca Bistrița și Slatina lui Alexandru Lăpușeanu, 1554 și 1561), arta arhitectonică a Moldovei își trăiește ultima ei epocă de înflorire în sec. XVII, când creează monumente cu o puternică influență orientală, de origine caucaziană și arabă, venită prin Rusia și concretizată în superbul decor sculptural de piatră de la Dragomirna (ctitoria mitropolitului Anastasie Crimca din 1609) și mai ales de la Sf. Trei Ierarhi din Iași (ctitoria lui Vasile Lupu din 1639), Barnova din Iași (1626-1629), Cetățuia (ctitoria lui Ioan Duca Vodă din 1672) ș.a.

Unicatele secolului al XVII-lea

Caracteristicile generale ale bisericilor din epoca lui Ștefan cel Mare se păstrează și în secolul al XVII-lea. Cu toate acestea, trebuie observat că odată cu zidirea bisericii Mănăstirii Galata (1583), forme ale bisericilor din Țara Românească pătrund și sunt asimilate în Moldova. Se alcătuieste astfel o nouă sinteză care va ființa alături de mai vechile modele moldovenești.

Caracteristicile nou asimilate vor fi: dispariția zidului dintre spațiul premergător naosului (gropniță sau pronaos) și naos și înlocuirea lui cu o arcatură care se sprijină pe doi stâlpi liberi și doi angajați în pereții laterali

¹ Conform Gheorghe Balș în *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, Editura Meridiane, 1933.

BISERICA MANASTIRII GALATA, IASI / 1584
CTITOR PETRU SCHIOPULBISERICA SF. NICOLAE ARONEANU / 1594
CTITOR ARON VODABISERICA MANASTIRII DRAGOMIRNA
ANTE 1609, CTITOR ANASTASIE CRIMCABISERICA MANASTIRII TREI IERARHI / 1639
VASILE LUPU

Sursă imagine: Brătuleanu, Anca, Nicolae, Lascu, *Arhitectura Tradițională în România*, Note de curs, UAUM, București, 2006.

MOLDOVA / SECOLUL AL XVII-LEA

ai bisericii; apariția unei turle peste pronaos; iluminarea celor trei abside ale naosului prin câte trei goluri de ferestre etc.

Chiar dacă asimilate la Galata cu oarecare stângăcie, aceste caracteristici se vor regăsi - fie împreună, fie parte dintre ele - în construcția unor biserici ale veacului al XVII-lea, care sunt în același timp semnificative pentru păstrarea unor elemente tradiționale. În fapt, împrumuturile de la sud de Carpați nu vor schimba decât arareori caracterul „moldovenesc” al bisericilor în compoziția cărora vor fi preluate.

În secolul XVII, bisericile încep să prezinte un puternic caracter propriu, având numeroase particularități și fiind extrem de diferite unele de altele. Aceste particularități sunt grefate tot pe scheletul tradițional obținut prin căutări, cristalizări și rafinări întâmplare în secolele anterioare. Ele demonstrează permeabilitatea Moldovei la influențe variate și lipsă de reticență în utilizarea de elemente noi, în general de import. Sunt unicate ce pornesc de la tradiție, influențele exterioare ajungând filtrat în alcătuirea lor. Exemple de biserici unicate din Moldova:

Biserica Mănăstirii Dragomirna, Mitocu Dragomirnei - 1609: planul bisericii pleacă de la formule structurale moldovenești având o boltă cu arce încrucișate și piezișe care sunt de fapt nervuri. Fațada este împărțită în două și prezintă o suprapunere la cornișă a unor arcaturi de factură lombardă, asemănătoare ocnițelor neînchise.

Biserica 3 Ierarhi, Iași - 1639: preia elemente de sinteză de la Galata. Exteriorul este îmbrăcat într-un decor mărunț de inspirație orientală, ceea ce schimbă total percepția asupra volumului. Prezintă de asemenea două turle, una deasupra naosului și alta peste pronaos care sunt de aceleași dimensiuni și de acoperiri similare.

Biserica Golia, Iași - 1650: pune în aplicare formula clasică pridvor, pronaos, grozniță, naos, altar pe plan trilobat cu abside săpate în grosimea zidului și decorată în stil renascentist. Pronaosul și naosul sunt identice ca dimensiuni și procedee de boltire. Prezintă două turle rezemate pe trei registre de trompe de tipul „cocoșnicelor”. Ansamblul are tentă renascentistă și barocă cu coloane angajate clasice la ancadramentele ferestrelor.

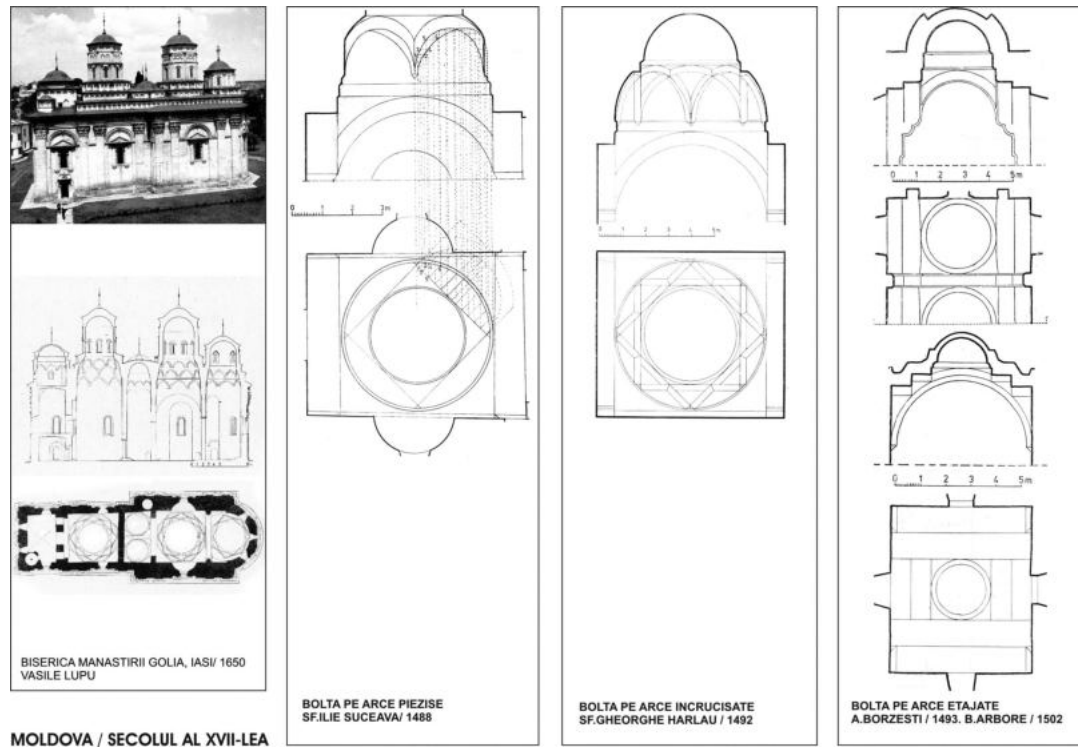
Arhitectura ansamblurilor mănăstirești

Un capitol aparte din arhitectura Moldovei îl constituie mănăstirile. Locuri de desfășurare a vieții monahale de tradiție bizantină, ele au fost în același timp gândite și realizate ca puncte de apărare și refugiu în vremuri de restriște. Ridicate în secolele XV-XVII, mănăstirile de la Neamț, Putna, Bistrița, Secu, Probota, Galata, Sucevița, Moldovița, Slatina, Solca, Cetățuia, Dragomirna își înalță și azi puternicele ziduri cu turnuri semețe, ca de cetate. La adăpostul lor, călugări caligrafi, întocmitori de cronică, miniaturisti, zugravi de biserici și pictori de icoane, mai târziu tipografi, au creat opere de valoare, expresie a originalei culturi românești.

Făcând parte, alături de cetăți - încă din perioada începuturilor stălate, dar mai ales din vremea lui Ștefan cel Mare - din rețeaua de construcții destinate apărării, mănăstirile moldovenești sunt ansambluri a căror organizare este strâns legată de potențialul defensiv.

Programul mănăstiresc este prezent pe tot parcursul sec. XIV-XVIII, cele mai reprezentative și bine păstrate (unele restaurate în anii '60-'70 ai secolului XX) sunt însă mănăstirile ridicate în secolul al XVII-lea. Cu unele excepții, în care amplasamentul este ales pe o înălțime mai greu accesibilă, mănăstirile moldovenești sunt așezate pe un teren plat, astfel încât incinta de zid să poată să capete o formă rectangulară, funcțională din punct de vedere al apărării. În fapt, acest ansamblu a fost prevăzut cu dotările defensive ale unei cetăți (turnuri de colț sau de câmp ieșite în afara incintei, dotate cu elementele specifice apărării; drumuri de strajă de-a lungul zidului; ascunzători pentru bunuri, obiecte de preț sau chiar persoane realizate în construcțiile componente ale ansamblului; subsoluri duble ale caselor domnești/egumenești; ieșiri secrete spre exteriorul incintei; fântâni aflate în cadrul ansamblului, pentru a putea rezista unor atacuri mai îndelungate etc.).

Într-o țară în care turcii interziseseră construirea de cetăți și ordonaseră demolarea celor existente, în care tradiția construcțiilor defensive (cetăți) era încă vie și care este adeseori supusă atacurilor tăărăști de jaf, ansamblul mănăstiresc fortificat rămâne - alături de curtea boierească întărită - formula defensivă cea mai eficientă.

MOLDOVA / SECOLUL AL XVII-LEA

Sisteme de boltire în arhitectura religioasă moldovenească a secolului al XVII-lea

Există trei tipuri de boltiri, toate plecând de la arcul în consolă. Au ca scop accentuarea înălțimii, verticalității în biserică, afectând atât imaginea interioară, cât și pe cea exterioară și au fost elaborate și consacrate în perioada cristalizării stilurilor². Ele sunt:

- **bolta pe arce piezișe** - naosul se prezintă în general pe un plan dreptunghiular, însă pentru amplasarea unei cupole, sau a unei turle este necesar un plan pătrat. Astfel se introduc pe direcție transversală două arce în consolă foarte late, iar pe direcție longitudinală două foarte înguste, care stau pe aceleași console, realizându-se astfel atât suportul pentru cupolă, cât și forma pătrată necesară înscrierii acesteia. Deoarece deschiderea este de dimensiuni foarte mari se mai introduce un al doilea nivel de arce, rotit la 45 de grade, care micșorează deschiderea permițând o elansare mai bună a verticalității. Aceste arce sunt late în zona de cheie și se îngustează treptat înspre zona de descărcare. Deasupra acestora se plasează fie tamburul turlei, fie direct cupola.

- **bolta pe arce încrucișate** - în esență foarte asemănătoare cu bolta pe arce piezișe cu excepția intercalării unei alte perechi de arce piezișe pe direcție normală. Astfel se obține o intersecție în 8 colțuri.

- **bolta pe arce etajate** - caracteristica de bază a acestui tip de boltă

se află la primul nivel de arce în consolă. Este folosită când deschiderea arcelor transversale este foarte mare, iar rezultanta forțelor de descărcare generate de arcele piezișe și turlă este foarte mare. Astfel se utilizează o retragere în trepte a arcelor transversale, asigurând astfel o mai bună stabilitate.

Dr. arh. Iris GANEA-CHRISTU,
Universitatea de Arhitectură și
Urbanism „Ion Mincu”

Referințe:

- Brătuleanu, Anca, Nicolae, Lascu, *Note de curs*, UAUIM, București, 2006.
 Balș, Gheorghe, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, Editura Meridiane, București, 1933.
 Curinschi-Vorona, Gheorghe, *Istoria arhitecturii în România*, Editura Tehnică, București, 1981.
 Theodorescu, Răzvan, *Civilizația românilor între medieval și modern*, Editura Meridiane, București, 1987.

² Anca Brătuleanu, Nicolae Lascu, *Note de curs*, UAUIM, p. 23-24.

Folclorul românesc este un teritoriu foarte vast. La ce ne gândim când spunem *folclor*? La o primă impresie pare ceva din trecut, deja muzeificat și distant. Însă folclorul este prezent în viețile noastre la tot pasul. Deoarece folclorul integrează totalitatea creațiilor din domeniile artistice, literare, muzicale, coregrafice, plastice etc., a obiceiurilor, a jocurilor și a tradițiilor populare ale unei țări sau ale unei regiuni.

„În cadrul culturii populare, folclorul cuprinde totalitatea manifestărilor spirituale (credințe, superstiții, obiceiuri, creații artistice), forme de comportament, norme etice, norme cutumiare - ce constau în drepturi și obligații consfințite prin tradiție, cunoștințe acumulate prin practică”¹.

Folclorul autentic pe teritoriul României cunoaște numeroase segmentări și influențe, în funcție de zonele geografice, dar și de alte particularități care divid, la rândul lor. Ele au generat o multitudine de obiceiuri și tradiții. Cele mai importante zone folclorice din România sunt Crișana, Banat, Țara Moșilor, Țara Oașului, Dobrogea, Moldova, Bucovina, Oltenia, Argeș, ținutul Mehedinți și zona Harghitei.

De ce trebuie să ne cunoaștem folclorul?

Dacă cineva ne-ar întreba care este utilitatea acestuia sau ne-ar cere să-i explicăm la ce se referă folclorul, am putea să-i spunem următorul lucru. „Folclorul transmite atitudinea poporului față de un fenomen sau altul al vieții. La toate popoarele, cultura tradițională se bazează pe unele și aceleași elemente. Povești, legende, mituri, cântece, povești povățuitoare, proverbe, zicători, cântece sau formule ritmico-melodice pentru elementele naturii, animale, plante, elemente ale vieții sociale (familia, școala, satul), formule numărători, cântece de joc (individuale, de grup, cu diverse obiecte); cântece și jocuri legate de anotimpuri și de sărbătorile de Crăciun și de Anul Nou: urări, plugușor, sorcova, colinde, cântece de stea, Lazărul, Caloianul etc.”².

Prieteni iubitori de folclor de la Centrul Cultural Bucovina au realizat un *ghid al iubitorilor de folclor*, pe care vă invităm să îl consultați. Este plin de informații valoroase.

Caracteristicile folclorului românesc

Folclorul autentic românesc prezintă câteva caracteristici specifice:

- caracterul oral (transmiterea pe cale orală, de la om la om, dintr-un loc în altul, de la o generație la alta);
- caracterul anonim. (chiar dacă inițial este cunoscut numele celui care creează, comunitatea își însușește creația, o adaptează și o transformă, iar numele creatorului se pierde);
- caracterul tradițional (marea capacitate de conservare a structurilor genuine arhetipale, sub influența factorilor externi);
- caracterul colectiv (ceea ce a fost creat este preluat de colectivul din care face parte creatorul său);
- caracterul sincretic (îmbinarea dintre text, muzică și joc);
- caracterul evocativ. (asigură permanența tradiției), caracterul estetic (mijloc de afirmare culturală a comunităților etnice pe plan local, zonal, național și internațional) și caracterul utilitar (rolul de servire a unor interese comunitare ori personale).

De asemenea, există o serie de clasificări:

- folclorul obiceiurilor (descântece, obiceiuri existențiale și de familie, calendaristice);
- creația populară orală (proză, poezie populară, cântece, balade);
- genurile folclorice mici (ghicitori, semne prevestitoare, proverbe, aforisme, anecdote);
- folclorul copiilor (cântece de leagăn, vorbe de duh, creația copiilor).

¹ *Ghidul iubitorilor de folclor*, 1/2011, Centrul Cultural Bucovina CCPCT, Editura Lidana, 2012.

² *Ibidem*.

Componentele folclorului

Folclorul românesc este impregnat de o serie de elemente ritualice și mitologice. Acestea au origini în perioada Pre-creștinismului sau chiar în Preistorie. De exemplu, elemente din zona vegetală (busuioc, cicoare, salcie, tei, flori de măr etc.), cultul astrelor, evenimente din calendarul agricol sau din cel al vieții și morții, cu diferite semnificații.

Dacă ne-am comporta ca niște turiști în zone din România pe care nu le-am vizitat încă. Am putea începe să explorăm, într-o primă etapă, folclorul muzical românesc. Mai precis, patrimoniul muzical care își are originea în zonele satelor românești. Cu o istorie care se întoarce în timp, până la originile creării arealurilor sătești.

Folclorul muzical românesc

În studiile de specialitate, componentele folclorului sunt catalogate uneori în genuri și specii. Iar pentru a evita ambiguitățile și pentru că nu se poate stabili cu exactitate o delimitare a acestora. Dar și pentru a evita ierarhizările, mai des se folosește termenul „categorie”. Astfel, ramuri ale creației tradiționale, alături de folclorul muzical românesc sunt folclorul literar, dansul și teatrul popular.

Folclorul muzical românesc a fost studiat de două discipline. Una cu o tradiție mai veche, etnomuzicologia, alta mai nouă, folcloristica. Folcloristica are ca obiect de cercetare studii monografice în interiorul unei etnii. Etnomuzicologia oferă un studiu comparat între națiuni.

Creatorii de folclor

„Folclorul nu este creat de un compozitor, el este creat de membrii comunităților pentru nevoile lor de exprimare artistică. Și este perpetuat de acestea din generație în generație într-o continuă actualizare și transformare. Aceasta pentru că o comunitate umană nu este statică, ea este dinamică, în permanentă transformare și modernizare”³.

La această idee de dinamică recurge și George Enescu. „Nu se poate susține că muzica noastră populară are un caracter bine definit național. Însăși doina noastră nu este decât un amestec de motive arabe, rusești și ungurești... S-a întâmplat cu muzica noastră națională ceea ce s-a întâmplat și cu ființa noastră etnică. După cum sângele nostru este un amestec din toate soiurile de neamuri, care au trecut prin această parte a Europei,

tot așa și muzica noastră națională a păstrat accente, răsunete, influențe din cântecele acelor popoare. De aceea cântecele noastre naționale au o bază orientală”⁴.

Din cele mai vechi timpuri, cultura muzicală naivă a fost creată cu ajutorul unor instrumente muzicale tradiționale. Teritoriul României este împărțit în diferite zone folclorice. Drept urmare s-au utilizat și se utilizează instrumente muzicale aparte de la zonă la zonă.

Pe vremea dacilor, aceștia foloseau flautul, cornul, fluierul, naiul, chitarele (lăute cu gât lung) și instrumentele de percuție. Avansând temporal, folclorul muzical românesc s-a păstrat datorită creatorilor români de la sat. Cele mai vechi creații de acest tip sunt cântecele de pahar, colindele, baladele și bocetele de nuntă sau de înmormântare.

Din categoriile de instrumente muzicale populare fac parte:

- pseudoinstrumentele (firul de iarbă, tulpina de soc, solz de pește, frunzele unor arbori, coaja de mesteacăn);
- instrumentele idiofone (clopot, plăci lovite, zurgălăi, pinteni, lanțuri, duruitoarea, bețe lovite, botul caprei, toaca);
- instrumentele membranofone (toba mică, daireaua, toba mare, darabana, darabuca, buhaiul);
- instrumentele aerofone (buciumul, fluierul, naiul, ocarina, cimpoiul);
- instrumentele cordofone (țitera, chitara, cobza, țambalul, vioara, viola, violoncelul, contrabasul).

Pentru a detalia, vă prezentăm câteva dintre instrumentele populare tradiționale românești, fără de care folclorul muzical nu ar mai fi ceea ce este el astăzi.

Folclorul românesc prin instrumentele populare muzicale tradiționale

Fluierul

Una dintre cele mai vechi activități de pe teritoriul României - păstoritul - a fost deseori asociată cu îndeletnicirile muzicale, răspândite în mediul tradițional. Sunetul produs de fluier poate fi obținut simplu, prin astuparea orificiilor acestuia cu ajutorul degetelor. Fluierul este creat în general din lemn, dar se întâlnesc și fluieri din metal sau sticlă. Ele se împart în două categorii. Cu dop (cavalul, flautul, piculina, naiul, cimpoiul, ocarina) și fără dop (tilinca, fluierul moldovenesc, fluierul dobrogean, cavalul bulgăresc).

În zona Moldovei cu precădere în nord-estul României, sunt specifice fluierul semitraversier, cu cele trei variante ale acestora: „tilinca”, „fluierul mic” moldovenesc și „fluierul mare” (moldovenesc). Fluierul care are șase orificii pentru obținerea sunetelor. Producerea sunetului este rudimentară la toate cele trei variante de instrumente.

„Tilinca” este un tub simplu confecționat din lemn, trestie, coajă de tei, de salcie sau din metal. Capătul superior al tubului are un profil ascu-

³ *Ibidem*.

⁴ *** George Enescu. *Interviuri acordate presei românești*, vol. 2, 1946.

țit. Marginea sa este folosită ca muchie pentru despicarea coloanei de aer emisă cu ajutorul buzelor. Prin folosirea procedurii semitraversier de emisie muzicală, orice tub poate deveni un instrument muzical aerofon⁵.

„La «fluierul mic» moldovenesc, construcția tubului rezonator nu diferă cu nimic de cea a unui fluier obișnuit. El este prevăzut cu șase orificii pentru emisia sunetelor. În acest caz organizarea sonoră a scării muzicale de la acest instrument este identică cu cea întâlnită la fluierul obișnuit”⁶.

„«Fluierul mare» moldovenesc, cu toate că este prevăzut tot cu șase orificii, are o organizare muzicală aparte. Prin modul cum au fost amplasate (distanțate) orificiile pe tub, el poate emite scări diferite (o scară tonală sau două scări modale - mod «lidian» și mod «mixolidian»). Cele trei structuri sonore se întâlnesc frecvent în organizarea melodică a cântecelor tradiționale românești”⁷.

Naiul

Acest instrument a fost cunoscut încă din perioada Antichității, iar ulterior a avut mai multe denumiri: fluierar, fluierici, șuieraș, muscal. Cei care l-au folosit au fost în special lăutarii, începând cu secolul al XIII-lea. Poate fi confecționat din 7-8 fluieri din lemn de soc, nuc, salcâm sau prun. Pentru cei care vor să se specializeze, a existat și există o școală de renume internațional (Fănică Luca).

Cimpoiul

În spațiul carpato-danubiano-pontic, cimpoiul are o istorie îndepărtată, el fiind utilizat și în alte părți ale globului. În ziua de azi este folosit tot mai puțin, în special de persoanele în vârstă, și este creat din piele de capră.

Buciumul

Buciumul era folosit în special de păstorii din munți, pentru călăuzirea câinilor și a oilor, și are o tradiție bine înrădăcinată în istorie. Denumirea sa provine din latinescul *buccinum*, care însemna corn îndoit. Poate fi confecționat din lemn de brad, paltin, frasin, tei, alun sau metal.

Cobza

Cobza are o origine orientală, dar a început să fie cunoscută pe teritoriul românesc încă din secolul al XVI-lea, fiind specifică în Moldova, Muntenia și sudul Transilvaniei. În zilele noastre doar câteva ansambluri folclorice o mai folosesc, fiind unul dintre instrumentele muzicale tradiționale românești pe cale de dispariție.

Trâmbița

Asemănătoare buciului și tulnicului, trâmbița poate fi confecționată din tablă de fier. În trecut, ea era folosită pentru semnalizare în diverse zone montane.

Țambalul

Acest instrument cordofon a fost folosit cu precădere în Muntenia, iar utilizarea sa este tot mai restrânsă în timpurile actuale. Este acționat prin lovire cu ajutorul unor ciocănașe de lemn, care la capăt sunt învelite în material textil. Se pare că țambalul este precursorul pianului.

Cetera

Cetera este un instrument simplu, întâlnit în zona Maramureșului, iar componentele sale sunt o cutie de rezonanță cu patru coarde de metal. Cu ajutorul ei pot fi cântate doar melodii simple.

Drâmba

Este un instrument muzical popular idiofon. El se deosebește prin forma de potcoavă. Este realizat în general din oțel, iar uneori din bambus. Drâmba se folosea în general la șezători.

Ocarina

Acest instrument muzical este confecționat din ceramică, metal sau lemn și are forma unui ou mare alungit. În funcție de forma pe care o are, se pot obține diferite sunete specifice. Acest instrument scoate sunete asemănătoare cu cele ale flautului.

Tulnicul

Tulnicul este unul dintre instrumentele pe cale de dispariție, confecționat din lemn de molid, specific moșilor. Demult, tulnicarul sau tulnicăreasa îl foloseau în diverse situații, precum separarea animalelor din turmă, semnalarea unui pericol sau cererea de ajutor.

Continuăm explorarea folclorului românesc prin prisma elementelor sale definitorii și ne oprim la ceea ce a dat oamenilor speranță, dar și temeri, a influențat comportamente și a „prevestit”, uneori, viitorul.

Credințele și superstițiile

Credințele populare au un loc aparte în folclorul românesc. Ele au marcat, de-a lungul timpului, viețile, modul de gândire și modul de acțiune și de a se exprima al oamenilor, indiferent de zona în care locuiau - spațiul rural sau urban. Iar aceste ecouri ale credințelor și superstițiilor de odinioară își fac simțită prezența, deși tot mai puțin, și în zilele noastre. Necesitatea existenței acestora rezidă din nevoia oamenilor de a explica manifestarea forțelor naturii sau, uneori, a forțelor supranaturale în care ei credeau. Alteori, oamenii credeau că pot influența viitorul, îl pot anticipa sau pot influența modul în care lucrurile se întâmplă. Ele derivă în primul rând din credința ortodoxă și din practici practice, dar care au fost

⁵ *Ibidem*.

⁶ Larisa Postica, *Semnificația folclorului în educația tradițională*, în *Învățământ superior: tradiții, valori perspective*, Chișinău, Moldova, 27-28 septembrie 2019.

⁷ *Ghidul iubitorilor de folclor*, 8/2018, responsabil de proiect: Dr. Constanța Cristescu, Editura Lidana, 2018.

denaturate în timp de rațiunea umană și s-au împământat în credința populară ca simple obiceiuri, de multe ori greu de înțeles.

Superstițiile pot fi definite drept credințe primitive în spirite bune și rele, în farmece și vrăji, în semne prevestitoare, în numere fatidice etc. Fiecare dintre noi a avut sau poate avea anumite superstiții, de natură subiectivă. Superstițiile au găsit un teren fertil în special în mentalitatea populară. Căci lumea satului a rămas și rămâne puternic ancorată în asemenea credințe. Se întâmplă adeseori ca superstițiile să fie confundate cu religia. Mai exact cu abaterea unor pedepse divine asupra oamenilor atunci când ei nu respectă anumite reguli nescrise legate de obiceiuri, activități agricole și munca din ogradă⁸.

Credințele și superstițiile sunt deseori dificil de interpretat. Iar semnificațiile lor rămân la latitudinea fiecăruia dintre noi, într-un context personal în care le putem integra. Vă prezentăm câteva dintre acestea, pentru a observa complexitatea și variațiile lor, precum și momentele în care pot acționa în viața oamenilor.

De asemenea, se consideră că o culegere care să le cuprindă pe toate acestea ar fi un demers aproape imposibil de atins. Mai ales că fiecare obiect cunoscut pare să fie cinstit cu câteva dintre aceste credințe și superstiții, de la ac la aguridă, de la vreme la zmeu sau zăpadă. Fiecare reprezentând o viziune complexă românească asupra lumii și vieții.

Influențe

Ce este cert este că aceste credințe și superstiții au influențat comportamentul oamenilor în diverse situații, fie că era vorba de evenimente majore (logodne, nunți, nașteri, înmormântări, slujbe religioase, diferite munci, pregătiri etc.), iar din acest punct de vedere suntem pe primele locuri în ierarhia celor mai superstițioase popoare.

Pentru cei care vor să-și îmbogățească cunoștințele, una dintre cărțile fundamentale și irepetabile este *Credinți și superstiții ale poporului român*, de Artur Gorovei, volum apărut pentru prima dată în 1915 și reeditat ulterior de diverse edituri.

După cum scrie I. Opreșan în prezentarea cărții: „Rod al colaborării cu întreaga sa generație de folcloriști, lucrarea de față cuprinde un vast material autentic (circa 4500 texte), cules din întreg spațiul etnic național, ce întregește viziunea românească asupra lumii și vieții, sugerată de cealaltă mare colecție *Superstițiile poporului roman în asemănare cu ale altor popoare vechi și noi*, de Gh. F. Căușanu. Fapt este că, cele două volume apărute aproape concomitent (la distanță de un an) oferă un florilegiu imposibil de reconstituit astăzi, prin culegeri, după scurgerea unei perioade așa de lungi și a dezmembrării vechii mentalități rurale.”

În articolele următoare vom explora și alte elemente specifice ale folclorului autentic românesc, din domeniul artistice diferite, obiceiuri și tradiții populare ș.a. pentru a ne apropia tot mai mult de o cunoaștere exhaustivă a acestuia.

Datini și obiceiuri ale folclorului românesc

Chiar dacă trăim în plină epocă modernă, încercăm să găsim unele constante în viața noastră și a familiilor noastre, precum și alte elemente stabile, care au influențat evoluția lumii în care ne aflăm astăzi. Pentru a împlânzi trecerea timpului și pentru a ne reapropia de moștenirea care ne-a fost lăsată, astăzi readucem în prim-plan datinile și obiceiurile, părți reprezentative ale folclorului autentic românesc.

Pe măsură ce ne îndepărtăm de zona satelor, pentru unii dintre noi datinile și obiceiurile își pierd puterea semnificațiilor, iar aceste transformări sunt explicate de cercetători. „Societatea actuală nu mai conferă mediul din care să izvorască practicile mitologice, ceea ce a mai rămas și va mai rămâne un timp este fenomenul artistic și spectacular pe care îl reprezintă aceste obiceiuri folclorice. (...) În societatea românească tradițională, obiceiurile formează un sistem complex de relații, un sistem corelat cu viața omului, iar folclorul este cel mai în măsură să îl exprime. Sistemul acesta se remodelează continuu în funcție de necesitățile vieții comunitare curente, reactualizându-și formele de exprimare artistică”⁹.

Tradiție, datină, obicei. Scurte definiții.

Tradiția

Reprezintă un ansamblu de concepții, obiceiuri, datini și credințe care „se statornicesc istoricește în cadrul unor grupuri sociale sau naționale și care se transmit prin viu grai din generație în generație în mod conștient pentru fiecare grup social”¹⁰.

Datina

Înseamnă *tradiție străveche*, fiind varianta arhaică a cuvântului tradiție. Desemnând în mare măsură aceeași realitate: „preluarea (moștenirea) întregului ansamblu de cunoștințe, competențe, credințe și obiceiuri definitorii pentru identitatea culturală a unei comunități sau a unei națiuni. Singura deosebire constă în faptul că termenul datină este utilizat numai cu referire la cultura populară. Iar cel de tradiție poate fi aplicat și altor domenii: tradiție bisericească numită Sfânta Tradiție, tradiție academică, medicală, lingvistică etc. (...) Datina, ca parte componentă a tradiției, este rezultatul acumulărilor culturale ce au devenit durabile și specifice unui areal geografic ca acte de identitate etnică”¹¹.

Obiceiul

Reprezintă „forma în care se manifestă o datină. Acesta poate să aibă o origine străveche pe care să o conserve și să o manifeste ca atare (de exemplu, obiceiul de a purta măști de Anul Nou), caz în care vorbim despre un obicei tradițional, sau poate avea conotații religioase mai noi, creștine (mersul „cu kiralesa” în Ajunul Bobotezei), și atunci este vorba de un obicei creștin. Obiceiul este din punct de vedere etnologic o formă de comportament sociocultural acceptat și transmis ca o formă de instituți-

⁹ Ghidul iubitorilor de folclor, 1/2011, Centrul Cultural Bucovina CCPCT, Editura Lidana, 2012.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

⁸ Mirel Anghel, *Superstiții românești și europene*, în „Studii de Știință și Cultură”. Revistă internațională de filologie, 2019, pp. 183-190.

analizare a datinilor, însușit de întreaga comunitate umană dintr-o vatră folclorică, zonă etnografică sau pe plan național”¹².

Transformarea obiceiurilor

Spre deosebire de datină, obiceiul este caracterizat de o continuă transformare. El „poate fi exponentul unei mentalități și a unui nou stil de viață, muncă, simțăminte, schimbându-și sau îmbogățindu-și sensul inițial. De multe ori, obiceiul poate cădea sub incidența contrafacerilor comportamentale devenind kitsch, un produs al gesturilor extraestetice și extraetice, un fenomen al patologiei culturale. Obiceiul poate fi definit și ca o deprindere individuală câștigată prin repetarea aceleiași acțiuni”¹³.

„În structura obiceiurilor, elementele, gesturile și actele practice se îmbină cu cele magice constituind un adevărat ansamblu de texte poetice”¹⁴. Poezia obiceiurilor este clasificată de Balas Lajos astfel: poezia obiceiurilor calendaristice, poezia obiceiurilor legate de momente importante din viața omului și poezia descântecelor.

Datinile și obiceiurile calendaristice

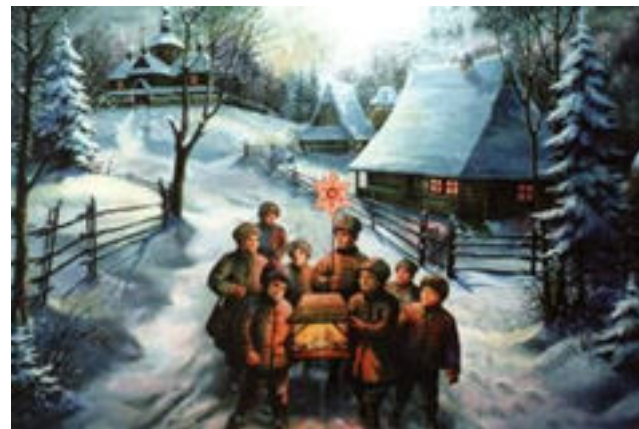
Prezentul și trecutul se împletesc și se completează, iar datinile și obiceiurile de origine păgână au fost asimilate și li s-au suprapus datinile creștine, păstrându-se simbolismul străvechi al sărbătorilor importante echinoxiale și solstițiale. Datinile și obiceiurile pot fi studiate în corelație cu calendarul popular - în care coexistă calendarul agrar, calendarul pastoral și cel creștin - a cărui utilitate este de a cuantifica timpul și de a stabili activități diverse ale oamenilor.

Calendarul popular face referire și la practici magice, pentru sporirea și menținerea fertilității, dar și la practici protective, de apărare. Dintre datinile și obiceiurile calendaristice se remarcă sărbătorile de iarnă și cele de primăvară (Floriile, Paștele). Sărbătorile de iarnă au în centrul lor solstițiul de iarnă și cele douăsprezece zile de dinainte și după Anul Nou (Crăciun, Anul Nou, Bobotează). Datinile care au loc în aceste perioade sunt obiceiul colindatului, obiceiul uratului, obiceiul semănatului de Anul Nou și sfințirea apei de Bobotează.

Colindatul de Crăciun

Colindatul de Crăciun este datina cea mai respectată, iar cele mai numeroase colinde sunt religioase, vestind astfel nașterea pruncului Iisus Hristos sau călătoria Maicii Domnului spre Bethleem. Este cunoscut faptul că dacii și romanii foloseau practica colindatului la Festum Kalendarum („calendele ianuarie”) pentru a ura sănătate și noroc. Ulterior, odată cu conviețuirea slavă, acest obicei a suferit un proces de modificare și numele colindelor a fost schimbat în „Koleda”.

Colindatul are loc în noaptea dinspre Crăciun, iar colindătorii duc vestea sărbătorii și urează prosperitate, noroc și protecție celor pe care îi colindă. Acestea sunt de mai multe tipuri, cele generale, cântate afară („colinda la fereastră”) și cele care se cântă înăuntrul locuințelor („colinda casei”).

Ce vestesc colindele?

Prin „colinda la fereastră” se vestește nașterea lui Iisus Hristos și gazdele sunt deșteptate: *Sculați sculați, boieri mari/Florile dalbe/Sculați, voi, români plugari/Că vă vin colindători/Noaptea pe la cântători/Și v-aduc un Dumnezeu/Să vă mântuie de rău/Un Dumnezeu nou-născut*. Gazdele îi așteaptă pe colindători cu daruri: mâncare (carne, colaci etc.), băuturi (vin) și bani, iar colindătorii, în semn de mulțumire, recită formule de urare și de binecuvântare.

Folclorul autentic românesc are o frumusețe aparte, de care ne putem bucura din plin, mai ales cu ocazia unor astfel de sărbători. Colindele din folclorul românesc pot fi religioase, profane sau cosmogonice. Acestea sunt texte fără strofe, care nu depășesc decât rar 40-50 versuri cu silabe variabile și sunt transmise din generație în generație prin memorare. Acestea pot fi cântate în grup, la unison, sau în două cete; în unele spații geografice, ceata este însoțită de instrumente muzicale cum ar fi: fluierul, cimpoiul sau doba mică.

Capra

Folclorul obiceiurilor de iarnă se impune printr-o spectaculozitate deosebită a colindatului cu măști, care au conotații simbolice, cu puteri exorcizare și terapeutice. Capra sau Jocul caprei ține de la Crăciun până la Anul Nou. În timpul desfășurării jocului, capra își subordonează toate celelalte personaje. În unele zone geografice, jocul apare sub forma unor cete formate din mai multe capre (Ostra), iar în altele animalul este singur, însoțit doar de cioban, moș și babă. Masca caprei este sculptată în lemn, cu maxilarul inferior flexibil pentru a fi tras cu o sfoară și a clămpăni în timpul dansului. În funcție de zonele geografice, variază denumirile măștilor cu care umblă cetele, care sunt foarte zgomotoase, însoțite de lăutari care acompaniază dansul caprei.

În Muntenia și Oltenia capra e denumită „brezaie” și obiceiul se practică mai ales de Anul Nou. Spectacolul pe care îl oferă mersul cu capra se remarcă prin originalitatea costumelor și a coregrafiei.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

Plugușorul

Pe 31 decembrie sau în ziua de Anul Nou, în special cei mici merg cu Plugușorul, un obicei de tip agrar cu elemente teatrale. „Copiii colindă cu un plug în miniatură sau o ramură bifurcată de măr care este simbolul său fitomorf, în timp ce alții poartă cu ei un plug autentic care este ornat cu panglici, flori și hârtie colorată. Plugușorul este un obicei foarte bogat și are diferite funcții și simboluri: plugul, biciul, boii, straița cu sămânță reprezintă recuzita, folosită la arat și semănat; căldări sparte, pușcoai, pârâitoare, clopote, tălângi, buhaie și tobe reprezintă instrumentele de produs zgomote care se folosesc pentru a alunga duhurile rele. Nelipsite sunt fluierile, vioara, cobza, trișca, acordeonul și flautul, instrumentele de cântat care însoțesc textele colindelor. Acestea sunt foarte poetice și povestesc etapele pentru obținerea pâinii: pregătirea uneltelor, aratul, semănatul, seceratul, treieratul, măcinatul și prepararea pâinii”¹⁵.

Sorcova

În prima zi a anului, pe 1 ianuarie, se merge cu Sorcova, iar copiii sunt cei care, în general fac acest lucru. Este unul dintre cele mai vechi obiceiuri tradiționale românești, un prilej prin care se oferă urări de sănătate, tinerețe și vitalitate celor care sunt colindați. Inițial, sorcova era o mlădiță înmugurită de măr, vișin, zăzăr sau gutui care se punea în apă în noaptea Sfântului Andrei, iar până în ziua de Sfântul Vasile ea înflorește. Astăzi, este realizată dintr-un băț pe care se atașează și se împletesc flori din hârtie colorată. Materialele din care se confecționează sunt beteala, panglica colorată, hârtie creponată, sârmă subțire, ață colorată, folie de staniol.

Cel mai cunoscut text al acesteia, cu mici variații, este:

Sorcova, vesela, /Să trăiți, să-mbătrâniți, /Ca un păr, ca un măr, /Ca un fir de trandafir, /Tare ca piatra, /lute ca săgeata, /Tare ca fierul, /lute ca oțelul. La anul și la mulți ani!

Boboteaza

Boboteaza (Botezul Domnului) este una dintre cele mai mari sărbători ale creștinilor.

Boboteaza este numită de teologi și Epifania, Teofania sau Arătarea Domnului, amintind de momentul în care Iisus Hristos a fost botezat de Sfântul Ioan Botezătorul în râul Iordan.

Se sărbătorește pe 6 ianuarie, și, împreună cu ziua Sfântului Ioan Botezătorul (7 ianuarie), marchează finalul sărbătorilor de iarnă.

În zilele premergătoare zilei de Bobotează, preoții merg din casă-n casă cu Iordanul, împreună cu copiii din parohii, și strigă „Chiralesa!”, cuvânt care provine din limba greacă, care în traducere înseamnă „Doamne, miluiește!”. Oamenii îl așteaptă pe preot cu o lumânare sau cu o candelă aprinsă. Preotul stropește cu apă sfințită prin toate încăperile casei, precum și pe toți locuitorii acesteia, binecuvântându-i. De asemenea, ține în mână dreaptă Sfânta Cruce și cântă, împreună cu dascălul Troparul Bobotezei: *În Iordan, botezându-Te Tu, Doamne, Închinarea Treimii S-a arătat. Că glasul Părintelui a mărturisit Ție, Fiu iubit pe Tine numindu-te. Și Duhul în chip de porumb a adevărit întărirea Cuvântului. Cel ce Te-ai arătat, Hristoase Dumnezeule, și lumea ai luminat, Mărire Ție!*

Fiecare membru al familiei sau locuitor al casei respective sărută icoana, care reprezintă botezul lui Iisus Hristos. Odată cu Boboteaza, casa respectivă este binecuvântată, iar la finalul ceremoniei oamenii primesc apă sfințită sau un fir de busuioc. Este recomandat să se păstreze în casă apa sfințită, tradiția spunând că are puteri miraculoase și că este vindecătoare de boli.

¹⁵ Giulia Romito, *Folclorul în România. Obiceiurile de iarnă în Maramureș, 2017-2018, Universitățile Ca' Foscari Venezia*.

Sărbătorile de primăvară: Floriile și Paștele

Sărbătorile de primăvară marchează simbolic renașterea la nivelul terestru, reînvierea microcosmosului, în preajma echinocțiului de primăvară. (...) Paștele este scenariul ritual de înviere anuală a lumii ce se înscrie în ciclul pascal. Ciclul pascal este un tip ritual de 100 de zile ce începe cu moșii de iarnă și se încheie la Duminica Mare, ciclul deschis de Florii și închis de Duminica Tomii, intersectat de noaptea Învierii.

Intrarea Domnului în Ierusalim

Duminica Floriilor sau Floriile este o sărbătoare creștină a cărei dată nu este fixă, ea având loc întotdeauna în ultima zi de duminică, înaintea Paștelui. Această sărbătoare comemorează un eveniment amintit în toate cele patru Evanghelii, respectiv intrarea triumfală a lui Isus în Ierusalim în zilele premergătoare patimilor. Sărbătoarea mai este cunoscută sub denumirea de Duminica Patimilor sau Duminica Floriilor a Patimilor Domnului.

În România, Floriile îmbină semnificația evenimentului biblic cu tradițiile populare, ale căror rădăcini ajung până în Antichitatea traco-pontică. În seara de Florii au loc slujbele deniilor, care continuă în Săptămâna Patimilor. Deniile sunt slujbele de dimineață, care sunt ținute seara. Simbolizează aducerea luminii dimineții în întunericul serii, cu rolul de a pregăti credincioșii să treacă de la întunericul păcatului la lumina credinței.

Sărbătoarea Paștelui are origini străvechi, în vechile culturi fiind o sărbătoare care simboliza celebrarea Soarelui, odată cu venirea echinocțiului de primăvară. În perioada creștină, Paștele a fost asociat cu moartea și învierea lui Iisus Hristos și este cea mai veche și importantă sărbătoare a creștinilor. Sărbătoarea Paștelui angrenează un întreg ciclu de evenimente până la momentul pascal: de la intrarea în Postul Mare până la Pogorârea Duhului Sfânt (Rusaliile).

Un timp sfânt

Un sfânt al poporului grec spunea copiilor din satul care îl păstora ca preot: „A venit Postul Paștelui, aveți grijă, nu radeți, nu vă jucați gălăgios, este un timp sfânt!”. Paștele începe odată cu duminica Floriilor, când oamenii încep să își amenajeze grădinile. Dimineața merg la biserici cu crenguțe de salcie - simbol al fertilității și al vieții, ca ulterior să le agațe la streșinile caselor. În Ajunul Paștelui, în ziua de joi, clopotele bisericii nu mai bat, iar în ultima zi de joi a postului se înroșesc ouăle.

Obiceiul vopsirii acestora, în tradiția populară de la noi, are semnificații miraculoase - ele sunt purtătoare de puteri. Vindecă boli, protejează animalele din gospodăria omului, sunt benefice etc. Vineri, ziua răstignirii lui Hristos, este ziua cea mai mare a postului. În această zi nu se efectuează munci grele și nu se cultivă pământul, nu se aprinde focul în sobă și nu se coace pâinea. În următoarea zi, sâmbăta, clopotele bisericii bat din nou, iar momentul important al zilei este sfințirea apei.

În seara zilei de sâmbătă, se merge la biserică pentru că enoriașii să asculte slujba Învierii și pentru a lua lumină. Se spune că nu e bine ca lumina să se stingă pe drumul de întoarcere acasă, unde vor aprinde cu aceasta o candelă. Acasă, se ciocnesc ouăle vopsite și se spune „Hristos a Înviat!” și „Adevărat a Înviat!”. Mâncarea tradițională de Paște este completată de friptura de miel (considerat simbolul lui Isus) și pasca.

Renașterea spirituală prin sărbătorirea Învierii Domnului așa cum se cuvine

Paștele este sărbătorit de fiecare în felul său, fiind un moment în care oamenii se umplu de liniște și se apropie mai mult de familie, se reapropie de tradiții și simboluri pascale, își reamintesc patimile, moartea și Învierea.

(Material preluat din Arhiva „Învie tradiția” - <https://www.invietraditia.ro/editorial/folclorul-romanes-ghid-complet-despre-folclorul-poporului-roman/>)

Foto: Arhiva Centrului Cultural Bucovina

Ceramica tip Kutu - arie de răspândire¹

Olăritul, vechi meșteșug începând încă din Neolitic, a rămas peste timp una din dovezile de viață pe un teritoriu, dând posibilitatea stabilirii unor caracteristici privitoare la ceramica cercetată.

Pentru că am amintit de perioada neolitică, precizăm faptul că ceramica de tip Cucuteni impresionează și astăzi prin diversitatea formelor și a decorului, paleta cromatică însă, fiind restrânsă.

Evoluția prin secole a olăritului a adus cu sine o policromie specifică diferitelor centre de meșteri olari de pe teritoriul României. S-a îmbogățit de asemenea și registrul de motive decorative, ajungându-se în unele cazuri chiar la realizarea unor scene epice.

Fiecare centru a creat un anumit tip de ceramică, recunoscută după motivele decorative reprezentate și după culorile folosite.

Ne vom opri la prezentarea ceramicii tip Kutu, recunoscută din perioada medievală, având o arie de răspândire și influențe bizantine, așa cum afirmă Barbu Slătineanu referindu-se la arta ceramicii din Evul Mediu: „Din amestecul tradiției populare și din arta bizantină importată a luat naștere o artă locală care a dăinuit până la sfârșitul secolului al XVII-lea”².

Autorul conturează mai multe grupe ale acestui tip de ceramică. Grupele care atrag atenția, sunt cele în care intră „cupe și străchini cu decorul realizat în tehnica «sgraffito», fin executat, bogat ornamentate cu figuri omenești, animale, împletituri datate secolele XI-XII și a doua grupă în care intră străchini cu fond alb-verzui, cu desene stilizate, incizate mai larg și mai adânc decât cele din prima grupă, și sunt colorate cu galben, verde și maron. Este felul cel mai răspândit la bizantini. El este din secolul al XIII-lea, fiind caracteristic dinastiei Paleologilor și se pierde până la sfârșitul secolului al XVI-lea. Din acest tip se găsesc numeroase exemplare în cetățile bizantine și turcești de pe coastele Mării Negre și în diverse localități din Muntenia și Moldova. Unele vase au fost importate, iar cea mai mare parte a fost făcută de olari localnici”³.

Aprofundând cercetarea pentru ceramica smălțuită a secolelor XIV-XVI, etnografa Maria Cioară, a afirmat că: „importante centre au existat în Putna și Rădăuți și în apropierea acestora, la Suceava, Baia și Stupca.

Ceramică de Kutu (Botoșani) - cănițe, farfurii, ulcior

¹ Steliana Băltuță, *Ceramica tip Kutu - Arie de răspândire*, în „Acta Moldaviae Septentrionalis”, V-VI, 2006-2007. Material preluat - <https://www.invietraditia.ro/editorial/ceramica-tip-kutu-arie-de-raspandire/> - prin „Învie tradiția” - proiect național de susținere a meșterilor populari.

² Barbu Slătineanu, *Studii de artă populară*, Editura Minerva, București, 1972, p. 97.

³ *Ibidem*.

Cercetările arheologice din perimetrul Mănăstirii Putna sunt dovezi concludente ale existenței unui remarcabil centru de ceramică smălțuită de calitate superioară. Produsele acestei categorii de ceramică, având la bază o gamă cromatică alcătuită din tonuri de verde, cafeniu, galben și o ornamentică compusă atât din motive geometrice, cât și din elemente fitomorfe și zoomorfe⁴.

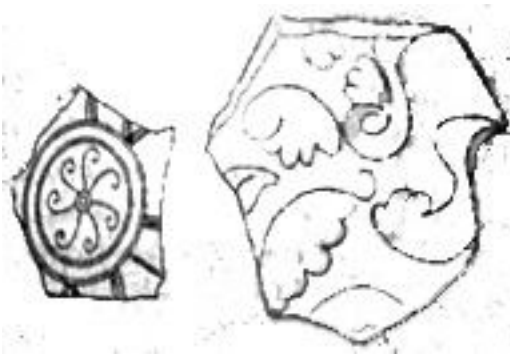
Analiza acestei cromatice, spune mai departe cercetătoarea, „a fost întreprinsă de Corina Nicolescu și adâncită de Tancred Bănățeanu care a dezvoltat în-tregul complex de factori care a determinat stagnarea dezvoltării acestei ceramici și continuarea ei de către centrele galițiene dintre care o deosebită înflorire a cunoscut-o cel de la Kutu, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea”⁵.

Fiind o puternică vatră de meșteri olari care a dezvoltat ceramica sgraffitată folosind cromatica galben, verde, brun pe fond al, acest centru a dat numele său (Kutu) unei ceramici unice în România.

Această ceramică este și astăzi lucrată în Rădăuți (Bucovina) și Botoșani. Aflat pe linia drumurilor comerciale care legau Bizanțul de Marea Neagră, de vechea cetate de Scaun - Suceava către Galiția, Lwow, Kiev, Botoșaniul este unul din importanțele târguri moldovenești în perioada medievală. Se găsește aici ctitoria voievodală a lui Ștefan cel Mare de la 1496 - o curte și Biserica Sfântul Nicolae Domnesc, la care apare o friză decorativă în culorile verde, galben, brun ca un brâu aproape sub acoperiș.

Revenind la tehnica sgraffito semnalăm descoperirea făcută de dr. Alexandru Rădulescu în biserica Mănăstirii Coșula, ctitorită în anul 1535 de Mateiaș vistiernic al voievodului Petru Rareș, a unui vas pe care distinsul arheolog îl descrie: „Într-o nișă amenajată special la extremitatea de est a absidei altarului, în masa zidului, la 1,4 m de la nivelul pardoselii bisericii, s-a găsit o strachină-farfurie, cu marginile drepte, evazate, având 25-30 cm în diametru, cu ornament geometric sgraffitat pe fond gălbui..., este vorba de vasul de închinare a bisericii, depus în acea nișă, amenajată acolo de constructori încă din timpul zidirii bisericii (actualmente strachina se află la Muzeul Județean de Istorie Botoșani)”⁶.

La o analiză mai atentă, decorul sgraffitat al farfuriei reprezintă aripi de heruvimi într-o manieră geometrică, în cromatica galben, verde, brun (n.n.). După tehnică și culori, farfuria (castronul) menționată poate fi înscrisă în ceramica tip Kutu care continua să existe la Botoșani în secolul al XVI-lea. De remarcat că atât pasta folosită, cât și culorile, ca și lipsa vreunei mențiuni referitoare la descrierea vasului, sunt dovezi că vasul a fost

realizat într-unul din atelierile locale, botoșănene.

În cercetarea întreprinsă de dr. în etnografie Angela Paveliuc-Olariu (citându-i pe prof. N. Zaharia și Mircea Petrescu-Dâmbovița) afirmă că: „pentru secolele al XVI-lea și al XVII-lea olăria rurală este descoperită în cuprinsul unor așezări cu resturi de ceramică orășenească sau otomană de import și cu unele fragmente de cahle sau plăci decorative. Aici s-au descoperit fragmente de oale, căni, castroane, străchini, talere, tigăi, ulcioare, capace din pastă cenușie-roșiatică, decorate cu dungii drepte sau vălurite, impresiuni aplicate cu roțița, smălțuri verzi, albe sau gălbui”⁷.

Trecând peste timp aflăm că: „Într-o dare de seamă asupra județului Botoșani pe anii 1922-1923, prefectul județului amintea de existența a 33 de ateliere de olărie, cărămidărie și teracotă”⁸. În aceste ateliere, pe lângă ceramica neagră și roșie nesmalțuită, au fost meșteri care au lucrat și ceramica smălțuită, „de lux”, cu motive diverse (geometrice, avimorfe, zoomorfe, antropomorfe, skeomorfe specifice celei de tip Kutu).

Argumentele privind existența ceramicii de tip Kutu în zona Botoșani și lucrată de meșteri locali se referă la prezența ei în colecțiile Secției de Etnografie Botoșani, în colecții muzeale sătești (Cucorâni, Concești) și chiar în unele gospodării. Lucrată în secolul XX, ceramica sgraffitată în culorile verde, galben, brun continuă să existe și azi în atelierul din Botoșani, fost Cătămărăști-Deal.

Extinzând cercetarea asupra ariei de răspândire, aflăm într-un studiu publicat de Lessia Douthenko în limba franceză, că printre meșteșugurile practicate, olăritul secolelor XVII-XVIII, ocupă un rol important prin diversitatea formelor, culorilor și prin tematica abordată. Referindu-se apoi la ceramica precarpatică din secolul al XIX-lea, a zonei de munte de la izvoarele Siretului și Ceremușului a populației huțule, autoarea remarcă: „Tehnica decorului picturii huțule este apropiată de aceea folosită în Bizanțul medieval. Obiectele introduse în argilă albă sunt gravate, apoi puse în cuptor; după aceea ele sunt pictate cu verde, și galben, cu un vernis incolor și arse încă odată”⁹.

Motivele decorative sunt complexe și unice în același timp, ducând către teme epice: „Se pot vedea aici odihna din stâne, scene de dans, de sfadă și vânătoare. Figurile de funcționari, comercianți și soldați capătă un accent satiric. Oamenii din popor cu ocupațiile lor cotidiene sunt reprezentați cu simțul umorului: ciobanul și turma sa, agricultorul cu plugul, țesătoarea, olarul, morarul”. Autoarea spune că: ceramica pictată huțulă prezintă nu numai un interes artistic, dar se dovedește a fi în aceeași măsură un remarcabil document istoric, căci ea ne oferă un tablou autentic

⁴ Maria Cioară, *Zona Etnografică Rădăuți*, Editura Sport-Turism, București, 1979, p. 70.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Dr. Alexandru Rădulescu, *Mănăstirea Coșula, jud. Botoșani - scurt raport arheologic - 1976*, în „Forum Cultural”, anul V, nr. 3, septembrie 2005/18, Botoșani.

⁷ Angela Paveliuc-Olariu, *Arta populară în zona Botoșanilor - Ceramica Populară*, Muzeul Județean Botoșani, 1981, p. 12.

⁸ *Idem*, p. 16 (din Arhivele Statului Botoșani, Fond Prefectura Botoșani, dosar 18, p. 152).

⁹ Lessia Douthenko, *L'Art Populaire Ukrainien*, Editions d'Art Aurora Leningrad, 1982, p. 13.

de utilitate și obiceiuri ale locuitorilor din Carpați”¹⁰.

Trebuie să precizăm că nu toți cercetătorii etnografi încadrează tipologic și dau numele de Kutu ceramicii la care ne-am referit, totuși, în toate studiile publicate sunt recunoscute în totalitate: influența bizantină, tehnica sgraffito, cromatica (verde, galben, brun), decorul complex și glazura (smalțul).

Pentru localizarea orașului care a dat numele unei ceramici atât de frumoase și unice din punct de vedere documentar, vom da în continuare câteva informații istorice: prima consemnare a așezării apare în 1469, drept sat aparținând lui Jan Odrowaz, Arhiepiscop al Lwow-ului și consilier personal al câtorva regi polonezi. Cu timpul, așezarea s-a dezvoltat și în 1715 Jan Potoki, Voievodul Kievului, a ridicat-o la statutul de oraș mare. Pe 1 mai 1782, orașul Kutu a fost confiscat de guvernul austriac, cauză care a dus la stagnarea dezvoltării sale, rămânând un orașel provincial, locuit în majoritate de negustori evrei și armeni. După căderea Puterilor Centrale, în 1918, orașul a fost pentru scurt timp sub controlul Republicii Ucrainei de vest. Totuși, curând a intrat în componența României, care l-a dat Poloniei. Orașul a devenit unul dintre principalele puncte de trecere între România și Polonia. Până în 20 septembrie 1939, orașul a fost apărat de armata polonă. După ce orașul a fost cucerit de URSS, zona a fost anexată Ucrainei sovietice. Din 1991, face parte din Ucraina.

Străzi din Târgul Kutu - anul 1900

Localitatea Kutu - anul 1937

Harta cu localizarea orașului Kutu

Cu datele care ne-au stat la îndemână până în prezent, am conturat aria de răspândire a ceramicii tip Kutu (lăsând loc pentru continuarea cercetării), arie în care zona Botoșaniului este bine reprezentată, îndepărtând astfel definitiv suspiciunea că atelierele de olărit de aici au copiat ceramica altor centre. Pentru aceasta precizăm că fiecare din centrele menționate (în text) a preluat influența bizantină și a dezvoltat acest tip de ceramică în funcție de imaginea și creativitatea meșterilor locali.

Importantă este păstrarea acestui fel de olărit de valoare istorică și documentară, să fie lucrat în continuare, iar meșterii să fie ajutați pentru a duce mai departe ceramica de tip Kutu la Botoșani. În momentul de față, atelierul din Botoșani este condus de domnul Eugen Iacinschi, care a lucrat împreună cu mama sa, Sonia Iacinschi, de la care a preluat meșteșugul.

O parte din produsele realizate în atelierul de la Botoșani sunt disponibile și în micul nostru magazin online (www.invietraditia.ro). Vă invităm să le descoperiți.

Steliana Băltuță,
Muzeograf, Muzeul Județean Botoșani
(Material preluat din Arhiva „Învie tradiția” -
<https://www.invietraditia.ro/editorial/ceramica-tip-kuty-arie-de-raspandire/>)

¹⁰ *Ibidem.*

„Învie Tradiția” - Proiect național de susținere a meșterilor populari

În preajma zilei Mărțișorului, am primit invitația de a vizita un târg de articole de sezon - mărțișoare tradiționale. Astfel, am luat contact cu unul dintre cele mai interesante proiecte de susținere și promovare a meșteșugurilor populare din perioada actuală. Aceste acțiuni sunt derulate în principal în mediul online, prin intermediul site-ului propriu, unde sunt publicate materiale dedicate domeniului, imagini și înregistrări video, existând și posibilitatea vizualizării și achiziționării de obiecte de artă populară. „Învie tradiția” garantează autenticitatea obiectelor propuse spre vânzare și încurajează alegerea unui cadou de acest tip ca cea mai adecvată opțiune atât pentru străinii care își doresc un suvenir din România, cât și pentru conașionarii noștri iubitori de tradiție.

Zona comercială, show-room-ul „Învie Tradiția”, este un spațiu plăcut, situat într-o zonă centrală a Bucureștiului, pe strada Mihai Eminescu, în care poți descoperi o varietate de produse ale meșteșugurilor tradiționale practicate la noi în țară: ceramică lucrată de meșteri olari renumiți din mai multe centre din zone etnografice distincte (forme tradiționale și de inspirație contemporană), obiecte cioplite în lemn (linguri bogat decorate, tocătoare, castroane, câni, lădițe, fluier, jucării, obiecte de cult - cruci de mână, icoane scrijelite -, ustensile de bucătărie), icoane pictate pe sticlă, piese de port, decorațiuni, împletituri, țesături, articole din lână neșesute (papuci), diferite alimente conservate și altele, și altele.

În încercarea noastră de a face cunoscut acest demers dedicat tradiției, vă propun să citiți în continuare câteva rânduri ale membrilor proiectului, despre povestea și misiunea acestuia, despre cum a ales să fie vizibil și despre coordonatele care îi unesc și îi animă pe cei implicați.

Păstrăm vie

arta populară românească

Învie Tradiția este un proiect național de susținere a meșterilor populari și de conservare a meșteșugului, prin documentarea și promovarea artei populare, încă prezentă în principalele zone etnografice ale României. Demarat în anul 2017, proiectul funcționează pe două mari coordonate: una de documentare și culegere a formelor materiale și imateriale de artă populară, conservată în primul rând prin meșteșuguri. A doua, de prezentare și promovare a acestor elemente publicului larg, atât printr-o zonă editorială, descriptivă și video, dar și printr-o zonă comercială, prin care oamenii pot achiziționa produsele meșterilor populari.

Ca misiune, proiectul are trei mari coordonate:

Susține și încurajează meșteșugurile vechi de secole, născute la sat, care fac parte din bogățiile și patrimoniul cultural al României. Autenticitatea și singularitatea acestor opere de artă ieșite din mâinile meșterilor populari sunt date de tehnicile unice și diferite de la zonă la zonă, de motivele decorative folosite, de cromatica și materialele folosite, de calitatea și eleganța lor. Anual, sub influența tehnologizării și globalizării, aceste îndeletniciri riscă să se piardă, iar conservarea lor este tot mai dificil de realizat. De aceea este nevoie de o continuă sprijinire a meșterilor populari, prin mediatizarea produselor și a artei populare.

Este unul dintre puținele proiecte naționale care susțin păstrarea autenticității tehnicilor și materialelor cu care sunt realizate obiectele de artă populară românească, precum și transmiterea pe mai departe, din generație în generație, a secretelor și modalităților de realizare a obiectelor unice, care poartă amprenta originală rurală și istorică. Prin crearea unei piețe de desfacere și prin promovarea produselor ca fiind opere de artă, reușim să menținem viu interesul generațiilor noi pentru continuarea și preluarea meșteșugului de la generațiile vechi. Aici este știut faptul

că în România ne confruntăm cu situația de a fi ultimii reprezentanți ai anumitor meșteșuguri. Misiunea noastră este de a face atractiv meșteșugul pentru generațiile noi, atât prin promovarea lui dar și prin generarea de venituri care să îl ofere tinerilor ca o opțiune sustenabilă de viitor.

Înlesnește contactul dintre două lumi, dintre artistul pentru care lumea sa este prezentă în rodul muncii lui, în materiile pe care natura i le oferă, și lumea exterioară, pentru care au fost realizate produsele, cu răbdare și respect. Arta populară își păstrează astfel autenticitatea, iar noi putem să regăsim pe aceste obiecte semnăturile creatorilor lor. Aici considerăm că rolul proiectului este unul esențial, pentru că pe lângă faptul că aduce în față obiecte care altfel ar fi greu accesibile publicului larg, vine și cu o garanție a autenticității lor.

Proiectul a început de la o idee, de a meține vii meșteșugurile românești, prezente în aproape toate zonele țării. Am pornit din poartă în poartă, i-am descoperit pe ei, în primul rând oameni de nota 100 și produsele lor minunate.

Mâinile acestor oameni spun povești, experiența lor de viață te inspiră, unii au și darul de a vorbi despre viața lor și ți-e mai mare dragu' să-i ascuți. Totul a venit organic, motivația, principalul motor în demararea și construirea oricărui lucru sustenabil a fost asigurată din start. Apoi a fost o perioadă de multă muncă, fără a vedea rezultate imediate, dar cu credința fermă că acestea vor apărea.

Fiecare produs are o poveste pe care abia așteptam să o arătăm. În-drăzneala cu care ne-am asumat misiunea salvării meșteșugurilor autohtone a fost mereu amplificată de poveștile artiștilor populari pe care am învățat să îi cunoaștem din ce în ce mai bine. Fiecare meșteșugar pe la care am trecut ne-a făcut zilele mai vesele, mai cu sens și am plecat mai

bogați. Așa ne-am reconfirmat că lucrurile simple sunt și cele mai frumoase de fapt. Iar asta ne ambiționează și mai tare să spunem această poveste până la capăt.

În prezent, pe lângă partea editorială și cea video, cu zeci de materiale realizate, proiectul cuprinde sub forma unui catalog online și a unui spațiu de prezentare cu peste 1000 de produse. De la lemn, ceramică, măști tradiționale, opinci sau brodat, obiecte de uz casnic autentice, decorațiuni și *cadouri tradiționale românești* unice. O provocare foarte mare a fost aceea de a face produsele actuale, de a le integra în circuitul economic curent, de a le da noi valențe utilitare, decorative. Am reușit să combinăm obiecte din toate arealurile geografice, cu produse alimentare naturale, de la producători români și afaceri mici și să oferim elemente unice pentru a face produsele atractive publicului tânăr și celui din mediul urban. Am colaborat cu arhitecți, designeri de produs pentru a integra elementele de artă populară în ansambluri decorative și utilitare ancorate în nevoile curente de consum, fără a pierde cât de puțin elementul tradițional sau a altera arta populară. Probabil că avem cea mai mare colecție de cadouri tradiționale românești. Prețurile pe care le practicăm sunt corecte, adaosul este atât cât avem nevoie să susținem operațiunile din spatele proiectului. Cei mai mulți bani din proiect merg direct la meșterii populari.

Printre cele mai spectaculoase produse sunt cele din gama ceramicii din toate arealurile geografice ale țării, culminând cu ceramica cu modele spiralate de **Horezu**. Totodată, menționăm și **sculptura în lemn**, reprezentată la noi prin arta maestrului Ion Rodoș. Avem poate cea mai mare colecție a acestui mare artist de care noi ne-am îndrăgostit.

Legătura care se naște între meșterul popular și obiectul creat de mâinile sale este de neprețuit, fiecare dintre meseriile transmise din generație în generație fiind și o încercare a timpului asupra spiritului tradițiilor românești.

Fiecare posesor al acestor crâmpoie din cultura tradițională românească va avea parte de o experiență unică, obiectele putând fi amplasate în spații interioare sau exterioare (bucătării, birouri, grădini).

Ce putem face pentru a susține proiectul?

Astăzi, fiecare dintre noi poate deveni un ambasador al autenticității și al prezervării artei populare românești. Cumpărând produse autentice, realizate manual, putem face primul pas important pentru păstrarea tradițiilor și pentru susținerea comunităților de meșteșugari români. Nu ne costă prea mult să avem în casele noastre o fărâmă de istorie și artă tradițională autentică sau să oferim un cadou de calitate.

De multe ori însă ne lăsăm furați de mirajul lumii moderne, de tehnologia pe care o aduce în viața noastră. Ce-i drept, are multe beneficii,

trăim mai mult, mai repede, mai eficient. Dar suntem oare mai bogați când suntem mai departe de cei dragi? Când toate rețelele de socializare nu pot înlocui timpul petrecut împreună? Când telefonul nu echivalează cu o conversație plăcută? Când o poză nu aduce cu ea liniștea satului românesc? Așa a apărut *Învie Tradiția*, un proiect care aduce câte puțin din sufletul fiecărui meșteșugar român, din energia satului, din istoria și bogăția noastră, în inimile și casele fiecăruia dintre noi.

Dacă un străin ne vizitează țara, unul dintre primele lucruri pe care i le-am recomanda ar fi un obiect tradițional românesc, care înglobează toate amintirile pe care le-ar putea lăsa țara noastră în memoria lui. Însă câți dintre noi păstrăm în apartamente un ulcior de lut, o carpetă realizată la război, un fus sau o lingură tradițională de lemn?

Obiectele tradiționale românești sunt un motiv de bucurie, de păstrare a valorilor noastre naționale, care trebuie să se vadă în casă, în portul și în sufletul fiecăruia dintre noi.

Obiectele de artă populară încă sunt crâmpoie din această lume. Credem că sunt printre puținele lucruri care nu s-au schimbat în societatea modernă de consum. Acest lucru se observă și pe fețele meșterilor populari, parcă sunt oameni din altă lume. Meșteșugul i-a păstrat simpli, curați, fără stres și fără riduri. Aceste lucruri se transmit și în obiecte și, odată cu ele, în casele noastre. Dar trebuie să le redescoperim și doar astfel vom ajunge să le și prețuim și să ne bucurăm de ele.

Dacă vă inspiră misiunea noastră, vă rugăm să o comunicați și altora și să luați atitudine. Noi încurajăm oamenii să ia țara la pas, să se lase recuceriti de România. E o splendoare să te plimbi prin țară, pe la sat, nu cu ochi critic, ci cu ochi apreciativ, mulțumitor. Să întâlnești oameni simpli și să te bucuri de ospitalitatea lor. Asta ne-a ținut și pe noi motivați și inspirați. Așteptăm sugestii de meșteri populari și produse pe care ați vrea să le vedeți în catalogul nostru.

Mirela Mihăilă,
Șef Oficiu Evidență
Patrimoniul Imaterial și
Cultură Tradițională - INP

Un acord de colaborare cu roade târzii, dar bogate (II)

Așadar, după un deceniu, prestația științifică a absolventei Ana-Maria Mîcîială „*Vreme trece, vreme vine*. Fundu-Răcăciuni, județul Bacău - studiu de antropologie culturală; implicații didactice” a văzut lumina tiparului în conformitate cu un angajament pe care l-am rostit în anul 2004. Atunci, în sala specială a Facultății de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, după susținerea tezei de doctorat cu titlul „Elemente românești în graiul ceangăilor din Moldova” (coordonator - prof. univ. dr. Vasile Arvinte), am primit sugestia comisiei de a continua cercetările în direcția pe care am început. Evident că răspunsul meu a fost unul afirmativ, încât mai multe lucrări de licență ori disertații ale studenților și respectiv masteranzilor s-au centrat tematic pe problematica limbii și tradițiilor manifestate în comunitățile romano-catolice din județele Bacău, Neamț, Iași, Vrancea și Vaslui. Pe unii dintre candidați i-am însoțit în localitățile respective nu pentru a le conferi un plus de autoritate a demersului lor, ci pentru a-mi verifica supozițiile referitoare la identitatea etnică a ceangăilor moldoveni. În majoritatea covârșitoare a cazurilor, aceștia se definesc români, cu specificarea imediată: „români catolici”. Mai mult decât atât: partea aplicativă a cursului de dialectologie predat în anul I la specializarea limba și literatura română - limba și literatura franceză/engleză a fost orientată spre cercetarea preliminară a vocabularului vehiculat de vorbitorii graiului ceangăiesc. Urmarea a fost un corpus consistent de înregistrări audio care își așteaptă timpul cel bun pentru a fi catalogat și tematizat. Demonstrativ, am invitat de fiecare dată un romano-catolic din satele județului Bacău (de regulă, rudă apropiată a vreunui student filolog) și am aplicat o secvență din chestionarul elaborat de Academia Română.

În mod identic am procedat în cazul temelor de antropologie culturală îmbrățișate de unii studenți, precum subiectul selectat de Ana-Maria Mîcîială și centrat pe specificul satului Fundu-Răcăciuni, comuna Răcăciuni, județul Bacău. Anterior anului 2004, am făcut trei-patru vizite în această localitate și am aplicat chestionarul lexical. Cu acest prilej am constatat particularități ale spiritualității locale care am considerat

că plasează așezarea într-un regim prioritar. Multitudinea de elemente particulare a fost sesizată inițial de autoarea lucrării prezentate aici. Lucrând ca învățătoare, s-a arătat interesată de istoricul instituțiilor satului. „Școala, situată în centrul satului, a reprezentat de-a lungul timpului, alături de biserică, factorul decisiv al civilizației și al culturii acestei așezări. Dacă biserica ne deschide sufletul și mintea spre cele cuviincioase, învățăturile ei fiind hrană spirituală, școala înnobilează și înzestreaază mintea celui care vine întru întâmpinarea ei. În Fundu-Răcăciuni școala nu a avut o evoluție uimitoare. *Pe baza memoriilor și a cererilor țăranilor, conducerea a înființat școală și în satul acesta. Prima școală a fost ridicată aici în anul 1896. O nouă școală s-a inaugurat în anul 1961 alături de cea veche, care era neîncăpătoare. Învățământul era simultan. Trebuie amintită și perioada scurtă când scriitorul Ion Rotaru a fost învățător al școlii din Fundu-Răcăciuni în toamna anului 1946: «Acolo mă trimitea repartiția, pe care o purtam în buzunar. Ajuns aici, constat că elevii nu știau românește. Comunicam cu ei printr-un elev mai mare, de vreo 12 ani, care făcea pe tălmaciul. Comunicam prin semne, punând palma, arătând cu degetul, punându-i să strige apoi în gura mare»”.*

Cea mai mare parte a lucrării este alocată investigării tradițiilor locale. „Satul Fundu-Răcăciuni are o cultură unică, fiind produsul unei evoluții istorice distincte. Locuitorii și-au păstrat în mod miraculos rădăcinile lor strămoșești, transformând «insularitatea etnică» într-un punct de atracție ce trezește interesul oricui pătrunde cu adevărat în mijlocul comunității lor. Avem în vedere o cultură rurală, care a dus la perpetuarea formelor arhaice.” Formele acestei culturi au căpătat concretețe odată cu aplicarea, „în perioada septembrie 2010 - aprilie 2011, a chestionarului folcloric și etnografic unor persoane din satul Fundu-Răcăciuni (intelectuali, dar și oameni simpli). Chestionarul elaborat sub egida Academiei Române cuprinde 1174 de întrebări, structurate pe opt capitole: credințe și superstiții; medicina populară; obiceiuri rituale (nașterea, nunta, înmormântarea); obiceiuri calendaristice și practici magice; folclor literar;

îndeletniciri; portul popular (costumul popular); arhitectura caselor. Am aplicat chestionarul mai sus-amintit pentru a stabili dacă se mai păstrează în satul Fundu-Răcăciuni obiceiurile și tradițiile străvechi, dacă unele dintre ele se practică și în zilele noastre sau dacă au dispărut din peisajul cultural al așezării”. [...] „Prin cercetare directă (informații culese prin intermediul discuțiilor purtate cu sătenii) s-a ajuns la un volum mare de înregistrări, aflate pe DVD-urile din finalul lucrării.” Un exemplu: „Aproape fiecare sărbătoare religioasă era aducătoare de semne în concepția localnicilor. «De Sfântul Gheorghe se pune la noi la ușă și la poartă creangă de fag sau de stejar, pentru că atunci începe primăvara» (F16). De asemenea, în această zi de sărbătoare le era interzis oamenilor să iasă cu plugul la câmp. «Primului om care ieșea la arat de Sfântul Gheorghe i se lua plugul. Trebuia apoi să-l plătească, iar cu banii dați se ducea la birt și-i cinstea pe ceilalți săteni» (F16)”.

Concluziile cercetării sunt parțial optimiste. „Odată cu dezvoltarea vieții civilizate, multe dintre vechile credințe și ceremonii ale timpurilor apuse au fost uitate de lumea de azi a satului. Ele au devenit treptat tradițiile unei lumi rudimentare. De aceea, e interesant a vedea nu numai studiul vieții materiale și culturale, ci mai ales ritualurile practicate de localnici și semnificația acestora. Poate nu ne atrage atenția ceea ce semănau pe câmp gospodarii, dar faptul că rosteau anumite rugăciuni către Dumnezeu sau că își aruncau pe ogor uneltele de lucru în formă de cruce, în speranța unei culturi roditoare, e impresionant. Nici respectarea sărbătorilor religioase nu poate să pară ceva ieșit din comun, însă semnificația și obiceiurile ce se practică cu ocazia lor sunt surprinzătoare. De exemplu, de Bunavestire se altoiesc pomii. Atunci a fost binecuvântată Sfânta Fecioară Maria și tot ce se altoiește se prinde. Sau, de Sfânta Maria Mare (15 august), femeile din sat adună flori de pe câmp care, sfințite apoi la biserică, servesc ca leacuri pentru diverse boli. De asemenea, poate nu e nimic neobișnuit în felul de a construi o casă, dar obiceiul de a o amplasa cu fața spre răsărit, adică spre Dumnezeu, e remarcabil. Se face aici legătura cu momentele marcante ale vieții unui om (botez, nuntă, înmormântare), când prin aderarea la cele sfinte devenim creștini, ne întemeiem o familie sau pășim în lumea de dincolo.”

Seria „Cultura tradiției în comunitățile romano-catolice din Moldova” are deja un început. Vor urma alte lucrări, oglinzi ale altor așezări ceangăiești, mărturii ale unui proiect de maximă însemnătate.

Conf. univ. dr. Ioan DĂNILĂ,
CJCPCT Bacău

Corneliu-Ioan BUCUR - ambasador al identității

L-am văzut prima dată la televizor, într-o vacanță de vară din primul an de studenție la Sibiu. Bunicul abia îmi cumpărase o cameră video performantă, iar primul impuls a fost să filmez emisiunea Tv în care era invitat... Corneliu Bucur. M-a fascinat dincolo de cele două ecrane suprapuse și m-a făcut să devin un vizitator periodic al Muzeului din Dumbrava Sibiului și un cititor al bibliotecii din cadrul Centrului de Informare și Documentare „Cornel Irimie”.

Mi-a stârnit curiozitatea pentru muzee, încât - peste ani - am scris o teză de doctorat cu titlul „Satul tradițional reprezentat în muzeele etnografice în aer liber din România”. Pentru documentare, pornisem, cu aceeași cameră de filmat a bunicului, să vizitez alte muzee din țară și din Europa. Peste tot, fiindcă veneam de la Sibiu, muzeograful mă întrebau de... Corneliu Bucur... Se identifica atât de bine cu Muzeul Astra, încât numele îi era sinonim cu instituția. Era omniprezent, era sufletul fiecărui eveniment (vernisaj, conferință, târg tradițional) desfășurat sub egida Complexului Național Muzeal Astra.

Am avut șansa să îmi fie profesor la masteratul de sociologie-etnologie, axat pe managementul ospitalității, turism ecologic, etnoidentitate, etnobotanică, etnoiatrie, specializări care ne-au făcut să creștem ca voinicul din poveste - într-un an, cât alții în șapte - dacă mă gândesc ce profesori minunați completau echipa: Amalia Pavelescu, Constantin Drăgulescu, Ilie Moise, Dorel Morândău...

Am avut ocazia să îi cunosc mai îndeaproape preocupările, proiectele, idealurile, „războaiele” în calitate de cititor al bibliotecii Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu, unde venea destul de des în perioada de după pensionarea de la Muzeu.

A fost alături de noi în calitate de membru al redacției revistei „Studii și comunicări de etnologie”.

Și restul e... tăcere, părere de rău că nu ne căutăm mai des profesorii și oamenii de la care am învățat câte ceva, că nu îi ascultăm cât ar avea ei de spus, vorba francezului: „Partis avant d’avoir tout dit”...

În 2020, având ocazia să contribui la proiectul Academiei Române - „Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc” (coord. Victor Spinei, Dorina N. Rusu) - am ales să îi fac o fișă istoricului și muzeografului Corneliu Bucur, pe care o adaug celor scrise mai jos. Enciclopedia¹ a și apărut, iar eu nici măcar nu am reușit să îi semnalez apariția acestei fișe. Exigent cum era, nici nu știu cum ar fi reacționat, personalitatea sa nu se încadra în tipare prestabilite, în șabloane cu limită de cuvinte...

¹ *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, Vol. I (A-C), coord. Victor Spinei, Dorina N. Rusu, Editura Karl A. Romstorfer a Muzeului Național al Bucovinei, Suceava, 2021, p. 356-357.

Date biografice Corneliu-Ioan Bucur: (25 aprilie 1942, Mediaș - 3 martie 2022, Sibiu). Studii la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj, Facultatea de Istorie-Filosofie, secția Istoria veche a României (1965). Bursier la Institutul de Film Științific din Göttingen (1969-1970); burse și stagii de documentare axate pe istoria civilizației tehnice preindustriale, în Italia, Germania, Austria, Franța, Polonia, Albania (1980-1990). Doctor în istoria culturii cu teza *Introducere în istoria civilizației tehnice populare din România*, Institutul de Istoria Artei din București, coord. Paul Petrescu (1981). Supraveghetor secție de artă populară (1965), muzeograf (1966-1968) și șef de secție (1969) la Muzeul Brukenthal; coordonator (1969), director (1990) și director general (1992-2009) la Muzeul Civilizației Populare Tradiționale ASTRA, înglobat în 2001 Complexului Național Muzeal ASTRA din Sibiu; asistent univ. (1971-1973) - Facultatea de Istorie și Litere, profesor asociat (1998-2009) - Facultatea de Științe Socio-Umane, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. A participat la aprox. 300 de manifestări științifice naționale și internaționale. Secretar al Comisiei Muzeelor Etnografice în aer liber din România (1976-1984). Membru (din 1984) și membru al comitetului director (1991-1995) al Asociației Europene a Muzeelor Etnografice în aer liber de pe lângă ICOM; membru în Asociația Etnologilor din Viena (din 1990) și în Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor (1991, 1995-1999, 2005-prezent²). A înființat Studioul de Film Documentar „Astra Film” (1991), Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder” (1993), Muzeul de Etnografie și Artă Populară Săsească „Emil Sigerus” (1997); a inițiat Târgul Creatorilor Populari din România (1984), Olimpiada Meșteșugurilor Artistice Tradiționale (1996), programul „Tezaur Uman Vii”, pentru recunoașterea și promovarea meșterilor populari din România (2001). Redactor al periodicului bilingv „Cibinium” (1969-2009). Inițiator și coordonator al „Buletinului Asociației Muzeelor în Aer Liber din România” (1991-1995). Deținător al: Premiului Emya (European Museum of the Year Award, Portugalia, 1993); Premiului Ethnos³ (București, 1996); Ordinului cu Medalie „Meritul Cultural” în rang de Cavaler (Decret Prezidențial, 2004); Medaliei cu Brevet a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu (2005).

Competențe științifice, domenii de specializare și direcții ale activității:

Etnograf și istoric al culturii tradiționale, a contribuit la dezvoltarea muzeului etnologic în aer liber din Sibiu, ca muzeu interdisciplinar european, cu accent pe conservare, restaurare și reprezentativitatea tuturor meșteșugurilor țărănești din arealul românesc. Domenii predilecte de cer-

cetare științifică: etnomuzeologie, etnocinematografie, paleoetnografie, etnologie istorică. Principalele teme de interes științific: meșteșugurile și industriile populare, arta lemnului, transhumanța, civilizația medievală românească. A publicat 7 cărți și peste 100 de studii și articole în reviste și volume de specialitate.

Principalele lucrări publicate:

- Cărți: *Vetre de civilizație românească. Civilizația Mărginimii Sibiului. Istorie, patrimoniu, reprezentare muzeală*, Sibiu, 2003, 280 p., il.; *Tratat privind istoria civilizației populare românești: cu privire specială asupra tehnicii populare*, I (382 p., il.), II (440 p., il.), Sibiu, 2004; *Etnologie și etnomuzeologie românească la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI*, Alba Iulia, 2012, 400 p.; *50 de ani în căutarea identității*, Alba Iulia, 2013, 238 p., il.

- *Muzeul Civilizației Populare Tradiționale ASTRA (Dumbrava Sibiului). Catalog*, Sibiu, 2007, 448 p., il. (coord.).

- Studii și articole: *Cu privire la pregătirea de specialitate a cadrelor din muzele etnografice și integrarea cercetării științifice ca obiectiv fundamental al activității polivalente a muzeelor*, „Biharea”, II, 1974, p. 261-279; *Considerații istorice și etnografice privind apariția instalațiilor hidraulice pe teritoriul României*, „Biharea”, IV, 1976, p. 7-73; *Civilizația tehnică populară. Concept, structură, caracteristici. Prezentarea sa în Muzeul Tehnicii Populare „Cibinium”*, 1974-1978, p. 53-70; *Premise la o istorie a civilizației medievale românești. Cu privire la apariția industriilor feudale pe teritoriul României*, „Studii și comunicări” Sibiu, I, 1978, p. 93-110; *Invarianță și variabilitate în păstoritul tradițional (despre momentul apariției, cauzele și caracterul transhumanței pastorale a românilor)*, „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei”, X, 1978, p. 125-146; *Un valoros complex de industrie populară: morile cu ciutură de pe apa Rudăriei*, „Studii și comunicări” Sibiu, IV, 1982, p. 183-194; *Cum poate fi conservată în actu și in vivo arta populară românească*, „Studii și comunicări de etnologie”, VII, 1993, p. 191-210; *Coordonatele muzeului modern: știința, cultura, educația. Despre limitele și nelimitatele muzeului, ca oglindă de reflectare a istoriei culturale*, „Studii și comunicări de etnologie”, XVI, 2002, p. 111-138; *Dialog între generații la aniversarea centenarului Valer Butură. Despre schimbarea paradigmei științifice*, A. Cristea, J. Nicolae (coord.), *Credința și credințele românilor*, Alba Iulia, 2011, p. 229-243.

Referințe bibliografice: I. Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, ed. a III-a, București, 2006, p. 159-161; I. Moise, *Profesorul Corneliu Bucur la 70 de ani*, „Studii și comunicări de etnologie”, XXVI, 2012, p. 224-225. (An.B.).

² 2005-2022.

³ Premiu oferit de Fundația Culturală „Ethnos”, înființată și păstorită de regretatul om de cultură Victor Parhon.

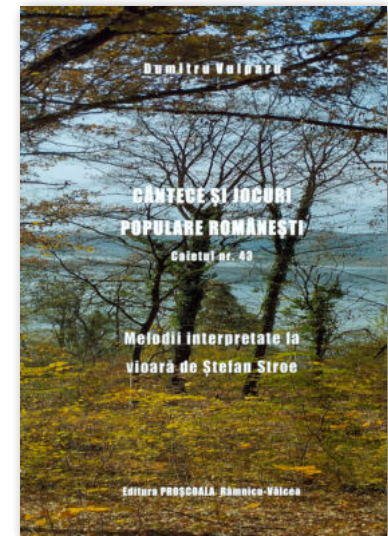
Rezultatele acțiunilor de identificare, documentare, cercetare, prezervare, protecție și promovare a elementelor de patrimoniu cultural imaterial pot fi diseminate prin intermediul diferitor publicații, așa cum sunt cele elaborate sub egida Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Dolj și a Consiliului Județean Dolj.

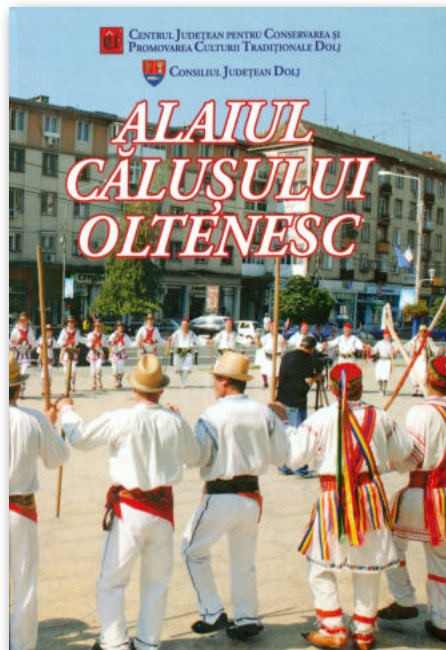
Lucrările realizate într-o ținută editorială exemplară ne oferă valoroase date despre diverse demersuri de salvagardare a folclorului muzical, a practicilor sociale, rituale și evenimentelor festive, precum și a expresiilor de gastronomie tradițională. Alte realizări editoriale au drept conținut teme de istorie locală, biografii, dar și roade ale cercetării științifice.

Volumul ***Nestemate ale jocului popular oltenesc***. Craiova: Antheo, 2015, realizat de Nicu Crețu, conține o parte din repertoriul muzical oltenesc al violonistului și dirijorului Orchestrei Ansamblului Folcloric Profesionist „Maria Tănase” din Craiova. Melodiile de jocuri oltenești, culese din satele doljene și de pe valea Dunării de la muzicanți-lăutari și atent notate sunt o valoroasă sursă documentară privind folclorul muzical local și regional.

O altă lucrare este cea realizată de Dumitru Vulparu, ***Cântece și jocuri populare românești***. Caietul nr. 43. ***Melodii interpretate la vioară de Ștefan Stroe***. Râmnicu Vâlcea: Editura Proșcoala, 2021. Caietul include nouăsprezece partituri cu melodii de sârbe, hore, doine, cântece din repertoriul violonistului și lăutarului doljean Ștefan Stroe, punând astfel în valoare folclorul muzical oltenesc.

Lucrarea ***Festivalul Concurs al cântecului „Maria Tănase”***. Ediție alcătuită de Florea Firan. Postfață de Amelia Loredana Etegan. Craiova: Scrisul Românesc Fundația - Editura, 2019 ne oferă o istorie a festivalului, începând cu prima ediție, în 1969. Volumul este structurat pe compartimente tematice ce reflectă caracterul evenimentelor din cadrul festivalului, precum parada portului popular, sesiunile de comunicări științifice - teme și participanți, regulamentul concursului, desfășurarea concursului, concurenții participanți, juriul și laureații concursului, festivitatea de premiere, trofeele festivalului-concurs, orchestrele festivalului, impresii despre festival, expoziție de artă populară, concerte în orașele și comunele doljene, concursul cu premii, închiderea festivalului, instantanee etc. Un compartiment aparte cuprinde o selecție a comunicărilor științifice (ex. Alexandru I. Amzulescu, Emilia Comișel, Adrian Fochi etc.), susținute în cadrul sesiunilor științifice, parte a festivalului. Lucrarea oferă, de asemenea admiratorilor o frumoasă biografie fotografică a „Doamnei cântecului popular românesc”.

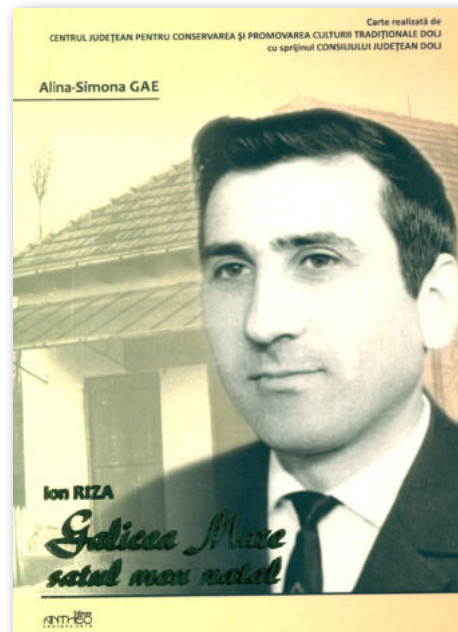

Albumul *Festivalul de datini și obiceiuri „Tradițiile verii”*, editor coordonator Nicolae Dumitru. Craiova: Editura Revers, 2020 ne prezintă cele paisprezece ansambluri folclorice, ce au pus în scenă obiceiurile „Drăgaica”, „Sânzâienile”, „Cununa de grâu”, „Sfințirea de colac”, „Primul colac”, „Paparudele”, „Muma Ploii și Tatăl Soarelui”, „Cununa Seceritorilor”, „Cositul și Secerișul”, „La Seceriș” etc., în cadrul Festivalului „Tradițiile verii”. Conținutul albumului este constituit din instantanee cu momentele-cheie ale festivalului, completeate de narațiuni de teren, texte introductive și explicative realizate de prof. Nicolae Dumitru, care astfel contextualizează sărbătorile din ciclul verii și argumentează necesitatea organizării unui astfel de eveniment. Albumul este însoțit de un DVD cu înregistrări video din cadrul festivalului.

Alaiul Călușului olteneșc, editor Nicolae Dumitru. Craiova: Editura Antheo, 2020 constituie un album foto-documentar, ce confirmă acțiunile de promovare a obiceiului în rândul comunității locale și acțiunile de transmitere a lui către tineri. Albumul cuprinde scurte texte ce reiterează trăsăturile obiceiului Călușului, documentează vizual funcțiile membrilor cetei, recuzita rituală, descrie Jurământul, ce a fost transgresat de la cadrul spațial izolat la practica de a fi pus în scenă în fața publicului. De asemenea, autorii subliniază tradiția Călușului de iarnă, obicei aflat în stare pasivă și documentat la Huni-Maglavit; precum și transgresiile de conținut suferit de obicei pe parcursul timpului.

Laura Pumnea, prin albumul *Vorba pâinii. Dolju-n bucate. Craiova: Editura Revers, 2020*, reconstituie prin text și imagine evenimentul ce poartă același nume, iar prin interviurile înregistrate cu cei prezenți la acesta, documentează rețete ale preparatelor din pâine, prezentate în acord cu sărbătorile de peste an, tipuri, denumiri locale.

Prin elaborarea albumului fotografic, *Dolju-n bucate, 2014-2018*. Craiova: Editura Revers, 2011, Laura Pumnea și Cătălin Petrișor înregistrează și promovează tradițiile culinare locale ale județului Dolj și diversitatea bucatelor preparate pentru sărbătorile din ciclul vieții și cele specifice sărbătorilor de calendar. Fotografii documentează expozițiile organizate în cadrul proiectului *Dolju-n bucate* și evenimentele de la Galeriile „Cromatic”.

Alina-Simona Gae. Ion Riza: *Galicea Mare - satul meu natal*. Craiova: Antheo, 2016, ne oferă un studiu de monografie rurală riguros documentată din surse arhivistice și lucrări de istorie locală. Elaborată pentru a prezenta sub toate aspectele realitatea unui sat olteneșc, structura lucrării acoperă conținuturi despre așezarea geografică, istoria așezării, cu relevarea vieții economice, sănătății populației, aspecte demografice, instituțiile satului la fiecare etapă. Textul este îmbogățit cu fotografii, grafice, tabele cu date statistice, hărți cadastrale, menite să contureze și prezinte cât mai fidel istoria unei comunități rurale și a oamenilor săi.

Laura Pumnea, Cătălin Petrișor. *(Re) Amintiri: Oltenia pentru Moldova. Foametea din 1946-1947*. Craiova: Antheo, 2016 este o carte despre ce înseamnă înțelegerea și respectul pentru trecut și oamenii care l-au creat, și restituirea către viitor, a unor amintiri de familie, adesea dureroase, ce sunt reținute în conștiința comunității. Tragedia foametei din 1946-1947 din Moldova și deplasarea, stabilirea populației în Oltenia, drept consecință ale acestei realități este complex analizată și redată de către autori, făcând referințe la contribuțiile istoriografice, datele statistice și materialele de arhivă, consemnări din jurnale de teren, fotografii și documente de familie, articole din presa vremii etc. Narațiunile de istorie orală a martorilor întregesc pertinent analiza autorilor, comunicând și experiențe personale, traume, drame de familie provocate de foamete, iar încercările, pribegiile și drumurile salvatoare ale acestora sunt atent încadrate în conceptul lucrării, oferindu-ne celor care citim o elocventă lecție de viață.

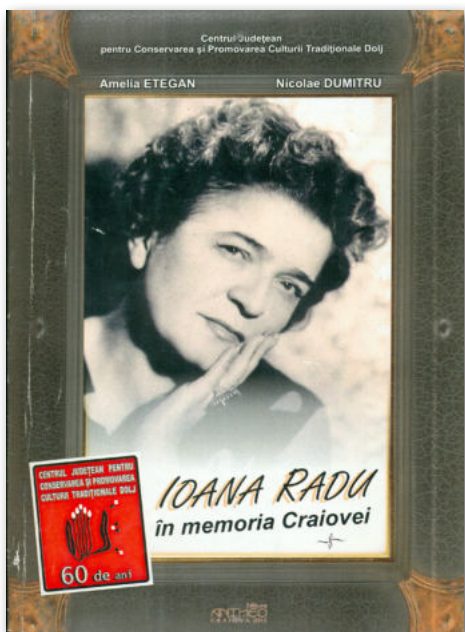

O istorie povestită a Casei Creației. Amintiri cu și despre Paula Dogăroiu. Culese de Laura Pumnea. Craiova: Antheo, 2020 este un compediu memorialistic destinat etnomuzicologului Paula Dogăroiu, construit pe restituiri menite să-i cinstească, prețuiască activitatea și implicarea în documentarea și promovarea cântecului autentic din Oltenia. Textul conține date și istorisiri despre viața personală și devenirea profesională, întâlniri cu mari personalități ale cântecului popular, amintiri de la evenimentele organizate, în special Festivalul-Concurs Național al Interpretelor Cântecului Popular Românesc „Maria Tănase” - toate povestite de etnomuzicolog, colegii de breaslă și elevii, deveniți ulterior interpreți cunoscuți.

Laura Pumnea, prin intermediul lucrării *O istorie povestită a Casei Creației: momente, emoții, evenimente, colegi, prietenie, drag de folclor și artă plastică, respect, admirație. Gabriel Bratu. Craiova: Antheo, 2015,*

ne oferă, așa cum ne-a obișnuit, o schiță biografică a artistului plastic Gabriel Bratu, reconstituită pe un amplu interviu înregistrat cu acesta. Expunerea dezvăluie informații inedite atât despre activitatea sa în cadrul Casei Regionale a Creației Populare din Oltenia, cât și o istorie vie a acestei instituții și angajaților ei, provocările vremii și succesele avute în organizarea evenimentelor de notorietate.

Amelia Etegan, Nicolae Dumitru, în paginile lucrării, **Ioana Radu în memoria Craiovei**. Craiova: Antheo, 2015, elaborată cu ocazia celei de-a VI-a ediții a Festivalului Național „Ioana Radu”, prezintă viața artistică a „Doamnei românești” prin amintirile, destăinuirile, celor care au cunoscut-o, reflectând cât era de iubită, apreciată, admirată ca om și artist. De asemenea, așa cum era firesc, se acordă atenție și motivației, dezideratului proiectului privind organizarea festivalului, conceptualizat ca un omagiu adus artistei, precum și constituirea unei scene de lansare pentru cântăreți.

Activitatea de cercetare științifică a elementelor de patrimoniu cultural imaterial este reflectată de Nicolae Dumitru în lucrarea **Descânțece din Dolj**. Craiova: Antheo, 2017. Publicația este o culegere-repertoriu de descânțece culese din localitățile Segarcea de Dolj și Izvoare, însumând 25 tipuri și 44 de astfel de creații orale. Volumul este precedat de o elocventă notă introductivă, prin care se subliniază istoricul practicii în regiune și la nivel local, deficiențele înregistrării în teren al acestui tip de element de folclor medical, de asemenea se abordează subiectul critic și reflexiv relevând contextele spațiale și temporale, rituale ale practicii. Prin urmare, în paginile lucrării, cei cointeresați, inclusiv cercetătorii, vor descoperi un valoros fond de *descânțece de dragoste, pe scrisă de stea, descânțece de cuțat, descânțece de deochi, descânțece de izdat, descânțece de brâncă, descânțece de Muma-Pădurii* etc.

Volumul **Colocviile științifice „Maria Tănase”**. Craiova: Antheo, 2015, realizat de Gabriela Rusu-Păsărin și Amelia Loredana Etegan, contextualizează circumstanțele apariției ideii și organizării sesiunilor de comunicări științifice din cadrul Festivalului și Concursului „Maria Tănase”, amintind totodată de nume cunoscute ale folcloricii muzicale, precum I. C. Chițimia, H. Brauner, Al. I. Amzulescu, Ad. Fochi etc. Materialul textual, studiile cuprinse în volum, precum și cel fotografic, excerptat din Arhiva Muzeului Olteniei din Craiova, construiesc și prezintă în mod exemplar amploarea fenomenului Maria Tănase și a valorii cântecului popular. Volumul conține studii ale specialiștilor în etnomuzicologie, etnologie și folclor, antropologie și etnografie etc, ce sunt orientate spre aspecte actuale ale valorificării folclorului muzical, documentării jocurilor muzicale din folclorul copiilor, evidențierea valorii spirituale ale costumului popular, precum și analize a unor teme mai particulare, precum descânțecele, proverbele etc. Volumul reflectă o inițiativă reușită de a face o joncțiune între implicațiile teoretice, analitice ale cercetării și cele aplicative, orientate spre comunitate.

Un alt material, îl constituie un DVD, lansat cu ocazia **Anului Omagial 100 România, 1918-2018**, elaborat de către Consiliul Județean Dolj și Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Dolj, în care sunt oferite spre audiere mărturii ale urmașilor din județul Dolj despre **Războiul de Reîntregire (1916-1919)**. Naratorii prin eforturi de reamintire și retrairi ale acelor momente reușesc să redea și să restituie prin înregistrări video imaginea, consistența și implicația istorică a conflictului.

Dr. Dorina ONICA,
Șef Secție Cercetare Aplicată și Promovare,
Direcția Patrimoniu Imaterial și
Cultură Tradițională - INP

Țara de Sus

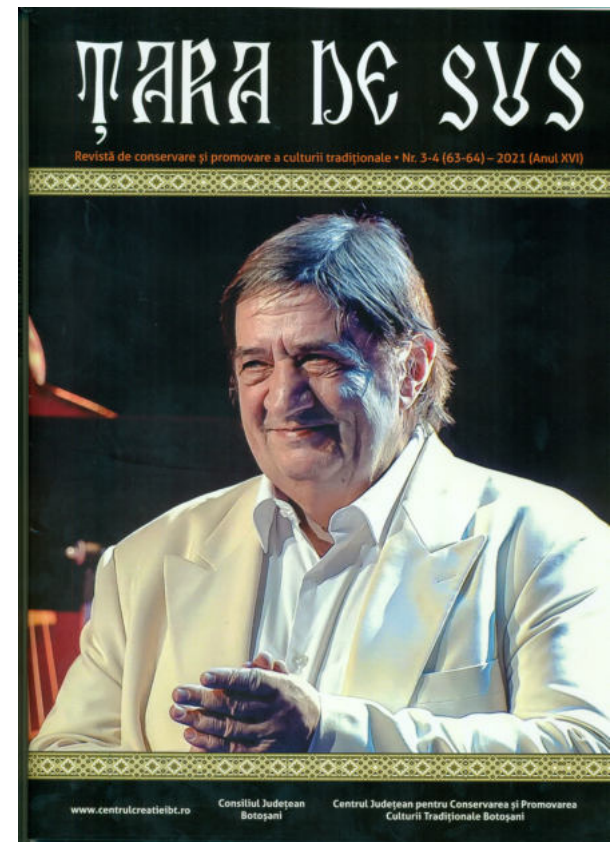
O revistă profesionist pusă în pagină, cu fotografii de calitate, evocând pagini minunate din cultura recentă a Botoșanilor, **Țara de Sus** își află locul în cronica culturală a vremurilor noastre în rândul publicațiilor care au un cuvânt de spus despre valoare, despre reprezentativitate, despre pagini scrise recent chiar cu viața unor oameni, a unor artiști care au lăsat ținutului Botoșanilor cultură scrisă cu viața lor.

Răsfoind nr. 3-4 (63-64)/2021 al revistei, ne-au reținut atenția personalitățile evocate. Prima dintre ele este Ioan Cobâlă, dirijorul Orchestrei Populare „Rapsozii Botoșanilor”, remarcabil artist, compozitor și muzician inspirat, evocat atât printr-un articol *in memoriam*, cât și prin intermediul unor artiști ai muzicii populare care au cântat sub bagheta sa. Viorica Galan Dumbravă, fiică a acelor ținuturi, este și ea evocată la trecerea la cele veșnice prin frumoase rânduri scrise și fotografii sugestive.

„Artiști interbelici în galeriile botoșănene” sunt evocați în pagini emoționante, completate de ilustrații semnificative din operele lor. Ne referim la: Călin Alupi, Paul Verona, Dem Dumitru Iordache, Eugen Ispir. În aceeași notă, continuă articolul „Fenomenul Hărman”, care este, de fapt, titlul unei expoziții colective cu opere din Colecția Nicolae-Ioan Vrâncean, aparținând unor artiști precum: Gheorghe I. Anghel, Maria Balea, Marius Barb Barbone, Viorel Cosor, Imola Ibolya Feldberg Popescu, Eusebiu Josan, Carmen Poenaru, Gheorghe Pogan, Corneliu Vasilescu, Beti Vervega, Leon Vreme.

„Portret de scriitor” ne prezintă personalitatea lui Dumitru Lavric, prozator, eseist, poet și profesor, a cărui operă este prezentată ca a unui scriitor neobișnuit, necomun.

În fine, un bilanț al anului 2021 ne face să remarcăm că am rămas mai săraci și cu o personalitate marcantă a culturii muzicale românești, compozitor, orchestrator, dirijor și folclorist, Constantin Arvinte, evocat cu căldură în paginile revistei.

Dacă adăugăm acestor evocări articole precum cele dedicate Festivalului-concurs al Fanfarelor - ediția a XV-a, Work-shop-ului pentru promovarea diversității culturale de la Botoșani, Târgului meșterilor populari - ediția a XIV-a, Șezătorii de la Adășeni, Ansamblului folcloric *Hora*, din Vlăsinești, la un deceniu de existență culturală, și ele sugestiv ilustrate, avem o imagine de ansamblu a revistei pentru care contează reflectarea și promovarea fenomenelor culturii contemporane locale.

O ținută științifică este dată revistei de articolul *Zone de influență ale ceramicii bizantine în arta populară*, care ne poartă și în actualitate, în atelierul Soniei Iacinschi (1951-2022) din Botoșani, unde se mai lucrează și în prezent o astfel de ceramică.

Desigur, toate aceste personalități și evenimente evocate au legătură cu Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Botoșani, al cărei manager, Cornelia Ciobanu își ia, cu acest prilej, rămas bun de la echipa pe care a condus-o mai mult timp, fiind în pragul pensionării, căreia îi dorim și noi viață îndelungată, cu bucurie.

Așteptăm, de asemenea, noi reviste și noi evenimente culturale de la Centrul din Botoșani și poate că și un nou mod de a-și promova valorile și evenimentele locului.

Dr. Iuliana BĂNCESCU,
Cercetător științific II,
Patrimoniu Imaterial și
Cultură Tradițională - INP

Evenimente culturale organizate de centrele județene pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale/centrele culturale

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Brăila
Activități desfășurate pe tot parcursul anului 2022

- **Ateliere de revitalizare a patrimoniului imaterial brăilean - Jocul.** Cursurile au drept scop conservarea, revitalizarea și promovarea tradiției jocului popular specific zonei etnografice Brăila, precum și a altor zone de interes etnografic din țară, prin organizarea unor sesiuni de instruire. Beneficiari: cadre didactice, instructori de formații de dans popular care au activat sau activează în cadrul instituțiilor de învățământ sau așezăminte culturale, reprezentanți ai instituțiilor de învățământ, cămine culturale, precum și persoane care nu activează în învățământ, elevi și pensionari. Atelierele se vor finaliza prin organizarea unei sesiuni finale, care se va desfășura cu participarea unor specialiști sau personalități marcante ale genului.

- ***Corala Camerata*** - cursuri. Activitatea *Coralei Camerata* este deschisă tuturor amatorilor muzicii corale și are drept scop promovarea valorilor autentice ale creației corale, dezvoltarea valorilor spirituale ale societății prin muzica vocal-corală, receptivitatea față de diversitatea culturală și conștientizarea apartenenței la grup. Activitatea *Coralei*, coordonată de Lt. Ionuț Raul Badale, dirijorul Muzicii Militare a Garnizoanei Brăila, constă într-un program ce acoperă diferite tematici din domeniul muzicii corale, noțiuni de armonie, cultură vocal-corală etc. și va fi finalizată prin organizarea unei sesiuni de interpretare, dedicată formării personalității artistice a participanților, prin dezvoltarea capacităților proprii de cunoaștere, înțelegere și interpretare a muzicii corale.

- ***Atelierul de ceramică al Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Brăila*** funcționează la sediul instituției din Piața Traian nr. 2. Activități specifice: familiarizarea vizitatorilor cu tehnicile de olărit sau modelaj în lut, cu tehnici de turnat și de obținere de produse unice sau în serie; realizarea de obiecte din ceramică cu caracter promoțional, care au ca principal scop promovarea valorilor tradiționale locale; tehnici și tehnologii de ardere cu temperaturi cuprinse între 8000C-12000C cuprinzând și palierele de glazurare a obiectelor de ceramică, folosind obiectele din dotarea atelierului; pregătirea lutului pentru olărit; construirea vaselor pe rotativa manuală și electrică, decorarea obiectelor cu pigmenți speciali pentru ceramică (glazuri) cu punct de ardere 8000C-12000C. Atelierul de ceramică a participat cu produse realizate aici la *Târgul de Mărțișor* al CJCPCT Brăila, ediția 2022 și la multe alte evenimente, promovând astfel acest meșteșug străvechi.

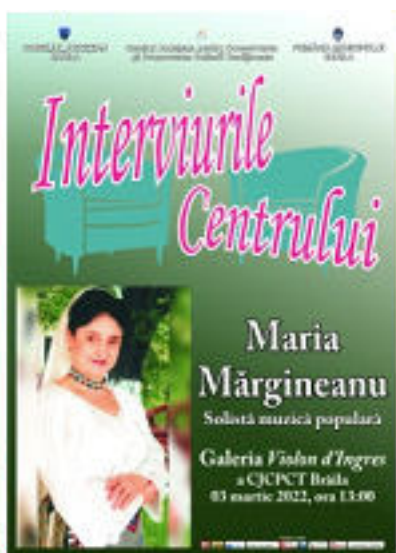

• **Atelierul de tango al Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Brăila** este un proiect de inițiere în tango și în cultura tango ce se adresează persoanelor care își doresc să învețe arta dansului, în special tangoul, dans cu multă personalitate, care transmite o trăire interioară intensă și seduce publicul încă de la primele mișcări. Sesiunile de inițiere în cultura tangoului se vor desfășura pe tot parcursul anului la sediul CJCPCT Brăila din Piața Traian nr. 2, fiind susținute de persoane avizate. Scopul **Atelierul de inițiere în tango și în cultura tango** este promovarea activităților cultural-educative la nivel județean și cu precădere *arta tangoului*.

• **Atelierul de muzică al Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Brăila** se desfășoară la sediul Centrului, în **Sala Atelier Textile**, și constă în activități cultural-muzicale, repetiții cu voluntarii înscriși și mici spectacole cu public. Scopul acestui atelier este inițierea și desfășurarea de proiecte și programe culturale în domeniul educației permanente și al culturii tradiționale în vederea stimulării creativității participanților.

• **Interviurile Centrului** au ca scop valorificarea și promovarea folclorului autentic și oferă publicului interviuri de excepție, cu soliști de muzică populară și nu numai, cei ce își poartă cu mândrie portul tradițional și fac cinste folclorului în întreaga țară. Evenimentele desfășurate sub egida *Interviurile Centrului* se desfășoară în incinta Galeriei „Violon d’Ingres” a CJCPCT Brăila și pot fi urmărite pe pagina de Facebook Centrul de.Creatie.Brăila.

• Martie-septembrie 2022 – Brăila

Salonul Internațional de Caricatură - ediția a XVII-a.

Tema: *Turism în ascensiune*. Premii: Marele Premiu (1000 euro), Premiul I (700 euro), Premiul II (500 euro), Premiul III (400 euro), trei premii speciale (200 euro). Numărul maxim de lucrări: 3.

Lucrările vor fi trimise prin e-mail până la data de 27 mai 2022, ora 24,00 (ora locală a României) la adresa: cartooncontestbraila@gmail.com. Acestea vor fi însoțite de o scurtă biografie, fotografie, adresă și număr de telefon. Tehnica de realizare a lucrărilor este liberă.

Condiții tehnice: lucrările vor fi trimise în format electronic, jpg, rezoluție 300 dpi, CMYK.

Fiecare lucrare trimisă va conține numele autorului și titlul lucrării în denumirea fișierului.

Jurizarea va avea loc în perioada: 13 iunie-24 iunie 2022. Vernisajul Salonului și decernarea premiilor: 6 septembrie 2022.

Înscrierea în cadrul *Salonului* echivalează cu luarea la cunoștință și respectarea Regulamentului de desfășurare al *Salonului*, care poate fi consultat în format electronic pe site-ul instituției: <https://centruldecreatiebraila.ro/salon-international-de-caricatura/>

• Martie-14 aprilie 2022 – Brăila

Salonul Național de Plastică Mică - ediția a XXIII-a.

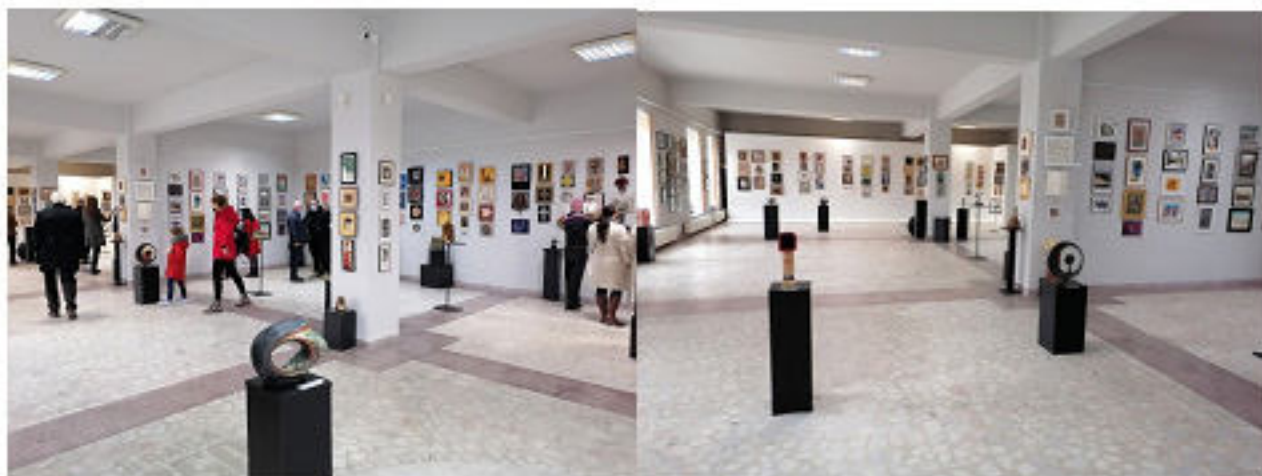
Ediția din acest an a *Salonului Național de Plastică Mică* cuprinde lucrările a 433 de participanți, artiști plastici profesioniști, membri ai Uniunii Artiștilor Plastici din România și absolvenți ai universităților de artă, artiști din: China, Moldova, Ungaria, Cehia, Spania, care participă cu lucrări de: pictură, grafică, sculptură, arte decorative, fotografie, ceramică etc. Expoziția poate fi vizitată la Galeria de Artă Brăila, Piața Traian, nr. 2, până la data de 14 aprilie 2022.

• Martie-iunie 2022 – Brăila

Simpozion de Artă Plastică (Tabără de pictură).

Simpozionul este un eveniment competitiv care dezvoltă cunoștințele, gustul estetic și deprinderile artistice ale elevilor; stimulează potențialul artistic și creativ al elevilor, antrenându-le în același timp imaginația, concentrarea și capacitatea de sinteză; descoperă și promovează noi talente; promovează originalitatea în creațiile personale.

La înscrierea în concurs pot participa elevi din România (concursul fiind național), din clasele V-VIII. Nu pot participa la concurs rudele organizatorilor de gradul I, precum nici persoanele implicate în organizarea și desfășurarea concursului, membrii din juriu și rudele de gradul I ale acestora.

Secțiuni: *Secțiunea Pictură* (concurenții vor trimite online la adresa: simpozion.pictura@gmail.com, o singură lucrare, realizată pe coală de hârtie, format A3, tehnica de lucru: culori de apă) și *Secțiunea Desen* (concurenții vor trimite online la adresa: simpozion.pictura@gmail.com, o lucrare realizată pe coală de hârtie, format A3, tehnica de lucru: creion sau cărbune (cărbune lemn sau cărbune presat).

Tema: *Personalități brăilene.*

Înscrierea se face online, în perioada: 10 martie - 22 aprilie 2022, la adresa: simpozion.pictura@gmail.com.

Un concurent are dreptul să se înscrie la o singură secțiune, la alegere. Pentru înscrierea în concurs participantul va depune online la adresa: simpozion.pictura@gmail.com, următoarele documente, disponibile pe site-ul instituției: <http://centruldecreatiebraila.ro/>: fișă de înscriere, copie după carnetul de elev vizat la zi, copie certificat de naștere sau card de identitate, declarație pentru protecția datelor personale, acord de publicare a lucrării.

Premii: *Secțiunea Pictură* (Premiul I - 400 lei, Premiul II - 300 lei, Premiul III - 200 lei, trei mențiuni - 100 lei), *Secțiunea Desen* (Premiul I - 400 lei, Premiul II - 300 lei, Premiul III - 200 lei, trei mențiuni - 100 lei).

• Martie-iunie 2022 – Brăila

Festivalul Internațional de Muzică Ușoară „George Grigoriu” - ediția a XVII-a.

Festivalul - concurs, ce se desfășoară în perioada 3-5 iunie 2022, sub semnul numelui celui înscris în Cartea de Aur a muzicii ușoare românești, *George Grigoriu*, are drept scop promovarea muzicii ușoare autentice, afirmarea și lansarea tinerelor voci, stimularea valorilor interpretative în vederea plasării lor în elita muzicii ușoare românești și internaționale.

Evenimentul se desfășoară pe două secțiuni: concurs (24 de participanți) și recitaluri susținute de artiști prestigioși ai genului.

Înscrierea la preselecția Festivalului este deschisă tuturor tinerilor, cu vârsta cuprinsă între 16-30 de ani, împliniți până la data Galei evenimentului și care vor trimite materialele necesare înscrierii, până în data de 31 martie 2022 la adresa de e-mail festival.braila@gmail.com. Premii: Trofeul „George Grigoriu” (4000 euro), Premiul I (2000 euro), Premiul II (1500 euro), Premiul III (1000 euro), Mențiune (500 euro).

ROMANIA
CONSILIUL JUDEȚEAN
BRĂILA
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI
BRĂILA
Centrul Adresat pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Brăila

**Festivalul internațional de muzică ușoară
George Grigoriu**
03 - 05 iunie 2022
Ediția a XVII-a

Înscriere
ON-LINE la preselecție
(festival.braila@gmail.com)
În intervalul 31 martie - 31 martie 2022
Condiții de înscriere - vârstă între 16 - 30 ani

Premii
Se acordă următoarele premii:
Trofeul George Grigoriu - 4.000 euro
Premiul I - 2.000 euro
Premiul II - 1.500 euro
Premiul III - 1.000 euro
Mențiune - 500 euro

Regulament și alte informații: <http://festival-george-grigoriu.ro/>
sau Facebook: Centrul de Creație Brăila

ROMANIA
BRĂILA COUNTY COUNCIL
BRĂILA CITY HALL
BRĂILA COUNTY Centre for the Preservation and Promotion of Traditional Culture

**George Grigoriu
International
pop music Festival**
The XVIIth Edition
03rd - 05th June 2022

Registration
ON-LINE for the pre-selection
(festival.braila@gmail.com)
The 31st March - 31st March 2022
Age between 16 - 30 years old

George Grigoriu Trophy - 4.000 euro
1st Prize - 2.000 euro
2nd Prize - 1.500 euro
3rd Prize - 1.000 euro
Mention - 500 euro

Details: <http://festival-george-grigoriu.ro/>
Facebook: Centrul de Creație Brăila

• Aprilie 2022 – Brăila

Gala de excelență a romilor brăileni

Ziua Internațională a Romilor este sărbătorită de comunitatea internațională, anual, la 8 aprilie, în cinstea recunoașterii culturii, istoriei și drepturilor milioane de romi din toată lumea, dar și pentru a atrage atenția asupra provocărilor de discriminare cu care se confruntă comunitățile de romi din Europa și de pretutindeni. Inițiativa privind marcarea *Zilei Internaționale a Romilor* a apărut în 1971, cu prilejul primului Congres internațional al romilor de pretutindeni, care a avut loc la Londra. În statele din Europa de Est, inclusiv România, data de 8 aprilie a fost marcată începând cu anul 1990.

Tot în 1971, au fost adoptate simbolurile etniei rome: roata cu spițe „chakra”, Imnul internațional al romilor, „Gelem, gelem”, și steagul internațional al romilor. Steagul are jumătatea de jos verde - simbol al câmpurilor înverzite - și jumătatea de sus albastră - simbol al cerului senin. La mijlocul steagului este o roată, care simbolizează soarta și nomadismul tradițional, în relație cu spațiul original al Indiei.

Organizatorii ediției 2022, Consiliul Județean Brăila, Primăria Municipiului Brăila și CJCPCT Brăila, își propun să desfășoare o întâlnire tematică, un dialog multicultural în cadrul evenimentului desfășurat sub formă de conferință tematică/colocviu cultural în luna aprilie a acestui an.

• Aprilie-octombrie 2022 – Brăila

Festivalul-concurs de amatori Joc și Cântec (organizat de Consiliul Județean Brăila, Primăria Municipiului Brăila și CJCPCT Brăila) își propune: promovarea, conservarea și valorificarea dansului și cântecului popular autentic, specific zonei etnografice Brăila; cunoașterea folclorului autentic și implicarea comunității în perpetuarea actului cultural; cercetarea stadiului actual al culturii populare specifice zonei etnofolclorice brăilene, valorificarea și promovarea acesteia în circuitul cultural local, județean și național.

Concursul este dedicat în exclusivitate artiștilor amatori, fără limită de vârstă, care se vor prezenta în concurs cu melodii, dansuri și costume populare specifice zonei din care provin, conform secțiunii la care participă (*Secțiunea I - soliști vocali, instrumentiști și Secțiunea a II-a - jocuri populare* (ansambluri sau formații de amatori din județul Brăila).

• Mai - iunie 2022 – Brăila

Festivalul-concurs cu caracter internațional „Cântecul de dragoste de-a lungul Dunării” -ediția 2022.

Concursul se adresează soliștilor vocali și grupurilor (maximum 5 persoane, care fiecare în parte întrunește condiția de vârstă), artiști amatori aparținând țărilor de pe cursul Dunării: Germania, Austria, Slovacia, Ungaria, Croația, Serbia, Bulgaria, România, Moldova și Ucraina. Înscrierea la concurs se face pe bază de fișă de participare însoțită de fișiere pe suport CD sau fișiere atașate e-mail care conțin repertoriul de concurs. Acestea vor fi transmise pe adresa Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Brăila, Piața Traian, nr. 2, cod poștal 810153, telefon și fax +40239 614 710 Brăila, România în perioada 15 mai -15 iunie 2022. Piesele în format mp3 și documentele necesare înscrierii pot fi transmise și pe adresa festival.braila@gmail.com. Preselecția concurenților români și străini se face pe baza materialului audio transmis CD - mp3 sau prin poștă electronică, în intervalul 16-24 iunie 2022. Deciziile vor fi luate de către Juriul concursului. Rezultatul preselecției va fi adus la cunoștința participanților în data de 27 iunie 2022, prin publicarea acestuia pe paginile web ale instituției.

La înscriere, fiecare candidat va prezenta/trimitte: copie după cartea de identitate, fișă de înscriere completată, piesele muzicale aferente fișei de înscriere (format mp3 sau wma), declarația privind protecția datelor cu caracter personal, două fotografii artistice color pe suport digital.

Centrul Județean de Cultură și Artă Buzău

- 14 martie-8 aprilie 2022 – Buzău
Expoziție de pictură Alexandra Bucur și Lăzăroiu Isabela.
- 11 aprilie-15 mai 2022 – Buzău
Expoziția etnografică „Costumul popular și sărbătorile pascale”.
- 16 aprilie-30 iunie 2022 – Buzău - Palatul Copiilor
Concursul Național de Artă „Tradiție și Modernitate”.
- 30 aprilie 2022 – Pătârlagele
Serbarea folclorică „Târgul cucului”.
- 15 aprilie 2022 – Padina
Serbarea folclorică „Hora Florilor”.
- 21 aprilie 2022 – Chiliile
Serbarea folclorică „Sărbătoare în sat”.
- 29 aprilie 2022 – Gura Teghii
Serbarea folclorică „Pe urme de baladă”.
- 1 iunie 2022 – Sărata Monteoru
Festival de tradiții.

Centrul Județean de Cultură și Creație Călărași

- Martie-mai 2022 - Călărași
Festivalul-concurs național de interpretare a muzicii ușoare românești „Flori de Mai” - ediția a XXXII-a.
Organizatori: Consiliul Județean Călărași, Centrul Județean de Cultură și Creație Călărași.
Perioada: 12-15 mai 2022, Municipiul Călărași.
Festival cu tradiție în peisajul muzical național, care continuă să promoveze prin intermediul concurenților, farmecul muzicii ușoare românești. Concursul se adresează românilor de pretutindeni, promovând ideea de competiție și de respect față de valorile autentice ale muzicii ușoare românești, prin obligativitatea fiecărui concurent de a interpreta în concurs exclusiv piese ale compozitorilor români.
Structura Festivalului: Secțiunea Floricele pe Câmpii (trei grupe de vârstă: 7-9 ani, 10-12 ani și 13-15 ani și **Secțiunea Flori de Mai** (16-25 de ani).
Echipa de coordonare a Festivalului: Georgiana Iuliana Teodorescu (Manager CJCC Călărași, Director Festival), Ionelia Alexandru, Mădălina Tudor, Alexandrina Borandă.

Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj

- 17 aprilie 2022 – Zalău - Catedrala „Sfânta Vineri”
Concertul de Picesne „Lumina lui Hristos luminează tuturor!”.
Organizatori: Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Casa Municipală de Cultură Zalău, Episcopia Sălajului și Parohia Sf. Vineri din Zalău.
- 20-22 mai 2022– Zalău, localități din județ
Festivalul Internațional „Primăvara poeziei - A Költészet Tavasza” - ediția a XX-a. Organizator: Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.
- 16-22 mai 2022– jud. Sălaj
Tabăra de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” - ediția a V-a.
Organizatori: Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj în parteneriat cu Asociația Varadinum Foto Club Oradea și Asociația de Dezvoltare Intercomunitară „Țara Silvaniei”.
- Iunie 2022 – Cehu Silvaniei
Festivalul Cântecului și Dansului Codrenesc - ediția a XXIII-a.
Organizatori: Primăria și Consiliul Local Cehu Silvaniei, Asociația „Plaiuri Codrenești” Cehu Silvaniei și Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Centrul Cultural Vrancea

- Aprilie 2022
Târgul mierii - ediția I.
Expoziția de Artă Tradițională cu Tematică Pascală „De la Psalmi și Icoane la Sfânta Scriptură și Muzica Sacră” - ediția a XIV-a.
„Tradiții pascale la români” - ediția a XIV-a.
- Mai 2022
Producții artistice: Sărbătoarea pastorală tradițională „Boteitul Oilor” - ediția a XIX-a (Negrilești); „Activități prilejuite de 9 Mai” - program artistic dedicat zilei de 9 Mai (Crângul Petrești).
- Iunie 2022
Producții artistice: „Ziua Copilului. Concursul de Muzică Ușoară pentru Copii «Inocență de copil» (Focșani); „Producții de sfârșit de an școlar”; Festivalul-concurs Interjudețean de Muzică Populară „Comoara Vrancei” - ediția a XXXX- a (Năruja).

Târgul cadourilor de Paște - Învie Tradiția 11 - 16 aprilie 2022

În perioada 11-15 aprilie 2022, între orele 10,00-16,00, te așteptăm în showroom-ul *Învie Tradiția* din str. Mihai Eminescu nr. 142, sector 2, din București cu o selecție generoasă de produse, adunate din toate zonele țării, care pot constitui un cadou deosebit de Paște.

Când ne gândim la sărbătorile pascale, ne aducem aminte cu drag de copilărie și de tradițiile și obiceiurile poporului nostru. Din acest motiv, evenimentul denumit *Târgul cadourilor de Paște*, aduce vizitatorilor ocazia de a reda atmosfera prin articolele autentice pregătite.

Simbolul sărbătorii, ouăle roșii vor fi nelipsite, aici se remarcă o categorie de ouă împodobite, cunoscute sub numele de ouă încondeiate în Bucovina. Vei descoperi, de asemenea, vinuri, cozonaci și bunătăți tradiționale, propuneri de pachete și coșuri cadou, dar și lumânări naturale, ștergere și ceramică autentică.

Învie Tradiția susține și încurajează meșteșugurile vechi de secole, născute la sat, care fac parte din bogățiile și patrimoniul cultural al României. Produsele expuse în cadrul târgului sunt procurate direct de la meșteșugarii locali, la prețuri corecte, pentru a le permite acestora să aibă acces spre o nouă zonă de desfacere.

Câteva dintre cadouri se regăsesc pe site-ul de prezentare și vânzare: <https://www.invietraditia.ro/cadouri-traditionale-romanesti/cadouri-de-paste-traditionale-romanesti/>.

ÎNVIIE TRADIȚIA
Din inelul pastelui românesc

Târgul cadourilor de Paște

Locația: **Învie Tradiția, Str. Mihai Eminescu, nr. 142, sector 2, București**
Luni-Vineri: **11-15 aprilie, Orele: 10:00-16:00**

- Expoziție de ouă încondeiate în Brodina, Bucovina
- Bunătăți tradiționale

Parteneri

- Matricea Românească
- Radio România
- Asociația Română de Turism Cultural

MACC Media Channel
DACCOCOL.ro
promocrat.ro
spolmedia.ro
GOKIDI.ro
Cool
Expres
R1
Asociația Română de Turism Cultural

Târg de Ziua iei - Învie Tradiția 20 - 24 iunie 2022

În perioada 20-24 iunie 2022, între orele 10,00-16,00, Showroom-ul *Învie Tradiția* din Str. Mihai Eminescu nr. 142, sector 2, din București este deschis pentru oaspeți cu o expoziție de ii tradiționale românești. Evenimentul marchează Ziua internațională a iei. Modelele sunt variate, așadar, veți avea de unde alege.

Târgul *Învie Tradiția* dedicat iei aduce un motiv de sărbătoare poporului nostru, întrucât, ia face parte din costumul popular românesc din cele mai vechi timpuri și până în prezent. Expoziția va cuprinde cămăși de pânză cu modele tradiționale specifice, din diferite colțuri ale țării. Iubitorii de port popular sunt așteptați cu o colecție deosebită, dar și cu brâuri, coșuri cadou, produse din ceramică și bunătăți autentice românești.

Detalii despre tipurile de ii și produsele disponibile pot fi accesate și pe site-ul de prezentare și vânzare: www.invietraditia.ro.

Învie Tradiția este un proiect național de susținere a meșterilor populari și de conservare a meșteșugului, prin documentarea și promovarea artei populare, încă prezentă în principalele zone etnografice ale României.

INVIE TRADIȚIA
De la iada pentru cordul

Târg de
ZIUA IEI

Expoziție cu vânzare de ii tradiționale românești

Luni-Vineri: 20-24 iunie
Orele: 10:00-18:00

Locația: *Învie Tradiția*,
Str. Mihai Eminescu,
nr. 142, sector 2, București

Parteneri

Media
Românească

Radio
România
Actualități

TVACC Media Channel
DACCOCOL
promocrat
GOKIDI
Expres
RJ

Colectiv redacțional

*Mihaela CIORCILĂ
Corina MIHĂESCU
Mirela MIHĂILĂ*

DTP: Ruxandra ȘERBAN

Operta I: *Fire de mărțișor*, fotografie de Corina MIHĂESCU

Operta IV: *Primăvara*, Gustav Hlinka, fotografie din Arhiva PICT - INP